

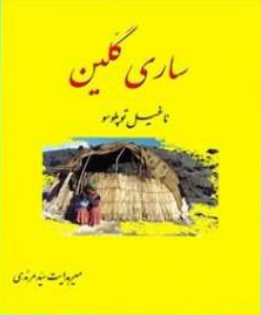
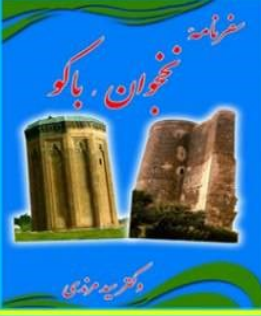

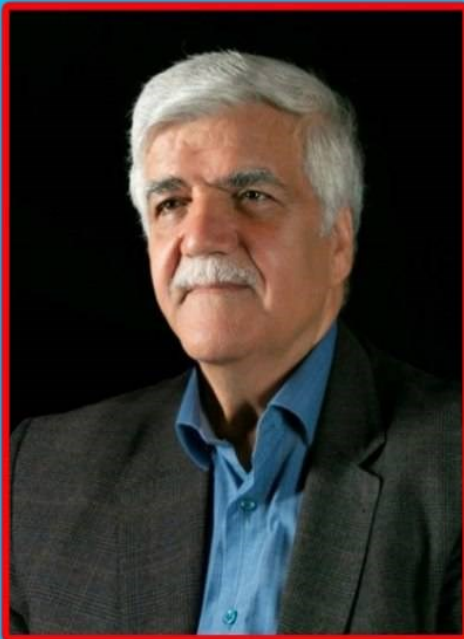
خدا آفرین

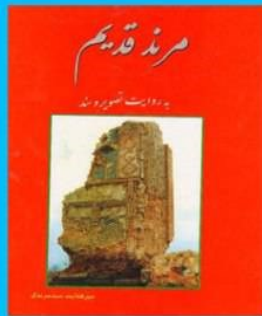
تورکجه - فارسی فرنگی، اجتماعی، علمی

شهر یور ۱۴۰۴ - شمارگان مسلسل ۲۴۰ - سال ۲۲ - قیمت ۳۰۰۰۰۰ تومن

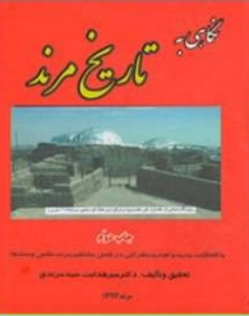
یازمچی، کاریکاتوریست، رسام و تحقیقاتچی عالیم دوکتور هدایت سید مرندی نین ۷۲ ایلیکلیکجه حصاراندیش

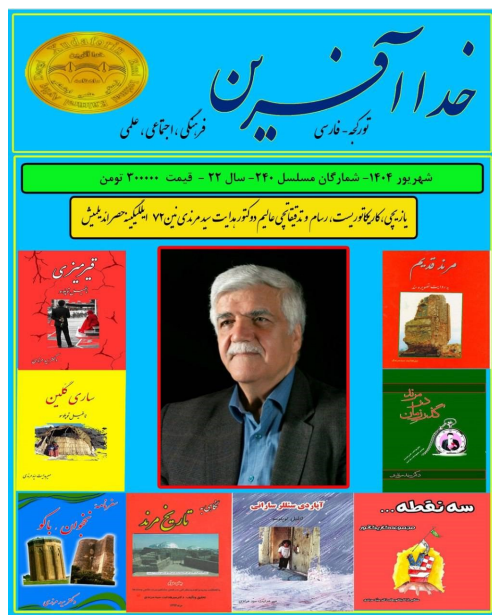

خداآفرین 240

ایچینده کیلر:

- هر بیر میلتن وارلیغینین تمل عنصری اونون آنا دلیپنده تعلیم آلماسی دیر—۲
- ادبی چلنگ (ادبی — مدنی شخصیتلریمیز) —۴
- دوکتور میرهدایت سیدمردی —۴
- "اویاناق" و مرندده بوراخیلان درگیله، قیسسا بیر باخیش: —۶
- نگاهی مختصر به تاریخ پرفراز و نشیب منطقه باستانی مرند —۱۱
- برزگان و دانشمندان مرندی —۱۸
- دوکتور مرندی نین کیتاب شکیلینده حثکایه لریندن اؤرنکلر اوخویاق —۲۳
- ساری گلین —۳۵
- شاعیر یونس یازارین بیر چوخ حثکایه لرینی آنادیلیمیزده شعیره چکمیش —۳۷
- حاکمیت در برهوت —۴۰
- جناس اوستادی شاعیر دوستوم خان اوغلان —۴۲
- فضولی مکتبینه (۲) —۴۸
- اوشاقلاری قورخودماغین پسیکولوژی تحلیلی (۱) —۵۳
- گؤزل لیک — آزاد وطن بایراغینین اؤپوشودور. —۵۵
- حکایه — اویکولر: فداکارلیق —۵۸
- سؤزده الله، عملده شیطانا قوللوق —۶۲
- ایراندا حکایه یازما تاریخی —۶۴
- شعیریمیز —۶۹

الله

شماره مسلسل ۲۴۰ — سال ۱۴۰۴ شهریور ماه - ۷۴ صفحه

مدیر مسئول سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

دبیر: صدیار وظیفه (اثل اوغلو)

خبرنگاران: فرید ستاری فر

علی محمد نیا

تانای شرقی دره جک

زمینه مجله:

فرهنگی؛ مسایل اجتماعی؛ معلومات عمومی و طنز و سرگرمی سالم

روش مجله:

آموزشی؛ تحقیقی؛ خبری؛ اطلاع رسانی؛ پژوهشی

گستره توزیع: آذربایجانهای شرقی غربی؛ اردبیل؛ تهران

آدرس چاپخانه: تهران چهار راه خانقاه پاساژ گوهری نسب چاپ ارسباران/پ ۳

نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک ۷ طبقه سوم واحد ۵

تلفن: ۰۹۱۹۲۲۸۱۹۱۶

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت word به ایمیل یا آدرس ماهنامه به زبانهای ترکی و فارسی

جهت معرفی آثار دو نسخه همراه با توضیح مناسب ارسال نمایند.

اشتراک ماهنامه: شش ماه ۱۰۰۰۰۰۰ تومان به شماره کارت بانک شهر

۷۰۰۷۸۶۴۷۹۳۸۹ به نام حسین شرقی دره جک واریز نمایید.

KHUDAFARIN

Cultural and scial mnthly magazin managing Directr

cncessiner and chief Editr: Dr. HOSSEIN

SHARGHIDAREHJAK (SOYTÜRK)

XUDAFARIN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi

Təsisçi və Baş Redaktor: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK (SOYTÜRK)

Say 240 – il 22 - sentyabr 2025, Tehran

tiraj: 1000

www.khudafarin.ir

Telegram: <https://t.me/xudafarindergisi>

khudafarin@yahoo.com

هر بير ميلتين وارليغينين تمل عنصرى اونون آنا ديلينده تعليم آلماسى دير.

HƏR BİR MİLLƏTİN VARLIĞININ TƏMƏL ÜNSÜRÜ ONUN ANA DİLİNDƏ TƏLİM ALMASIDIR.

ايتيملىرى يئرل ايچريكلردن يوخسوندور. بيز ياشاديغيميز اولكه ده آنا- آتاميزين ديلين ده بئله يازيب اوخوماقدان محروم اولاركن بينيميزه يالانلارلا دولو فانتازيلر دولدورولماقدادير. منبعى و ذاتى بللى اولمايان او قدر چوروك و انگليس اويدورما ماترياللاريني بيزيم اوز بودجه ميزله بيزه سيراماقدايرلار. اصلى بللى اولمايان اويدورما هند منشالى ديل و دين آب و هواالى ماسون قايناقلى بير سورو يالان بيلگى تطبيقينه معروض قالميشيق. حال بو كى اگر ميللى و معنوى ديرلريميزى اوز توركجه ميزين بيزه آنلاتديغى مفهوم دا اوپرنسك او زامان يوكسك اينسانى ديرلره ماليك اولاييلريك. اصلين ده هر مهر آيى گلنه ده ميليونلارلا اينسانيميزى حقيقتلره ضيد اولان عيى زامان دا اصليميزه دابان - دابانا قارشى اولان اويدورما و ايچى بوش وئرلرله اويوشدورموش اولوروق. اوخودوغوموز بيلگى خصوصيله ده اينسانى علملر يونونده هيچ بيريسى يئرلى ميللى روح اويغون دئييل هيچ حتى يالان و مغرضانه دير. ديرلريميزى قوروماق آماجىلا ائولادلاريميزا اوز فولكلوريك ديرلريميزى اوپرتمك زورونداييق. بيزه كوروش يوخ بلكه دده قورقود لازيم دير. بيزه منشايى بللى اولمايان هندوييميز مکتبلى اساسلى خاندانلارين يئرینه اوز ميللى تاريخى دولتچيليك درسلى اوپره ديلمه لى دير. دينى ديرلريميزى ميللى و يئرلى ديرلريميزله ياناشى غرضسيز شكيل ده اوپرنمه لييك. تاريخيندن خبرى اولمايان بير ميلت باشقالارين قول اولار مطلق.

گوزوم آچاندان بو آجيني ياشاديم. آتام - آنام - من و ائولاديم ديلميزدن محروم ائديلرک باشقا ديل ده تحصيل ائتديريلدک. ضرب المثلريميزى بيلمه ديك. عرف و عادتلريميزى اونوتماق زوروندا قالدیق. وطنداشليق حاققيميز هيچه سايبيلدى. اولان نه اولدو ؟

SORUMLU MÜDÜR və BAŞYAZAR:

Dr.Hüseyin Şərqidərəcək (SOYTÜRK)

مدیر مسئول و سر دبیر :

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

تاريخ بويون اوزانيب گلميش مدنيتلر مطلق مجادله وئرميش مدنيتلردير. کيمسه - کيمسه يه بورجلو دئييل كى اونون مدنيتيني قورويوب ساخلاسين و حتى گليشديرسين.بونا گوره هر بير ميلت اوز گوبه يينى اوزو کسمه ليدير. ديرى و ياشانير اولماق اوچون بو گونکو نسل کئچميش نسلين ال ده ائتديکلرينين اوستونه بير شئيلر قويماليدير. يوخسا باشقالارينين يئنى اولماقدان باشقا چيخيش يولو اولموباجاق.

تعليم و ايتيم هر بير اولوسون اوز ديل و مدنيت ديرلرى اساسيندا اولمالى ديركى او ميلته منسوب اولان كس يا بيرى ده ميللى كيمليك اساسيندا گليشميش اولسون. آنا ديلين ده تحصيلى اولمايان خالقلا زامان آشيميندا مطلق آسيميلاسيونا معروض قالاراق اوز ديرلريندن محروم اولاجاقلار كى بودا اوزون وادى ده شخصيت و پسيكولوژى آشاغاليق كمپلكسلريله اوزلشمك دئمكدير.

اساسا ايران جغرافياسى و اطراف رئگيوندا تورک فوبياسى غرب طرفيندن زهرلى فيكير اولاراق اوز يانليلارى طرفيندن يئرلى اصيل خالقلارا اويقولانماقدادير. اصلينده بيزه آشيلانان مدنيت

چوخ قيسسا بوى اولسان اوليسان جين كيمى شنيطان
چوخ دا اوزون اولما، كى اوزوندا عاغيل اولماز

مندن ده نه ضاليم چيخار، اوغولوم، نه قيصاص چي
بیر دفعه بونی قان کی ایپکدن قیزیل اولماز

آزاد قوی اوغول عشقی طبیعتده بولونسون
داغ — داشدا دوغولموش ده لی جیران حمیل اولماز

انسان اودی دوتسون بو ذلیل خلّقین الیندن
الله هی سنوه ر سه، بنله انسان ذلیل اولماز

چوخ دا کی سرابین سویی وار یاغ — بالی واردیر
باش عرشه ده جاتدیرسا، سراب اردبیل اولماز

ملت غمی اولسا، بو جوجوقلار چۆپه دۆنمه ز
اریابلاریمیزدان دا قارینلار طویل اولماز

دوز واختا دولار تاختا — طایاق ادویه ایله
اونداکی ننه م سانجیلانار زنجفیل اولماز

بو « شهریار » ین طبعی کیمی چیممه لی چشمه
کوثر اولاییلسه دئیمیرم، سلسبیل اولماز

استاد شهریار

اویرندیمیز کوروش یا داریوش اولدو سن دئمه اوندان
یالاندان عیبارتمیش.

دیله ییم بودور دولت و میلت اولاراق اویدورما افسانه
لری یوخ گرچک تحصیلی قاورایاق. آنا دیلمیز ده
اوخوماق بیزیم حاقیمیزدیر. عینی جبهه لرده
ساشدیغیمیز کیمی. منه یوخدورسا سنه ده اولمامالی
دیر. قارداشلیق قایدالارینا اویولماق زوروملودور. زورلا
صبردن ستم دوغار.

بیزده ایسته بیرک کی بیزیم ائولادلاریمیز آنا دیلین ده
اوخوسون و وطن سئور اولسون. وطنی و اونون
اویقلامالاری تابو کیمی بیز قورخو و هده یه یوخ بلکه
سئوگیه و ایمانا سووق ائتسین.

تورکون دیلی تک سئوگیلی ایسته کلی دیل اولماز
اوزگه دیله قاتسان بو اصیل دیل اصیل اولماز

اوز شعرینی فارسی — عربی قاتماسا شاعیر
شعری اوخویانلار، ائشیدنلر کسبیل اولماز

فارس شاعری چوخ سؤزلرینی بیزدن آپارمیش
« صابیر » کیمی بیر سفره لی شاعیر پخیل اولماز

تورکون مثلی، فولکلوری دونیادا تک دیر
خان یوزقانی، کند ایچره مثل دیر، میتیل اولماز

آذر قوشونو، قیصر رومی اسیر ائتمیش
کسری سؤزودور بیر بنله تاریخ ناغیل اولماز

پیشمیش کیمی شعرین ده گرک داد دوزو اولسون
کند اهلی بیبرلر کی دوشابسیز خشیل اولماز

سؤزلرده جواهر کیمی دیر، اصلی بدلدن
تشخیص وئر ن اولسا بو قدر زیر — زییل اولماز

شاعیر اولابیلیمزسن، آتان دوغماسا شاعیر
میس سن، آبالام، هر ساری کؤینک قیزیل اولماز

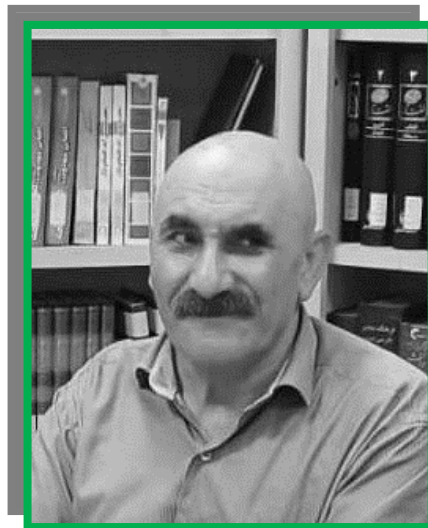
دوکتور میر هدایت سید مرندي ۱۳۸۰- گونش ايلي شېستر شهريين آزاد اسلامي دانشگاهيندا يوكسك تاريخ بۇلومونو قازانيب و ۱۳۸۳-ده فوق ليسانسيني همين دانشگاهدا بيتيريبيدير. دئمك اولار كي، او، بارلي- بهرلي عۇمرونون ۳۰ ايله ياخيني درس كيلاسلاريندا ، شاگيرد اولاراق اوتورموش و علم اۇيرنمكله مشغول اولوبدور. او، چاغداش حياتيميزين آجيلي- شيرينلي سيناقلارينا سینه گريب، اوغور قازانان بير آذربايجان اوغلو كيمي تحصيل و علم اوجاقلاريندا عۇمور سورمك اوچون ۲۵ نوبتدن آرتيق كنكور وئريبيدير. پزشكي- ديش حكيمليگي (دندانپزشكي) -راديولوژی -كاردرومانی و... كيمي رشته لردن قبول اولوب، نهايت تاريخ دكتراسيني آليبيدير. دوكتور مير هدایت سید مرندي گنجليك ايللريندن باشلاياراق بيرچوخ ساحه لرده چاليشقانليق گۇستريب و دائما ياراديجي بير اينسان اولوبدور. اونون ياراديجيلىقلا اۇتن عۇمرونو وارقلايدىدا ، حيات و ياراديجيلىغين چئشيدلى يوللاريندا اينام و اراده ايله آدديلمايان بير ادبي شخصيتين يئتشمه سينين شاهيدى اولوروق. ادبيات و اينجه صنعتيميز اوچون آتديغي هر بير آدديميندا، عۇمور بويو آختاريشدا اولموش و توكنمز انئرزيله ايستعداديني جيلالانديرماقدا اولوبدور. اونون حيات فلسفه سينه ديققت ائتديكده ، گنجليك ايللريندن برى آختاريشدا و او آختاريشلارين داواميله ايره ليله مكده اولان بير سيمانين اينام و اراده سينى باشا دوشوروك. او ، ادبييات و اينجه صنعت واسطه سيله هميشه عموم بشرى

ادبی چلنگ

(ادبی - مدنی شخصیتلریمیز)

صدیار وظیفه ائل اوغلو

دوكتور مير هدایت سید مرندي

دوكتور مير هدایت سید مرندي ۱۳۳۲-نجی گونش ایلینین، شهر یورآییندا آذربایجانیمیزین باغلی- باغاتلی بۇلگه لریندن اولان مرندي شهرینده اورتا دوروملو بیر عایله ده ایشیقلی دونیا یا گۆز آچدیبيدير. ایلک اوخولونو انوشیروان مدرسه سینده باشا ووروب، اورتا اوخولونو ناصر خسرو مدرسه سینده داوام ائتدیرمیش و نهایت ۱۳۵۳-نجو ایلده طبیعی رشته سینده دیپلومونو پهلوی مدرسه سیندن آلدیبيدير. او، ایلک مرندي دیر کی، ۱۳۵۸-گونش ایلینده رادیولوژی یوکسک دیپلومو اولاراق مرندي دؤنوب رازی خسته خاناسیندا چالیشماغا باشلايبيدير.

۱۳۶۷-ده رادیولوژیونون ليسانسینا قبول اولوب، تبریزین علوم پزشکی دانشگاهیندا درسه باشلاييب و ۱۳۶۹-دا ليسانسینی بیتیريب، و بیر رادیولوژی حکیمی ايله، مرندي شهرینین ایلک شخصی رادیولوژی و سونوگرافی مطبیینی آچمیشدی.

دوکتور میر هدایت سید مرندی ۱۳۹۴-جو گونش ایلی ۱۲۴ کاریکاتور تابلوسونو بیر یئرده کیتاب حالینا سالمیش و «اوچ نقطه» آدلی کاریکاتور رسملریندن عبارت اولان کیتابینی نشر ائتدیرمیشدی.

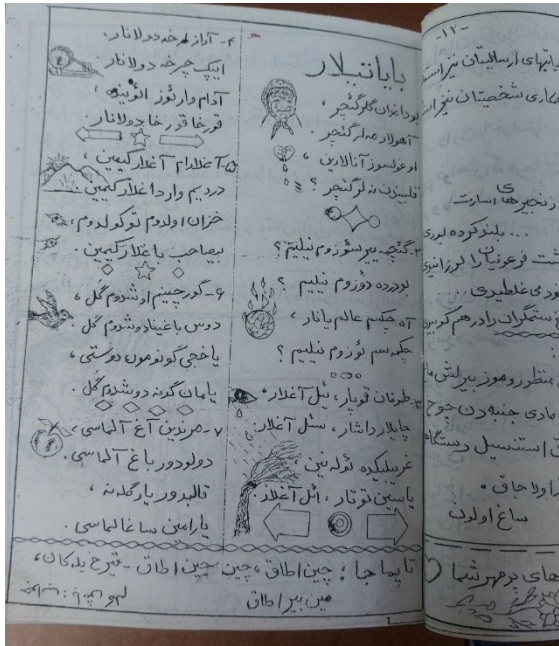

یاخشی بیلیریک کی ۱۳۵۷-نجی ایلین بهمن آییندا پهلویلر حاکمیتینه سون قویان اینقیلاب خالقار اوچون بیرسیرا آزادلیقلار تهفه گتیردی، او جومله نشریاتی یاساقلیقدا اولان آذربایجانیمیزدا دا آنا دیلیمیزده نشر اولان نشریات اورقانلاری اورتایا چیخدی. یاخشی بیلیریک کی ۱۳۲۵-جی گونش ایلی منفور شاه رژیمینین باسقی سیله دئوریلن میللی حکومتدن سونرا آنا دیلیمیزده قانونی شکیلده هئج بیر نشریه میز اولمامیشدیر. دوکتور مصدق دؤوروو یارانان موقتی آزادلیقلار نتیجه سینده بیر آز مدت بارماق سایدا آنادیلینده نشر اولان نشریه لر مثیدانا گلسه ده آز مدتدن سونرا اجبار حالدا قاپانیلدی. ۱۳۵۷ اینقیلابی اوغور قازانان کیمی آنا دیلیمیزده نشر اورقانلاری

آماللار اوغروندا چالیشماقدا اولان چاغداش آذربایجان اوغوللارینداندیر. بئله کی، اون ایل زمان سوره سینده بیر پئشه کار عکاس اولموش و ۱۳۶۷ گونش ایلی ایران سطحینده بیراینجی عکاسلیق اؤدولونو آلمیشدیر. همین ایللرین فوتولاریندان نمونه لره دیقت ائده ک.

دوکتور میر هدایت سید مرندی، گنجلیک ایللریندن بری، اینجه صنعتین داهادا اؤنملی بؤلومو اولان کاریکاتورا صنعتینی اؤزونه بیر یارادیجیلیق مؤوضوسو گؤتورموش و بو اؤنملی اینجه صنعت یولدا دا، کیفایت قدر نائلیتئر الده ائتمیشدیر. چکدیگی کاریکاتورلار یله ایران سطحینده سایغیلارا لاییق مقاملار الده ائتمیشدیر. اونون یوزلرله کارکاتور اثری، اویاناق، گل آقا، آوای ماکو، باغچه بان، فردای ما، کیهان و و باشقا نشریه لرده نشر اولوبدور. ائله جه ده ارزروم شهرینده نشر اولان قورتولوش نشریه سینده ایندییه ده ک ۳۰ کاریکاتورو یاینلانیدیر. محتویلرینده بین الملجیلیک روحونو یاشادان او کاریکاتورلارین نمونه لرینه دیقت ائدک:

دوکتور میر هدایت سید مرندي همين نشریه نين تاريخی و نشری حاققیندا یازدیغی اؤتری باخیشیندا بئله یازیر:

"اویاناق" و مرندده بوراخیلان

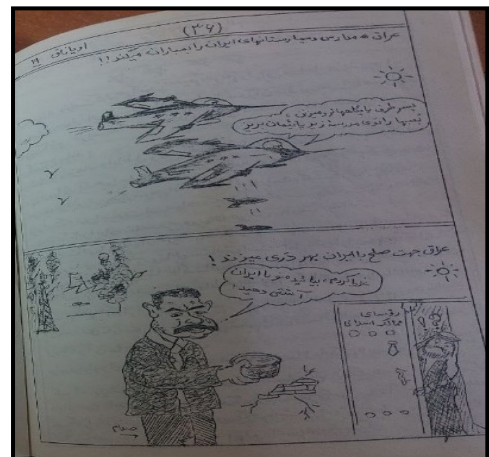
درگیله، قیسا بیر باخیش:

تاریخ بویو مرند شهرستانی، روسیه ایله دووار به دووار قونشی اولماق و عثمانلی و آورپا یولوندا، ایلک بؤیوک شهر اولماق ندنیه، هم هجوم معروض قالان ایلک شهریدی و هم بو اؤلکه لرین یئنی مدنیت نشانه لرله او جومله دن خبرلر- درگیلر- تئاتر- سینما و... تئزتر تانیش اولوردو. دئمک اولورکی مرند ایرانین ایلک تئاترستور شهرلریندن دیر. جبار باغچه بان اؤز گئچمیشینده یازمیش کی، ۱۲۹۸ ایلینده "خیرخیر" تئاترینی مرندده اجرا اندیدیر. یانی ۱۰۷ ایل بوندان اول، مرندده تئاترا باخماق دوشونجه سی و تئاتر آکتورو واریمیش.

سون زمانلاردا ۱۳۱۵دن بری مرند تئاتری، صمدصباحی کیمین نهنگ آکتور و کارگردان و اویونچو میدانا گتیرمیش. ایندیده محبتلی اتگینده جلیل ومونا ومارال فرجاد و نادربرهانی وجودقامتی و دیگر اونلار سینما و تئاتر اویونچوسون بئجردیدیر.

درگی و غازیه باخیمیدان ۱۲۸۷-ده میرزا قاجان مکافات؛ نورالله خان یکانلی لا بیرلیکده مرندده یازماغا باشلاپلار، اما دیکتاتور شجاع نظام قورخوسوندان خوی قاجیب واوردا مکافات نشریه سینی یاییرمیشلار.

یارانماغا باشلادی. آذربایجانیمیزین آیدینلاری بو آغیر و اؤنملی ایشه باشلادی. هر اینقلابین ایلکین ایللرینده اولان کیمی بهمن اینقیلابیندا دا یوزلرله نشریه نشره باشلادی و ۱۳۵۸ جی گونش ایلینین ایلک یاریسندا «میر هدایت سید مرندي» ایکی نفر باشقا یولداش و قلمداشلارله بیرگه مرند شهرینده «اویاناق» (بیدارشویم) آدلی بیر آیلیق مجلله نین نشرینه باشلاییر. او ایللرین ایمکانلارینا گؤره و مرند شهرینده هئچ بیر چاپخانانین اولمادیغینا گؤره ایستئسل شیوه سیله نشر اتدیکلری اویاناق ۲۶ آی ۲۶ نومره ده نشر اولور و نهایت مجوزسیز اولدوغونا گؤره نشری دایاندریلیر. دیل، ادبیات، تاریخ و فولکلوروموز اوچون نقدر اؤنملی اولدوغ او ایللرده یاشایان اینسانلارا بللی دیر. اون ایللر بویو یاساق اولان نشریه لریمیز بو کیمی فداکار قلم صاحیلرینین اونودولماز غیرت و هیمتلریله یئنه دیرچلمگه باشلادی. چوخ سایدانشریه لریمیزین عؤمورلری آز اولسادا نه یاخشی کی وارلیغیمیزی، بیرداها گوندمه گتیره بیلدیلر. اونوتماق کی، او گونلرده تاریخه قوشولان بیر چوخ نشریه لریمیز صاباحا گئدن داشلی چینقیلی یولاریمیزین مشعللری اولدو. وهمن نشریه لرین اوزامان تدوین اولونان قانون اساسیین هله ده اجرا اولونمایان ۱۵ ماده سینین تصویب اولوب دیققت مرکزینه گلمه سینده تاریخی رولو اولموشدور. اینانیریک کی بیر گون یئرده قالمیش همن ۱۵-نجی ماده ده اجرا اولوناجاق و عدالت اؤز کورسوسونده امرینی وئره بیله جک. یقین کی، اوزامان مرند بؤلگه سینده یاشایانلارین میلی شعورلارینین اویانماسیندا «اویاناق» نشریه سینین ده اونودولماز رولو اولوبدور. تنقیدی- اجتماعی اویاناق نشریه سینین ایچری صحیفه لریندن نمونه لره دیققت ائدک:

فارسی قیسا ناغیل- مرنده باغلی اقتصاد و سیاسی تحلیل لری و کندلردن گۆروش و اونلارین نیازلارینی یانسیتیردی.

باياتی- کاریکاتور و ناغیل یازمالار هدایتین گوروو و اقتصاد بۆلومو، رحمتلیک ابراهیمزادهنین و سیاسی تحلیل لر غلامزادهنین گورووی اولوندو.

درگینین ایلک دیری ۵ قیران تعیین ائیدیلدی. سونرالار ۱۰ قیران! البته هر نومارا اؤزلرینه ۱۵-۱۶ قیران تامام اولوردی و بو اوچ یولداش آیدا ۱۵۰-۲۰۰ تومن ضرر! ائدیردیلر، آما سئوینیردیلرکی بیر فرهنگی حرکت ائدیب و سؤزلرینی اجتماعیا یئتیریرلر.

بونو دئمهللیک کی هر نومره دن ۵۰۰ عدد جیواریندا چوخالیردی و اورتالاما وزیری اؤلچوسونده ۴۰-۵۰ صفحه دن عبارت اولوردی. ۵۰۰نوسخه ایکی- اوچ گونده ساتیلیب بیتیردی.

اویاناق درگیسی الدن اله و سؤزلری دیلدن دیله گزیردی. بعضی روحانلر کی شاهین الین اؤپموشدولر و ایندی ایش اوستونده ایدیلر ایفشا اولونماقدان قورخوب؛ اویاناق درگیسینه ساتاشماغا باشلادیلار. منبرلر اوستونده سوروشولوردولار کی اویاناقین سرمایه سین، هانکی اۆلکه تأمین ائدیر؟!

نهایت ایکی ایل چالیشمادان سونرا، تبریزین اداره ارشادیندان، درگی نین باغلانما دستورو گلدی و اویاناق ۲۶نومره دن سونرا اؤزوده یوخویا گئنتدی.

۱۳۵۸-ین قیش آیلاریندا، مجلس شورای ملی نین(سونکی شورای اسلامی)سئچیم تبلیغاتی باشلاندی. بو سئچیم ان سربست سئچیم ایدی. بو سئچیمده تمام حزبلر و گروپلارین کاندیداتور واریدی. آما اویاناقی یازان جوانلار هئچ حزبه و هئچ کیمسه یه نردبان اولماق ایسته میردیلر. آما اخلاقی اؤز گوروولرینی ۱۳ کاندیدله دانیشیق و بو دانیشیق لاری نوار اوستونده یازیب، سونرا اونلار قولاقلاری آسیب و کاغاذ اوستونه گتیرمکله و بو سور و جوابلاری ۲۲صفحه آ دؤرتده چاپ ائدیب و موفته پایلادیلار کی همشهرلری بو کاندیدالاری و اونلارین کیم اولدوقلارین و دوشونجه لرله آرتیق تانیش اولوب و گۆزو باغلی سئچیمه گیرمه سینلرله، یئرینه گتیردیلر.

اویاناق هر قونودا یول آچان درگی اولدو. هر آی اویاناق پست صانديغینا، اونلارمرندلی جوانلاردان مکتوب گلیب،

۱۳۳۰ و ۱۳۳۱-ده زین العابدین رفیعین "قیام ماد" آدلی نشریه نی تهران دا بوراخیر. آما دئمهللیک کی تاریخ بویو مرنده، تبریز شهرینه یاخین اولماق ندنیه، هم تبریز امکاناتیندان فایدالانیب وهم تبریزده چوخ اولان امکانات ندنیه، مرنده بوامکانات یارانماییب! او جومله دن مرنده درگی- خسته خانا امکاناتی، پارک و..... یارانمامیشدی. یا چوخ چیچیک اؤلچوده یارانمیشدیر.

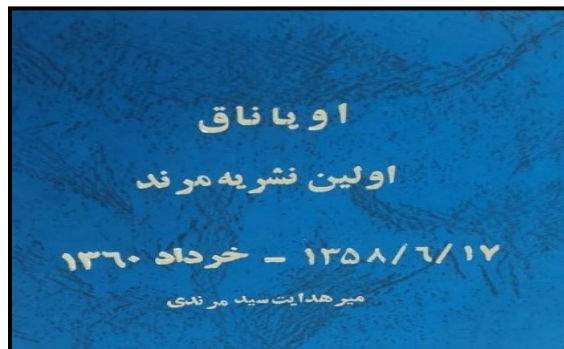
۱۳۵۸-ه دک مرنده باشقا درگی ویا غازیته ایشیق اوزو گۆرمه میشدی. ۱۳۵۸-ین یای آیلاریندا اوچ یولداش(میرهدایت سیدمرندی- رحمتلیک عباس ابراهیمزاده و حسین غلامزاده) بیرآریا توپلانیب و بیر درگی یایملاماغا تصمیم توتورلار. آما مرنده چاپخانا اولماماق ندنیه بیرایش گۆره بیلیمیرلر. نهایت تصمیم توتولدی یازیلارینی استنسیل کاغاذی اوستونده یازیب و آیراندیی کندیین مدرسه استنسیل دستگاهیله چوخاتسینلار. (نئچه آیدان سونرا اؤزلری بیر استنسیل دستگاهی آلدیلار.)

بو درگی سربست و باغیمسیر بیر درگی ایدی. بو اوچ یولداشدان ایکیسی هئچ بیر گروپا و حزبه باغلی دگیلیدی، آما غلامزاده مرندين جنبش مسلمانان مبارزین باشچیسیدی. شرط اولونموشدی اودا گروپ باغلانتی علاقه سینى درگی یه تداخل ائتدیرمه سین.

بو درگینین آدی اویاناق(بیدارشویم) سئچیلدی. بو درگی قراریدی ایکی هفته دن بیر نومره بوراخیلسین، آما ایشین چتینلیگی ندنیه، ۵-۶ نومارا دن سونرا، آیدا بیر نومره ائشییه وئریلدی.

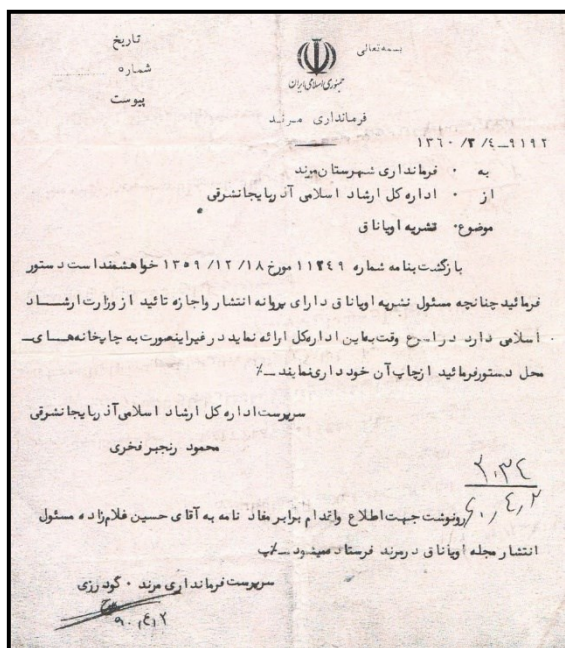
اویاناق تورکو و فارسی دیلینده بوراخیلیردی و زمانیا گۆره بو بیر سنت سیندیرماق ایدی. اویاناقین ایلک نومره سیسی ۱۳۵۸-ین شهریور آیینین ۱۷سینده ایشق اوزو گۆردو.

اویاناق بیر دیرلی درگی یدی کی کاریکاتور- باياتی- تورکو و

آذربایجان- هدف واقتصاد- رصد- ندای آذربایجان- پیام نو- سهند- پیام میشو- پیام آذربایجان و..... آدلارلا اوز به اوز اولوروخ.

۱۳۸۲-نین شهریورآیینی ۱۸-ی یعنی تام ۲۴ ایل اویناقدان سونرا باغچه بان آدیندا؛ مردن ایلک امتیازلی ایکی هفته لیک درگیسی بازارا چیخدی. سونرالردا مهرند- آوای میشو- رهگشا هفته لیک غازیته لری بازارا گلدی. ایندی یالنیز رهگشانین یایماسی دوام ائدیر. گاهاندان سدرار ملی و جوان فردا غازیته سی گؤرولور."

دوکتور مرندی ۱۳۶۰-دا کولتور و مدنیت ستور بیر معلمه خانیملا عائله قورموش و سایغیلی حیات یولداشینین تشویقی ایله تحصیلینی دوام ائدیر و بیر تاریخچی عالیم کیمی خالقینین قوللوقوندا دایانیر. او، ۱۳۸۰- دا شبسترین یوکسک تاریخ بؤلومونو قازانیر و ستونجیله ستودگی درسره باشلادی. ۱۳۸۳-ده فوق لیسانسین بیتیردی. او ۱۳۸۶ ده امکلی اولدو و ۱۳۹۰-جی ایلده تورکیه یه گئدیپ ارزرومون آتاتورک یونیورسیتیه سیندن دکتورا پذیرشی الیب، دؤرت ایل یاریم ارزروما گئدیپ، دؤندو. ۱۳۹۴-ده تاریخ دوکتوراسینی یوزدن ۹۸ نومارا ایله بیتیردی.

دوکتور مرندی مرندشهرینین و ناحیه سینین تاریخینه دایر دؤرت دیرلی تدقیقی کتاب یازیب و نشر ائدیبدیر.

سورولارین سوروب و یازیلارین گؤندیردیلر. همده سبب اولدو؛ جوانلار اوزلرین تانییب واینایب، مسئوللاردان سورو سوروشسونلار وهم سبب الدو دیگر جوانلار وحتا سپاه و جهاد و نهضت سوادآموزی و.... دولتی اورگانلاردا درگی یایماغا و سؤزلرین مللته چاتدیرماغا قالحسینلار. اویناقدان سونرا مرند ساحه سینده ۱۴-۱۵ دیگر درگی ایشیق اوزو گؤردی. بو نشریه لرین هامیسی ال و یا تایپ؛ اما استنسیل وسیله سیله چوخالینیردی.

اما تأسوفله بوجور نشریه چیخارتماق چوخ زور ایش ایدی. تمام بو درگیلر ایکی- اوچ نومره دن سونرا نشره دوام ائده بیلمه دیلر. یالنیز اویناق ایکی ایل و ۲۶ نومره یه قدر دوام ائتدی.

مرندده بوراخیلان درگیلرین آدلاری بونلاریدی:

*مادوند(ایکی یا اوچ شماره بوراخیلیدی). مادوند درگیسی تک درگی ایدی کی اصول اوزویله تبریزده حروف چینلیق و ایکی اورتا غازیته بویلو ورقده چاپ اولوندی.

* سحر درگیسی(اوچ نومره چیخدی).

* گزارشات روز(ایکی نومره چیخدی).

* ائلر سؤزی(بیر نومره چیخدی).

* جوانان پیرو خط امام(بیر نومره چیخدی).

* چالیشاق) جهادکشاورزی طرفیندن و شهید سردارمحمدحسن کسائی نین نظارتیله چیخدی. بئش نومره ایشیق اوزو گؤردی.)

* بولتن خبری سپاه(دؤرت نومره چیخدی).

*نسل انقلاب) اتحادیه انجمن های اسلامی دانش آموزان مرند).

* نهضت) نهضت سوادآموزی مرند طرفیندن، ایکی نومره چیخدی.)

* ارشاد(ایکی نومره چیخدی).

* کانون(تشکل عمومی خواهران مسلمان؛ بیر نومره چیخدی.)

* و.....

اویناق باغلانندان سونرا، ایگیرمی دؤرت ایل مرندده، مرندده باغلی بیر درگی یا غازیته بوراخیلما دی. بعضی گنجلر دیگر شهر درگیلرینه پول وئریپ واونلارین لوگوسو ایله ویژه نامه آدلی صفهلر بوراخیدیلار. بو ویژه نامه لرده چوخ دوکان-بازار رکلاملاری و بعضی اجتماعی یازیلار یایینلانندی. بو ویژه نامه لرده شمس تبریزی- فردای ما- خوش خبر- ساقی

اولوسلار آراسی ییغیناقدا اوچ ایرانلی چاغیرلانمیشدی: سولدان: دکتر حسین پناهی - دکتر قدیر گلکاریان (قبرس دن شرکت ائتمیشدی) - دکتر داوود بهبودی - دکتر سید مرندی - رحمتلیک اعظم داوری دیزج یکان، سید مرندی نین فرهنگ سئور یاریسی

دوکتور سید مرندینین دکتورا تئزینین عنوانی "ایلخانلیلارین سیاسی فعالیتلری و ایراندا قالان اثرلری" ایدی. بوتنز او قدر سئویددی کی ۱۳۹۷-ده هدایتی ارزروما دعوت ائتدیلر کی بوتنیزین بیلگیلرین ارزروم تاریخ / اؤیرنجیلرینه دانیشسین. (زامان بیلسه انشاالله بو کتابی عرب / القباسینا چئویریب / ایراندا نشر ائدجکدیر).

۱۳۹۸- ده تهرانین وزارت خارجه ساختمانیندا ایکی گونلوک قورولان همایش توریزم و اقتصاد و... اشتراک ائتدی.

۱۴۰۱-ین اسفندآیی تهرانین مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی دا قورولان "آلتینجی همایش زبان ها و گویش های ایران" - دا اشتراک ائدی و زبان باستانی آذربایجان آدلی مقاله وئردی. (۲۵)

بو ییغیناقدا کی فارس دیلی سئور استادلار توپلانمیشدی. هدایت اثبات ائتدی کی آذربایجانین اسکی دیلی ائله تورک دیلی ایدی و آذری دیلی آددا بیردیل یوخدور.

اونون بو مقاله سی فارس سئور استادلارین آجیغینا گلیب، بحثه باشلادیلار و نهایتده بیر ایل سونرا کی همایشین کتابی و همایشده ارائه اولونان مقاله لر گلمیشدی؛ چاپدان چیخدی و هدایتین سندلی مقاله سی سانسورا معروض قالیب و کتابدا گتیریلمه دی! و بو بیر ایفتخار اولدی هدایتین حق یولوندا تورک دیلیندن دفاع ائتمه سینه.

۱۳۹۳-جو گونش ایلینده اونون (مرندقدیم) عنوانلی کتابی؛ تبریزین دوردونچو ایل کتاب یاریشماسیندا، ایکنجی کتاب سئچیلیب، اؤدول و تقدیره لایق گؤرونوبدور

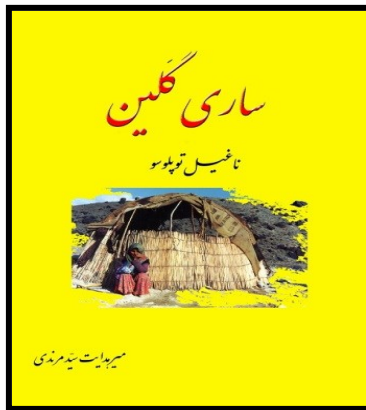
اونون یازدیغی نخبوان-باکو سفرنامه سی، آذربایجان جمهوریتینین شورویدن آیریلدیغی گونلرین دورومونا بیر مرجع کتاب کیمی ساییلماقدادی. بو کتاب صمیمیتله باکی-نخبوانین یئتدینجی اون ایللیکده کی دورومونو آچیقلایری.

دوکتور مرندی آذربایجان تورکجه سینده قیسسا ناغیلار یازاراق نثر ادبیاتیمیزا اؤز قایغیسینی گؤستریدیر ایندییه دک اونون اوخوجولار طرفیندن مارقلا قارشیلانان دؤرد حئکایه اثری نشر اولوبدور.

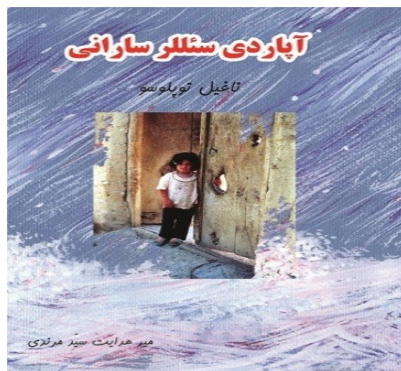
دوکتور سید مرندی بیر چوخ ایران و تورکیه سمپوزیوملاریندادا اشتراک ائدیپ، مقاله و کاریکاتور وئریب دیر. او جومله دن ۱۳۸۱-ده تهران دانشگاهینین انتفاضه همایشینده و ۱۳۹۴-ده همایش خاطرات خوب دانشجویی و ۱۳۹۵-ده اؤزل قوناق اولاراق ارزرومون ایکی دیل بیرگؤنول همایشینده و ۱۳۹۶-دا گیرسون دانشگاهینین اولوسلار آراسی اولان یئتدینجی همایشینده "ساری قمیشین قانلی گونلری" آدلی مقاله وئریپ، و چیخیشلار ائدیبدیر.

۱۳۹۵-ده تورکیه نین گیسون دانشگاهیندا، آلتینجی اولوسلار آراسی همایش گنچیرلنیردی. هدایتینده ساری قمیش آدلی مقاله سی قبول اولونموشدی. ارائه وئرن گون چوخ مارقلا آلفیشلاندی.

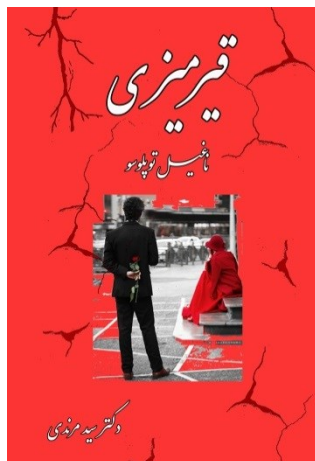

آپاردی سئللر سارانی (تورکو دیلینده ناغیل توپلوسو) -
 ۱۵۲ صفحه رقعی - (۱۰۰۰ نسخه) - یاران یابین ائوی -
 تبریز ۱۳۹۲ = تاپیلماز دورمدا. (۲۲)
 سیدمرندی نین سارای ناغیلی ۲۰۱۲ - نین هازیران آیی
 استاد دکتر گورسوی سولماز قلمی ایله استانبولی لهجه و
 لاتین آلفابتینه چئوریله نیب و اعتبارلی "کولتور سرحدی"
 فصلنامه درگی سینده یابینلانندی. (۳۳)

قیرمیزی تورکو ناغیل توپلوسو - ۱۶۸ صفحه یاران یابین
 ائوی - تبریز ۱۳۹۹

همین مقاله ۱۴۰۳-ون
 دی آیی دیرلی
 خداآفرین درگیسینین
 ۲۳۲-نجی نومارا سینده
 چاپ و اوخوجولارین

خدمتینه تقدیم اولونوبدور.
 هدایت اونلار رادیو و تلویزیونی برنامه سینده اشتراک ائدیپ
 و نتیجه عکس و کاریکاتور سرگیسیده قوروبدور. (۲۶)

سیدمرندی نین چاپ اولونموش اثرلری:
 سیدمرندی نین اونلار مقاله و یوزلر کاریکاتور، مختلف
 محلی و منطقه‌ای و کشوری درگی و غازیته‌لرده
 یابینلانیدیر ونهجه کاریکاتور مسابقه‌لرینده اونا مقام
 قازاندیریدیر.

۱ = سیدمرندی نین مرند تاریخ کتابیندان اؤنجه؛ مرند
 تاریخینه اوچ کتاب یازیلیمیشدی. بو کتابلار چوخ تبلیغ
 دوروموندان و بیلگیلری یغیلما حالدا یازیلیمیشدی.
 سیدمرندی کتابلارینی یازاندا، چالیشدی تاریخ باخیمیندان،
 یانلیش بیلن بیلگیلری، قوجامان مرندین تاریخیندن
 سیلسین. بو ندنله ماریا خانیمین اولماماسی و کول‌تپه‌نین
 دوغرو یثری و..... یانلیش روایت‌لری و بیلگی‌لری گوژدن
 آتیپ و بیر دیرلی بیلگیلرایله و مرجع کتاب یازماقلا، مرند
 تاریخینه یاردیم و خدمت ائتدی.

سیدمرندی ایلک تاریخ کتابینی ۱۳۸۷-ده "نگاهی به
 تاریخ مرند" عنوانیله ۱۰ صفحه‌ده، احساس یابین ائوی
 طرفیندن نشر ائدیلدی.

مرند قدیم ایکینجی کتابیدی کی مرندین قدیم
 عکسلرینی ایضاح ایله برابر، ۱۳۹۱-ده - تبریزین ایشیق
 یابین ائوی طرفیندن ۳۴۲ صفحه‌ده نشر ائدیلدی.

کتاب جامع گذر زمان در مرند - ۵۲۸ صفحه ده گلزارادب
 یابین ائوی - مرند ۱۳۹۷. (رسیم ۲۸)

۱۳۹۹-نجو ایله، (سفرنامه نخجوان - باکو) عنوانیله بیر
 کتاب ائدیپ انتشارات گلزارادب - (۳۰)

۱۳۹۴-ده ایران و تورکیه‌ده، چاپ اولموش یوزلر
 کاریکاتورلارینین آراسیندان ۱۲۴ دنه‌سینی سئچیپ (اوچ
 نوقطه... = سه نقطه...) ۱۲۲ صفحه خشتی - ایشیق یابین

ائوی - تبریز ۱۳۹۴ ساری گلین (تورکو دیلینده ناغیل
 توپلوسو) _ ۱۶۴ صفحه رقعی - (۱۰۰۰ نسخه) - یاران
 یابین ائوی - تبریز ۱۳۹۲ = تاپیلماز دورمدا. (۲۱)

حوادث تاریخی، بارها و بارها توسط دشمنانی همچون سارگون دوم (پادشاه آشور) - گرجی‌ها - عثمانی‌ها - روس‌ها و... و دوستان خود همچون سیاست زمین سوخته شاه طهماسب صفوی با خاک یکسان شده و پس از چندی ققنوس‌وار سر از خاکستر بلایا بیرون آورده است.

بنا به نوشته ویلیام جکسن آمریکائی؛ مرند در زمان ساسانیان پایتخت سانگی‌بوتو بوده است^۱ و به نظر نگارنده؛ نام کوه سنگ بران در شمال شهر، تحریف شده نام سانگی بوتو می‌باشد.

مرند از معدود شهرهای جهان است که با داشتن عمری حداقل شش هزارساله؛ باز در همان منطقه اصلی خود به عمر دیرپای خود ادامه می‌دهد.

مرند از این عمر دیرپای؛ بقایای چندین کول‌تپه مانند کول‌تپه‌های ماندگارانا در شمال مرند و در پشت باغ رضوان - و مزگید و مرکید و گرگر و... و ده‌ها آثار تپه قلعه‌های باستانی مثل قلعه یالدر مرند (در شرق و داخل محدوده مرند) - قلعه باری (باروج) که گفته میشود این دوتپه قلعه از قدیمی‌ترین قلاع باستانی ایران و آذربایجان می‌باشد که متأسفانه مورد هیچ مطالعه باستانشناسی قرار نگرفته‌اند. قلعه ماننائی آلاکی - قلعه سان سارود یا جانجارود در هرزن جدید - قلعه چرک‌دمیر و... حاکی از قدمت باستانی منطقه مرند دارد.

در جوار آثار باستانی، آثار تاریخی چندی نیز در مرند به چشم می‌خورد. از جمله کلیسای خرابه استپانوس -

دوکتور مردی نین مرند حاقیندا بیر اؤنملی یازیسینی آشاغیدا اوخویاق:

نگاهی مختصر به تاریخ پرفراز و نشیب منطقه باستانی مرند

منطقه باستانی مرند منطقه‌ای که از روی آثار باستانی پیدا شده، عمری ۶ تا ۸ هزارساله را بدان مطرح می‌کنند؛ در شمال غربی ایران فعلی قرار دارد.

منطقه اصلی مرند به عنوان تومان هفتم ایلخانی از زنگه‌زور بین ارمنستان و نخجوان، شروع شده تا جزیره شاهی دریاچه اورمیه و تا سیم‌های خاردار فرودگاه تبریز را شامل می‌شد. هرچند در تاریخ معاصر این منطقه وسیع قسمتی از ایران و مرند منفک شده و بقیه نیز به سه شهرستان مرند - شبستر و جلفا تقسیم شده است. با اینهمه مرند باقیمانده غنای باستانی و تاریخی زیادی را در دل خود محفوظ نگه داشته است.

مرند باتوجه به موقعیت سوق‌الجیشی قرارگیری خود در جغرافیای سیاسی ایران و قرارگرفتن در سرازیر چهارراه

^۱ - جکسن؛ ویلیامز. سفرنامه جکسن. ترجمه منوچهر احمدی. انتشارات خوارزمی - تهران ۱۳۵۲
Xudafərin 240 (2025) خداآفرین ۲۴۰ - شهریور - ۱۴۰۴

از همسران حضرت نوح نام دو بانو به مارسیده است:

۱= بانوی کافر به نام **والعه** یا **والغه** که در اثر نافرمانی و عدم اعتماد به حضرت نوح به همراه فرزند خود کنعان (یام) ^۲سوارکشتی نشد و در توفان غرق شدند. جالب اینست که در مرن و در کوهپایه کوهستان میشوو؛ مرن روستائی به نام یام وجود دارد. که نگارنده فرضیه داده است که می‌تواند این روستا مکان دفن فرزند نافرمان حضرت نوح باشد که در توفان نوح غرق شده است بوده و نام از فرزند نوح گرفته باشد.

۲- بانوی بالیمان حضرت نوح به نام **عموره** که به همراه فرزندان خود حام- سام و یافث سوارکشتی شد و نجات یافت و به مادر ابنای بشر پس از توفان شهره شد. قبر این بانوی پرهیزگار در شاهنشین اول از سمت جنوبغربی مسجد پیربالا (مسجدبازار) قرار دارد. این مزار مقدس تا قبل از انقلاب مورد زیارت مؤمنین مسلمان و یهودی و مسیحی بود و حال نیز می‌تواند بایرگرداندن ضریح مزار به جای خود این تربت پاک را که با عمری ۵۵۰۰ ساله از قدیمیترین قبرستان های شناخته شده جهان است به عظمت خود برگرداند و پذیرای مؤمنین همه ادیان باشد و چهره اقتصادی مذهبی مرن و آذربایجان را پر رونق کند.

در غالب نقاط جهان، وقتی حکومت‌های جدید بر سر حکومت میرسند؛ تلاش می‌کنند نام حکومت‌های قبل از خود را عوض نموده و یاد آنها را از یادها بزدایند ولی بعضی از اسامی جغرافیائی بخصوص نام رود و کوه و... می‌توانند موجودیت خود را از تطاول فرهنگی حکومت‌ها برهانند، در اینمورد نیز در سمت شرقی صوفیان که زمانی به مرن تعلق داشت کوهی وجود دارد که کارخانه سیمان صوفیان هم در دامنه این کوه احداث شده است؛ مورو نام دارد. و مورو و مورو و مورو از یک ریشه نام گرفته‌اند.

ب= **مادوند**: بنا بر نظر مرحوم کسروی در کتابچه آذری زبان باستانی آذربایجان، وی مرند را از مادوند دانسته است.^۳ مادوند در گذر زمان به ماروند و ماروند هم به مرون و مرون هم به مرن تبدیل شده است.

^۲ - یکی از فرزندان نافرمان حضرت نوح کنعان نام داشت. نام کنعان را در بعضی کتابها از جمله در کتاب اخبار الطوال دینوری، یام نوشته‌اند.

^۳ - کسروی، احمد- آذری، زبان باستانی آذربایجان، صفحه ۷۳

کلیسای ننه مریم در دره شام- کلیسای موجود مبار و کلیسای سه‌رل سه‌رقه در رودقات و به احتمال زیاد مکان اولیه مسجد تاریخی جامع مرن با عمری بیش از یک هزار ساله که می‌تواند آتشکده و یا کلیسا بوده باشد. باتوجه به قرار گرفتن مرن در جوار راه باستانی ایپک یولی (جاده ابریشم) چندین کاروانسرای تاریخی نیز در مرن وجود داشته است که مهمترین آنها کاروانسرای ایلخانی یام مرن و کاروانسرای آلاکی مرن می‌باشد. (البته به نظر نگارنده و باتوجه به احداث سردرب باشکوه و شاهکاری معرق از یافت کاشی و آجر در سردر رفیع کاروانسرای آلاکی؛ این کاروانسرا را یک قصر حکومتی می‌داند.)- کاروانسرای آیراندی- کاروانسرای خواجه نظر و.....

منطقه مرن به چند مؤلفه تاریخی شهره است که آنها را بطور خلاصه و ارتقدیم می‌کنیم:

وجه تسمیه مرن:

باتوجه به عمر دیرپای منطقه مرن؛ برای شهر باستانی مرن وجه تسمیه‌های زیادی گفته شده است از جمله ماند اگاران (باتوجه به وجود آتشکده ماندگار شمالغرب کشور در مرن)- مورو وندا (مادر آنجاست)- ماریانا (دختر ترسا) و مادوند (شهر مادها)

نگارنده از این میان کاری بانام ماریانا ندارد و آنرا کاملاً دروغ و جعلی می‌داند. چرا که مرن شش هزار ساله کجا و نام گرفتن از یک دختر مسیحی حداکثر با دو هزار سال عمر کجا؟!

باتوجه به اینکه از نظر تاریخ مذهبی، مرن به شهر نوح پیامبر شهره است و جهانگردان خارجی زیادی در ۲۰۰-۳۰۰ سال گذشته و هنگام عبور از مرن وجود قبر مادر- یا همسر و حتا خود حضرت نوح سلام الله را در مرن را یادآوری نموده‌اند؛ لذا از میان این وجه تسمیه‌ها، فقط می‌تواند مورو وندا و مادوند مورد توجه قرار گیرند.

الف: **مورو وندا** = به نوشته تورات مادر ارمنیان در مرن دفن شده است. (مورو وندا یعنی مادر آنجاست). مادر ارمنیان همان همسر مؤمنه حضرت نوح یعنی مادر عموره است که در مسجد بازار مرن دفن شده است. البته همین نکته را مکان دفن مادر حضرت نوح و بعضی جهانگردان خارجی حتا مکان دفن خود حضرت نوح ذکر کرده‌اند که به نظر نگارنده مرن نمی‌تواند محل دفن حضرت نوح باشد.

ویا در اثر سیل‌های ویرانگر و گل ولای آورده شده از کوهستان میشوو، سطح مرند پر شده و بالا آمده است.

کوه میشوو مرند و حماسه گیلگمیش:

داستان گیلگمیش یکی از مشهورترین و قدیمی‌ترین منظومه‌های حماسی مکتوب جهان است که در حدود چهار هزار سال پیش خلق شده و با خط میخی و در روی دوازده لوح گلی نوشته شده است.

گفته می‌شود داستان گیلگمیش در زمان حمورابی نوشته شده و پس از آن به ادبیات شفاهی دیگر اقوام مثل هوریان و هیتی‌ها وارد شده است.

گیلگمیش پنجمین پادشاه سلسله اوراک در بین‌النهرین بوده است که بفرمان خدایان آشوری و بابلی نیروی صد مرد را داشته است. او از نیروی خدائیش در راه زورگویی و باجگیری از مردم استفاده می‌کرد. خدایان فرد دیگری را بنام آنکیدو قویتر از او می‌آفرینند تا گیلگمیش را شکست بدهد. این دو قهرمان پس از روزها مبارزه چون بر هم پیروز نمی‌شوند، بناچار با هم دوست می‌شوند و با هم برای از بین بردن جانور ضد مردمی نگهبان جنگل سدر که (خومبه به نامیده می‌شود، راهی جنگل سدر می‌شوند پس از کشتن خومبه به گاو آتشین، با نفرین خدایان روبرو می‌شوند و با این نفرین دوست گیلگمیش یعنی آنکیدو می‌میرد.

گیلگمیش وقتی مرگ آنکیدوی پهلوان را می‌بیند و می‌داند که سرانجام او نیز به غیر از مرگ پایانی ندارد، برای پیدا کردن (اوتانا پیشتم) نیای جاودانی خود و کسب اطلاعات از او برای پیدا کردن علف جوانی، سرزمین‌های نور و تاریکی و دریای مرگ (احتمالاً دریای مازندران) را درهم می‌نوردد. اوتانا پیشتم نیای گیلگمیش سرگذشتی همانند نوح نبی داشته و طوفانی شش شبانه روزی همانند طوفان نوح را از سر گذرانده است. اوتانا، گیلگمیش را برای یافتن گیاه جوانی و جاودانگی راهنمایی می‌کند، گیلگمیش گیاه جوانی را از ته دریای مرگ بدست می‌آورد، اما در نهایت گیاه نصیب مار می‌شود. مار گیاه را خورده پوست انداخته جوان می‌شود و گیلگمیش دست از پا درازتر به اورک برگشته و با پذیرفتن مرگ، به وادی خاموشان و دنیای تاریک زیر خاک رهسپار می‌گردد.^۶

یعنی مستندترین نام مرند برگرفته از نام مادوند است ===
مادوند = ماروند = مروند = مرند

اما اینجا سئوالی پیش می‌آید و آن اینکه مادها حدود سه هزار سال قبل در تاریخ ایران ظهور کرده‌اند و گیریم که مرند نام خود را از مادها گرفته باشد؛ پس نام سه هزار سال قبل مرند شش-هفت هزار ساله چه بوده است؟! تاریخ در این مورد سکوت کرده و نوشته‌ای و کتیبه‌ای بدست نیامده است تا نام مرند باستانی را افشا بکند. لذا نگارنده با توجه به در نظر گرفتن شواهد و احادیث؛ بخصوص تفسیر آیات مبارکه ۳۷ فرقان و ۱۲ سوره (ق) که شمال منطقه آذربایجان را در کنار و اطراف رود ارس زیستگاه قوم رس می‌داند؛ نام رس را به دوران باستانی مرند پیشنهاد داده است.

قوم رس قومی بوده‌اند که در کنار و اطراف رود رس^۴ زندگی کرده و درخت صنوبر (شاه درخت) را می‌پرستیدند. خداوند رحمان بر آنها پیامبری به نام حنظله ابن صفوان را می‌فرستد تا آنها را از پرستیدن درخت باز دارد. در این میان درخت عظیم خشک می‌شود و مردم اینرا از نفرین حنظله می‌دانند. لذا حنظله پیامبر را گرفته و به چاهی انداخته و رویش را با خاک پر میکنند!^۵ خداوند توانا بر رسی‌ها خشم گرفته و از دوازده تا بیست و حتا به نوشته‌ای صد و بیست منطقه مسکونی را به دل زمین فرو می‌برد.

حالا در موقع کندن چاه در نقاط مختلف مرند؛ در اعماق ده- پانزده متری زمین با آثار زندگی مثل سفال پخته و آجر پخته پوسیده و... روبرو می‌شویم و این نشان می‌دهد که سطح زندگی باستانی مرند خیلی پائینتر از سطح فعلی مرند بوده است که یاد اثر زلزله به دل زمین فرو رفته است

^۴ - رس و ارس = بعضی از عزیزان تلاش دارند بگویند نام ارس که یونانی‌ها آراکس می‌نامیدند؛ فارسی است و عده‌ای از دوستداران زبان و فرهنگ ترکی آذری هم علاقه دارند آنرا برگرفته از نام (ار+آز) بدانند که آراز و ارس گفته شده است و البته بیشتر تلاش دارند از آراز استفاده نکنند تا ارس! اما به نظر نگارنده نام ارس خیلی قدیمیتر از زبانهای ترکی و فارسی می‌باشد و آنرا برگرفته از نام قوم باستانی رس می‌داند که اعراب آنرا الرس و ارس گفته‌اند.

^۵ - تلخیص از مقاله دکتر رحیم هویدا در مجله درسهائی از مکتب اسلام شماره ۶ به تاریخ تیرماه ۱۳۵۱

^۶ - کلهر، فریبا؛ کتاب گیلگمیش، انتشارات سروش، تهران ۱۳۸۰.

بودند به رم برده شده و در کل اروپا نشر یافته بود و پس از آن دوش به دوش دین زردشت با به جا گذاشتن گوشه‌هایی از عقاید و مراسم خود با اسامی و صور مختلف در دیگر ادیان بخصوص مسیحیت و مقداری در اسلام، مستحیل گشت.

شاید بتوان گفت زمانی که بشر سه و چهار هزار سال قبل تا زمان دین مبین اسلام در جهل و خرافات می‌سوخت و تمام نمادهای بشری و بت‌های دست‌ساز خود را مورد پرستش قرار می‌داد، مهرپرستان با ستایش انوار طلایی خورشید بامدادان، سر بر سجده ستایش آفریننده کاینات بر خاک می‌سائیده است.

جان راسل هینلز در کتاب (شناخت اساطیر ایران) ضمن شمردن مهرابه‌های شناخته شده و آثار به جا مانده در ایران حداقل سه مهرابه را در منطقه مرنند بزرگ نام می‌برد.^۹

مهرابه (سن استپانو دره شام جلفای ارس) و (مهرابهٔ موجودمبار بین مرنند و تبریز) و (مهرابهٔ ال اهلمدار) در کوه میشوو مرنند.

از این میان، مهرابه‌های دره شام و موجودمبار پس از گذشت قرون به کلیسا تبدیل شده و مهرابه سوم بعنوان یک زیارتگاه اسلامی در بلندترین نقطه رشته کوه میشوو در ۳۱۵۵ متری آن تبدیل شده است.

برای رسیدن به زیارتگاه علی‌علمداری، بایستی از شهر مرنند ۱۵ کیلو متر به غرب رفته و از کشکسرای بطرف جنوب و روستای ارلان^{۱۰} رفته واز پای کوه بطرف نوک قله صعود بکنی.

در قله این کوه زیارتگاهی موسوم به علی علمداری قرار دارد که از شهرهای دور و نزدیک به خصوص از آذرشهر و ایلخچی، برای زیارت و قربانی و طلب حاجات رو به آن می‌آورند.

این بقعه دارای سه مشخصه اصلی می باشد:

با توجه به متن داستان وقتی گیلگمیش برای یافتن عمر جاودانی از بین‌النهرین کنونی راه می‌افتد، کوه‌ها و رودها را در هم می‌نوردد، تا به دریای خزر برسد (احتمالاً همان راهی را که پدران صد سال قبل، از این راه خود را به بین‌النهرین رسانیده‌اند). از جنگل سدر می‌گذرد. گفته می‌شود جنگل سدر در کوه‌های شهر سلماس آذربایجان قرار داشته که اکنون نیز بقایای این جنگل سدر در این کوه‌ها دیده می‌شود. و از کوه میشوو^۷ و قلل دوگانه آن رد شده وارد دره‌های دنیای تاریکی می‌گردد.

در فرهنگ عامهٔ مردم مرنند گفته می‌شود در سابق کوه میشوو خیلی بلندتر از ارتفاع کنونی‌اش بوده که در اثر زلزله و بارانهای سیل‌آسا و طوفان نوح تخریب و شسته شده و دشت مرنند را چندین متر پُر کرده است که کشف آثار باستانی در زیر بقعه پیرخמוש و در عمق چهار متری آن توسط اینجانب در سال ۱۳۸۵ و نیز قرار گرفتن بنای مسجد جامع در سطح پایین‌تر از کوهچه می‌تواند مؤید این نظریه باشد.

از طرف دیگر گفته می‌شود طوفان نوح جهانی نبوده، بلکه فقط در گستره‌ای از آسیا، بخصوص خاورمیانه رخ داده و در نهایت در منطقه‌ای در محدوده مرنند-نخجوان و کوه آرات کشتی نوح در خاک نشسته است. به نحوی که گفته میشود همسر نوح در مرنند و خود حضرت نوح در نخجوان^۸ به خاک سپرده شده است. کشتی نوح در کوه آگری (آرات در غرب ماکو) به گل نشسته است و یا در مرنند (کمچی داغی = گمیچی داغی در شمال شرق مرنند) به گل نشسته و امواج آنرا به کوه آگری رسانیده است؟! و این می‌رساند که می‌توان حادثه طوفان نوح و اوتاناپیشتم را یکی دانست.

آئین مهر پرستی در مرنند باستان

مهرپرستی یکی از آئین‌های باستانی ایران بوده که با عنوان میتراثیسم از ایران به آسیای صغیر و از آنجا توسط سربازان رومی که سالهای سال با قشون ایرانی در نبرد و تماس

^۷ - کوهستان میشوو- میشو- میشاب= نمای جنوبی مرنند را تشکیل داده است و به کوههای آرات در غرب ایران می‌پیوندد.

^۸ - روایت صحیح مدفن حضرت نوح (طبق روایات متواتر اسلامی) در نجف اشرف و زیر مدفن حضرت علی(ع) است.

^۹ - هینلز، جان راسل: شناخت اساطیر ایران، نشر اساطیر تهران ۱۳۸۳ صفحه ۲۴۵.

^{۱۰} - ارلان (Orlan) به معنی مرد باش، مردانه باش (فرهنگ نام‌های ترکی - ج ۲) فرهاد مجیدی. آرلن (Orlan) نام یکی از پنج پسر جوجی (پسر چنگیز مغول).

نشانه چهار فصل و سه اتاق نشانه سه ماهه هر فصل را تداعی بکند؟ آیا طرز قرار گرفتن زاویه اتاق‌ها و یادریچه‌های گنبد، با خورشید و ستارگان نسبتی دارد؟

این اتاق‌های ۱۲ گانه سنگی با تحمل چه زحمت و مشقت حمل ملات و امکانات بنایی به بالاترین قله میشوو و ارتفاع ۳۱۵۵ متر را کی و چه کسی و چرا متحمل شده است؟ در سالهای اخیر سه واحد از این اتاق‌ها کلاً از بین رفته و کف‌اش را تمیز کرده‌اند و دیگر نشانی از آنها نیست.

سه اتاق دیگر نیز تخریب شده و فقط سنگ و پی‌ها یش مشخص است، سه اتاق سوم سقف‌های سنگی‌اش فرو ریخته است و تنها چهار اتاق سالم و قابل استفاده موجود است. که اغلب بعنوان پناهگاه مورد استفاده کوهنوردان قرار می‌گیرد.^{۱۰}

دوسه سالی است که روی گنبد‌ها ایزوگام کشیده شده است. درهای ورودی اتاق‌ها در شرق و غرب و شمال قرار دارد و قسمت جنوب غربی که در مسیر باد سوزنده‌ای که از سطح دریاچه اورمیه می‌وزد، فاقد در است در بالای یکی از درها سنگ نوشته‌ای به تاریخ ۱۳۰۱ هجری قمری قرار گرفته است. گفته می‌شود تعمیرات این بقعه از سوی علی‌اللهی‌های منطقه، انجام گرفته و می‌گیرد.

اما.....

جان راسل هینلز در صفحه ۲۴۵ کتاب (شناخت اساطیر ایران) ضمن شمردن مهرابه‌های^{۱۲} موجود در ایران و منطقه آذر بایجان این بقعه را نیز یکی از مهرابه‌های آئین مهرپرستی می‌داند و اسم آن را با تلفظ (آل اهلمدار = $\partial l - \partial h l m \partial d a r$) آورده است.

که گویا (آل اهلمدار) در اثر استمرار بکار بردن (آل علمدار) و بعد به (علی علمداری) موسوم شده است: حالا معلوم نیست که خود این (اهلمدار) که (الف و لام) عربی گرفته است. به معنی پیروان و کسانی که اهل مدارا بوده‌اند، است و یا به عنوان کسانی که مدارات و ستاراگان را رصد می‌کرده‌اند؟ و آیا سکوی بیرونی قبرنبوده بلکه به کار نصب اسطرلاب و لوازم نجومی به کار میرفته است؟

۱- سکوی سنگ چین شده با ملاط به عرض دو و طول چهار رمتر و ارتفاع یک متر که در بیرون اتاق‌ها و در فضای آزاد قرار دارد. روی این سکو، سنگ مرمر شکسته شده‌ای نصب شده است که روی آن نوشته شده است. (محمد ابن ابراهیم بن مالک ابن اشتر نخعی) و بدین ترتیب چرا اینجا از سوی مردم به علی علمداری معروف شده معلوم نیست. یا معلوم نیست علی ابن مالک اشتر برای چه کاری به مرند آمده و در بلندای ۳۱۵۵ متری کوه که اغلب برف امسال به برف سال بعد میرسد و در زمستان اقامت در فضای سرد و بورانی آنجا خیلی مشکل است؛ چه می‌کرده است؟!

قبلاً دور سکو نرده ساده و ابتدایی از تیرچه چوبی کشیده شده بود که بعداً برداشته شده است. در باور عمومی این است که این قبر (سکو) سقف قبول نمی‌کند! چون قبلترها باتیرک و میخ سایبان می‌زدند و باد و طوفان میخ‌ها را کنده و زمین میریخت. اما حالا که سایبان را بافلز و جوشکاری زده‌اند، دیگر چاره‌ای ندارد و سقف را قبول کرده است!

این سکو بیرون اتاق‌ها، بارها از سوی غارتگران آثار باستانی کنده شده و بعداً دوباره ترمیم شده است و فعلاً روی سنگ چین‌ها سیمان کشیده شده است و در سمت جنوب سکو ضمن رسم تبریز و کشکول و یا هو در وسط، با خط مشکی درشت (در زمینه سفید) نوشته‌اند، (خدا دارم، نبی دارم، ولی دارم، چه غم دارم) و در سمت چپ (صمد دارم، چه حاجت باصنم دارم)

۲- چهار عدد گودال تنور مانند که در دل کوه کنده شده و به کار پخت قربانی‌ها (بخصوص قربانی درسته و کامل) می‌خورد.

۳- مجموعه‌ای دوازده گانه اتاق که از سنگ‌های سیاه کوه و با ملاط ساخته شده است سقف اتاق‌ها بصورت گنبد و از سنگ ساخته شده است. در هر گنبد سه روزنه به شرق و غرب و جنوب قرار دارد. در هر اتاق ۲ عدد طاقچه به عمق نیم تا یک متر تعبیه شده است. اتاق‌ها به همدیگر راه ندارند و هر اتاق یک درب اختصاصی دارد.

طرز قرار گرفتن گنبد‌ها به نحوی است که بطور آشکار کل بنا به ۴ قسمت سه گنبدی تقسیم شده است. (می‌شود گفت چهار واحد سه اتاقه) آیا درساخت این چهار واحد سه اتاقه عمدی و فکری در کار بوده است؟! آیا نمی‌تواند این اعداد نشانه‌های نجومی باشد؟! یعنی چهار واحد سه اتاقه،

۱۰- به سه نمونه تصویر از مهرابه‌ی اهلمدار در صفحه ۵۶۴ و ۵۶۵ مراجعه شود.

۱۱- مهر، در معنی همان روشنایی خورشید است که پیش از بالا آمدن خود خورشید پیدا می‌شود.

رفت . پادشاهان رم به آن گرویدند و دین رسمی رم شد ، کلمه فارسی پدر توسط ژولیوس امپراتور رم وارد نیایش ترسایان با خدا و به عنوان خدا شد. رومیان سالهای بسیار تولد مهر و شب چله را جشن می گرفتند و آن را آغاز سال می دانستند ، حتی پس از گسترش دین مسیحیت، باز کشیشان نتوانستند از گرفتن این جشن ها جلوگیری کنند و به ناچار مجبور شدند به خطا این شب را (شب چله را) زاد روز تولد عیسی معرفی کنند و آن را جشن بگیرند نه تولد ایزدمهر (ایرانی را)

... ایرانیان قدیم در شب چله درخت سروی را با دو رشته نوار نقره ای و طلایی می آراستند ، بعدها مسیحیان درخت کاج را به تقلید از مهرپرستان و ایرانیان تزیین کردند. مهر از دوشیزه باکره ای به نام آناهیتا در درون غاری زاده شد ، که بعدها مسیحیان عیسی را جایگزین مهر و مریم را جایگزین آناهیتا قرار دادند.

یکی دیگر وام گیری های مسیحیان از مهر پرستان روز مقدس مسیحی یعنی یکشنبه است ... »^{۱۵}

نگارنده علی علمداری و اغلب زیارتگاه ها و اجاق هایی که در قلل کوه ها وجود دارند از جمله ال اهل مدار در بلندترین نقطه رشته کوه میشوو- سلطان زنجیر در بین روستای زنوزاق و دویجان و مشکیل بابا در نزدیکی روستاهای انهمه و ماه بابا و ... را نه به عنوان مکان اسلامی و یک امامزاده بلکه مکانی مقدس برای زیارت و سنجش ستارگان در بالای کوه ها و توسط میترائیست ها می دادند.

کاش محققین میتراشناس به مهرابه علی علمداری مرند نیز می آمدند و سالم ترین و دقیق ترین و با مسماترین بنای آئین مهرپرستی را دیدار و بررسی می کردند، زیرا این قله و این بقعه برای خلاف اغلب مهرابه های دردل غارها وزیر زمین ها، بر بلندای یک کوه مرتفع ۳۱۵۵ متری احداث شده است و اولین نقطه از رشته کوه میشوو و منطقه بزرگ مرند است که اولین اشعه های طلایی آفتاب صبحگاهی بر آن می تابد و میشود گفت که بومیان باستانی مرند ، این مکان منحصر بفرد را برای پرستش مهر (خورشید) آگاهانه انتخاب کرده اند مکانی که اگر در طلوع آفتاب دست را دراز کنی، خورشید را در کف دست خواهی یافت.

^{۱۵} - البته نام روزهای هفته مثل ساندی- ماندی نیز اسامی میترائیستی است.

آئین مهرپرستی از آئین های باستانی ایران است که پیروانش عوض پرستیدن بت های ساخت بشر، مهر^{۱۳} (انوار خورشید) را بعنوان مظهر الهی می پرستیدند که بسیاری از نمودهای آن پس از گرویدن ایرانیان به آئین زرتشت و سپس گرویدن ایرانیان به آئین اسلام، در فرهنگ مادی و غیر مادی مردم باقی ماند و می شود گفت جشن مهرگان که پس از جشن نوروز ، بزرگترین جشن ایران باستان بوده و چند روز ادامه داشته است ، قبل از اینکه یک جشن زرتشتی باشد یک جشن مهرپرستی است.

اسامی مهران؛ مهرداد، مهرناز، مهربانو، مهرش، مهرداد و ماه مهر و ... نشان های مانده از پرستش مهر است، آئینی که از ایران منشأ گرفته و جهان آن روز از هند و چین و اروپا را در نوردید و بعنوان یک آئین جهانی درآمد. هینلز می نویسد :

«نزد علی الهی یان ،(علی الله) به آفتاب پیوسته و اکنون آفتاب است چه از آغاز آفتاب بود و چند روزی به کالبدی در آمد^{۱۴}»

« ... بسیاری از نمودهای فرهنگی مادی نیایش مهر هنوز هم در ایران و نیز در مناطق وسیعی از آسیای کوچک و اروپا، این جا و آن جا پراکنده و گاه کاربری آئین دارد و به هیاتی جدید نمایان می شود ، از این شمار است شمع افروختن یا چراغ نهادن بر فراز گورها، در مکان های مقدس اسلامی و غیر اسلامی که یاد آور شمع افروختن در غاری است که مهر، گاو اوژنی را در آنجا به انجام رساند (...). یا صلوات فرستادن در مواقع روشن شدن چراغ ودعای ایشیغا چیخاسان در ترکی آذری!

دکتر میر جلال الدین کزازی استاد زبان و ادبیات فارسی به نقش ایزد مهر در مراسم شب چله و تقلید مسیحیان از این آئین می گوید :

« ایزد مهر در یکی از شهرهای خاوری ایران از دوشیزه ای به نام ناهید زاده شد. پس از مدت اندکی کشور به کیش مهرپرستی گروید. مهرپرستی از مرزهای ایران فراتر و به رم

۱۲- هینلز، جان راسل: شناخت اساطیر ایران ، ترجمه با جلال فرخی ، انتشارات اساطیر تهران ۱۳۸۳ صص ۲۴۵-۲۱۴.

۱۳و۱۴- هینلز، جان ، راسل : شناخت اساطیر ایران ، ترجمه باجلان فرخی، انتشارات اساطیر - تهران ۱۳۸۳ صص ۲۴۵-۲۱۴.

در محرابخانه مسجد جامع مرنند نقش و نگارهای منحصر به فردی از صلیب- صلیب شکسته (سواستیکا یا چرخ خورشید)- ستاره داوود- ستاره سه پره چرخان و... وجود دارد که در یک هزار سال قبل با آجر کار شده است. متأسفانه سال قبل در مرمت این نقش و نگارهای آجری؛ مرمت کاران میراث فرهنگی استان؛ در یک اقدام ضد علمی و آگاهانه صلیبهای شکسته را از بین برده و یک شکل بی مفهومی را ساختند!! و اعتراض نگارنده به جایی نرسید!

امامزاده احمد (ع):

در شهرستان مرنند نیز همانند دیگر شهرهای ایران پراست از امامزاده‌های بانسب و بی‌نسب. اما تنها یک امامزاده‌ای بانسب مستند که بایک نسل به امام موسای کاظم (ع) منتسب است و در نسخنامه‌های قدیمی نوشته شده است امامزاده احمد مرنندی باشد که به همراه عموی خود شاهچراغ به ایران آمده و چون می‌شنود که عمویش حضرت امام رضا (ع) شهید شده است پراکنده شده و بسوی مدینه فرار می‌کنند. شاهچراغ و افرادی راه ایران مرکزی را در پیش می‌گیرند تا به مدینه برسند و احمد ابن ابراهیم ابن موسای کاظم راه شمال غربی ایران را در پیش می‌گیرد و وقتی به مرنند میرسد، مرنند را خوش آب و هوا و دوستدار امامان شیعه می‌بیند و رحل اقامت می‌افکند. حالا بقعه وی زیارتگاه مسلمانان مرنند و شهرهای اطراف می‌باشد.

در مورد نسب امامزاده سید احمد (ع) از علامه نسابه ابوالحسن العمری (از شخصیت‌های قرن پنجم هجری) در کتاب معتبر (المجدی فی أنساب الطالبین) آورده شده است: ابراهیم فرزند امام موسی کاظم که به مرتضی اصغر معروف بود، در کشور یمن ظاهر شد، مادرش نوبیه (نجیه) بود، از مرتضی اصغر اولادی پسر و دختر است از جمله احمد در شهرستان مرنند است که برای او اولادی هم در مرنند باقی است. تا اینکه در آخر نیمه نخست قرن سوم و حدود سالهای ۲۵۰-۲۴۵ هـ ق در مرنند وفات یافته و در این مکان به خاک سپرده شده است.^{۱۶}

قیرمیزی رنگ اختصاصی مرنند است.....

مرنند یکی از خواستگاههای رنگ قیرمیزی:

شاید می‌خواستند از بلندای کوه میشوو اولین شعله‌های خورشید را که قبل از خود خورشید مهربانانه تنوره می‌کشد و بالا می‌آید را به بینند و در پای عظمت الهی بر خاک بیفتند و شاید هم می‌خواستند در طلوع صبحگاهی عظمت و شکوه الهی را با دل و جان لمس بکنند و نفس عمیقی بکشند و سر بر سجده شکرش به ساینند و زمزمه کنند «الله نور السماوات و الارض».^{۱۶}

نقش و نگارهای بدیع سلجوقی و محراب گچبری
گچبری شده ایلخانی مسجد جامع مرنند:

در مرکز شهر مرنند مسجدی وسیع قرار دارد که بنای اولیه‌اش به قبل از اسلام می‌رسد. از این دوران تنها یک ستون مدور باقی مانده است. قدیم‌ترین قسمت مسجد، محرابخانه آنست که یکی از زیباترین محرابهای گچبری شده ایران با خطوط زیبارا در خود جای داده است.

تابلوی موجود در گچبری پاتاق، نشان می‌دهد که این گچبری‌ها در سال ۴۸۵ هجری قمری یعنی در سال آخر حکومت ملک‌شاه سلجوقی صورت گرفته است. اما گچبری محراب در سال ۷۳۱ در زمان سلطنت ابوسعید بهادرخان به عمل آمده است.

مسجد جامع مرنند از معدود مساجد اسلامی است که دارای دو محراب شیعی می‌باشد. (یک محراب گچبری و یک محراب آجری.)

۱۶- نوتاش، محمد رضا: آشنایی با امامزادگان استان آذربایجان شرقی، انتشارات نور ولایت، تبریز ۱۳۸۴.

حال نیز سماکنندگان حضرت لعل شهبازمردنی لباس سرخ می‌پوشند.

البته به غیر از رنگ اختصاصی مردن، مردن صاحب نژاد مرغ سیاه پرمو یعنی مرغ بادوام و پرتخم و نیز ابداعگر تاریخی داس مردن است که از زمانهای قدیم به علت گران بودن وسخت بودن استخراج آهن؛ مردنی‌ها، داس مردنی را ابداع کرده بودند که فقط تیغه داس آهنی و بقیه قوس و دسته داس از تخته بود.

بزرگان و دانشمندان مردنی:

شهرستان مردن؛ باتوجه به تاریخ دیرینه خود پروراننده صدها دانشمند و عالم سیاسی و دینی بوده است که جهت گریز از طناب کلام به معرفی کوتاه دو-سه نفر می‌پردازیم.

الف: حضرت سید عثمان مردنی قلندر لعل شهباز علیه السلام

بدون شک بزرگترین عارفان و ستارگان منطقه‌ی عرفانی و دین پرور آذربایجان و مردن کسی نیست جز حضرت لعل شهباز قلندر عثمان مردنی. فردی که نه تنها در منطقه مادری خود بلکه در ایران بزرگ نیز ناشناخته مانده است، اما همین فرد در شبه قاره‌ی هند، یکی از اولین و بزرگترین عرفای فارسی‌گوی منطقه بشمار می‌رود و مقبره باشکوه او در ملتان هند زیارتگاه عاشقان اهل دل و توتیای چشم زیارت کنندگان بی‌شمار اوست.

قدیمی‌ترین اثری که نام لعل شهباز قلندر در آن آمده است؛ (تاریخ فیروز شاهی) ضیاءالدین برنی است که در سال ۷۵۸ هجری (۱۳۵۷ میلادی) تألیف شده است و در آن جریان رقص دراویش چون شیخ عثمان (لعل شهباز) و شیخ قدوه صدرالدین در حضور شاهزاده محمد سلطان خان شهید گزارش شده است. وصف این رویداد بوسیله نویسندگان (تاریخ فرشته) و تاریخ معصومی نیز آورده شده است.

لعل شهباز قلندر عثمان مردنی از اولاد امام جعفر صادق (ع) از طریق پسر ارشد او اسماعیل هفتمین امام اسماعیلیان است. ولی خود کیش اسماعیلی نداشته و شیعه ۱۲ امامی بوده است.

قیرمیزی قورد: بشر از هزاره‌های قبل با حشره‌ای به نام قیرمیزی^{۱۸} آشنا بوده و از آن در تهیه رنگ قرمز برای رنگرزی الیاف پشمی لباس‌های خود استفاده می‌نمود. قیرمیزی حشره کوچکی است بیضی‌شکل به اندازه عدس یا نخود و شبیه به حشره «کفش‌دوزک» که نام علمی آن «تاکوس» می‌باشد. ماده اصلی قرمزی به اسید کارمینیک معروف است. نوع ماده حشره؛ بال ندارد اما نر این حشره بال‌دار است. غذای این حشره شیره گیاهانی است که روی آن زندگی می‌کند. حشره پس از مکیدن شیره گیاه؛ از خود صمغی ترشح میکند که همان باعث مرگ حشره می‌شود. این حشره در روی شاخه درختان و علف‌های خاصی و به صورت یکپارچه زندگی می‌کند. کرم این حشره بیضی‌شکل و قرمز رنگ و رشد آن سریع می‌باشد. اوایل فروردین به اندازه هسته غوره و در اردیبهشت به اندازه نخود می‌شود. اوایل خردادماه شروع به تخم‌گذاری می‌کند و مقدار زیادی تخم بیرون میریزد. ماده پس از دو هفته از تخم بیرن می‌آید. با پیدا کردن جای مناسب به گیاه چسبیده و بدنش گرم و متورم می‌شود و به شکل یکپارچه به صورت جزئی از گیاه در می‌آید. قرمزخانه را پس از جمع‌آوری، به وسیله آب یا حرارت خفه می‌کنند و سپس در آفتاب یا کوره خشک نموده و رنگ معروف قیرمیزی را که برای رنگ کردن پشم و ساخت ماتیک‌های گرانبها و بعضی آبنبات‌های گرانبه و اسمارتیز و... به کار می‌رود از آن تهیه می‌کنند.

به‌گواه تاریخ، مردن یکی از خواستگاه‌های حشره قرمزی بوده و بدین‌خاطر اغلب مردنی‌ها؛ لباس قرمز رنگ می‌پوشیدند و به احتمال زیاد رنگ قرمز سرخ‌جامگان بابک دلاور را هم، مردن تهیه می‌کرده است. برای نمونه از سرخ‌پوشی مردنی‌ها که در تاریخ ضبط شده است؛ می‌توان از شاعر و عارف جهانی قرن هفتمی مردن یعنی لعل شهبازمردنی (شهباز سرخ‌پوش) در سهوان شبه قاره هند و خاطرات امیر تیمور گورکانی یاد کرد^{۱۹}.

^{۱۸} - لفظ قرمز و یا قیرمیزی نه ترکی است و نه فارسی بلکه کلمه‌ای سانسکریتی است. در ترکی به قیرمیزی (آل) و (قیزیل) می‌گویند و در فارسی نیز (سرخ)

^{۱۹} - تیمورلنگ؛ منم تیمور جهانگشا، مارسل بریون؛ ترجمه ذبیح‌الله منصوری، صص ۴۱۲-۴۱۳-نشر ستونی.

تو آن قاتل که از بهر تماشاخون من ریزی
 من آن بسمل که زیر خنجر خونخوار می رقصم
 مرا خلقی همی گوید: گدا! چندین چه می رقصی؟!
 به دل داریم اسراری، از آن اسرار می رقصم
 منم عثمان مروندی که یار خواجه منصورم
 ملامت می کند خلقی و من بردار می رقصم

رسیدم من به دریایی که موجش آدمی خوار است
 نه کشتی اندر آن دریا نه ملاحی، عجب کار است!
 شریعت کشتی باشد، طریقت بادبان او
 حقیقت لنگری باشد که راه فقر دشوار است
 چو آبش جمله خون دیدم، بترسیدم ازین دریا
 به دل گفتم چرا ترسی؟! گذر باید که ناچار است
 ندا از حق چنین آمد، مگر ترسی ز جان خود؟!

هزاران جان مشتاقان درین دریا نگویند
 بگفتم من همی آییم که هستم من چو غواصان
 چه ترسم از نهنگانی که گل پیوسته با خارا است
 آیا عثمان مروندی سخن با پرده داری گو
 نیابی در جهان یاری، جهانی پر ز اغیار است

ب = مولانا علاء مرندی :

پانزده سال قبل توسط آقای علی فردوسی از بین کتابهای
 دستنویس کتابخانه بودلیان اکسفورد در آمریکا کتابی پیدا
 شد. این کتاب دستنویس توسط انتشارات دیبایه در سال
 ۱۳۸۷ (چاپ اول) و چاپ دوم در ۱۳۹۱ به زیور طبع

عثمان مروندی در نهایت پس از خدمات فراوان به مردم
 (در لباس عرفان) و کمک در گسترش اسلام در دیار
 هندوستان، بعنوان فردی که به شیعه جعفری دوازده امامی
 پیرو بود که در آن زمان خود جرمی نابخشودنی به شمار
 می آمد، در ۲۱ شعبان ۶۷۳ هجری رخت بر جهان آخرت
 بر بست.

پس از وفات عثمان مروندی توسط فیروز شاه، پادشاه وقت
 هندوستان بقعه رفیعی بر روی مزار این عارف دلسوخته
 ساخته شد. در سال ۹۹۷ هجری "میرزا جانی بیگ ترخان"
 حاکم وقت، بقعه را به صورت معظم و خوش نما تجدید بنا
 کرد و در نهایت "دیندارخان بخاری" حاکم سیوستان به
 دستور پادشاه عادل و قدرتمند هندوستان یعنی شاه جهان
 همسر تاج محل در سال ۱۰۳۶ هجری (۱۶۲۱ میلادی)
 مقبره را کاشیکاری و تزئین نمود که زیباترین بنای
 سیوستان شد و تربت پاک وی یکی از زیارتگاههای معتبر و
 میلیونی پاکستان به شمار می آید.

سه قطعه از اشعار لعل شهباز مرندی:

من آن دُرّم که در بحر جلال الله بودستم
 به کوه طور با موسی کلیم اله بودستم
 گهی زَنار می بستم، گهی قرآن می خواندم
 گهی در مذهب ترسا، بسی محنت کشیدستم
 دو صد جامه کهن کردم، لباس فقر پوشیدم
 بر آن برجی که من بودم، هزاران یک رسیدستم
 به اسماعیل پیغمبر، به ابراهیم بن آذر
 در آن سروقت قربانی، به قربانگاه بودستم
 آیا ملا مکن ظاهر سر اسرار مردان را
 ندانستی، ندانستی، که سرّ الله بودستم
 آیا عثمان مروندی چرا مستی در این عالم؟
 که جز (یا هو) و یا (من هو) دگر چیزی ندانستم

ز عشق دوست هر ساعت، درون نار می رقصم
 گهی برخاک می غلطم، گهی برخار می رقصم
 بیا ای مطرب مجلس، سماع ذوق را درده
 که من از شادی وصلش قلندر وار می رقصم
 شدم بد نام در عشقش بیا ای پارسا اکنون
 نمی ترسم ز رسوائی به هر بازار می رقصم

بَدست؛ توبه به جان شما نخواهم کرد
 به خانقاه مرا گرچه دردها نگیرند
 چونای ناله ز باد هوا نخواهم کرد
 وگر زپای درآیم از آب دیده که من
 چوشم گریه ز دود ریا نخواهم کرد
 ز بهر خاطر ناموس عمرو زید دگر
 وطن به مدرسه‌ها؛ چون علاء نخواهم کرد

پ = قطب الاولیاء والعارفین پیر خموش مرندی

از علماء و عرفای صاحب کمال قرن هفتم هجری در مرند پیر خموش، می‌باشد. این عالم به سعه ی دانش و تقوای لفظی بسیار مشهور بوده و در نوشته های مختلف از مراتب عرفان و احاطه او به فقه و حکمت اسلامی زیاد یاد شده است. زندگی او را هاله ای از افسانه دربر گرفته و وجه خموش او به روایتی به کم گفتاری وی علیرغم بلاغت کلام و فصاحت گفتار او اطلاق شده است (بدین معنی که او با آگاهی از اسرار نهان الهی به توصیه اولیاء الله، حق ابراز آنها را نداشته و مهر خاموشی بر لب زده بود).
 مطلب زیادی در وجوه زندگی و آثار او در دست نیست و تلاش نگارنده برای یافتن مطالب بیشتر در مورد زندگی او به جایی نرسید.

اما با در نظر گرفتن ارادت و به قول خود شاعر و عارف، مرید شدن شاه قاسم انوار که خود بزرگترین عارف و شاعر زمان خود بوده و خود را مرید پیر مرند می‌نامد، باید حدس زد که بزرگی مرتبت پیر مرندی تا چه اندازه بوده است.
 معین الدین علی بن نصیر مشهور به شاه قاسم انوار (شیخ قاسم انوار) متولد ۷۵۷ قمری در سراب آذربایجان بوده که در جوانی به حج رفته و در هرات مقیم می‌شود و در سال ۸۳۷ قمری در ولایت جام خراسان وفات می‌یابد، شاه قاسم انوار دارای مریدان بسیار و نفوذ بالایی بوده است به نحوی که شاه رخ شاه گورکانی به ملاقات او می رفته است. شاه قاسم انوار کلیات بزرگی در ترکی و فارسی و لهجه گیلگی دارد. شاه قاسم انوار می سراید:

نفس مرید مرتد من با کمال نطق

آمد مرید پیر خموش مرند شد

آراسته شد که بصورت حل یکی از حلقه‌های مفقوده ادبیات فارسی درآمد. ارزش غزل‌های این کتاب بیاض ارزشمند در اینست که غزلیات کتاب در زمان سالهای آخرین حیات حافظ، در بین سالهای ۷۹۱-۷۹۲ نوشته شده است و به رؤیت خود حافظ رسیده است. گردآوری کننده این غزلیات ارزشمند کسی نیست جز یک مرندی شاعر و خوشنویس ناشناس تا امروز به نام مولانا علاء مرندی.

علاء زندگی و وجود حافظ را درک کرده است و لقب مولانا را هم در پیشانی داشته است (ص ۵۴)

در صفحات داخلی کتاب تاکید شده است که علاء مرندی اهل مرند آذربایجان هست (صفحه ۵۳) که بدلیل نامعلومی ترک مرند کرده و به شیراز رفته است و به سفارش بزرگی از مرند بنام معین الدین ویانصیرالدین شعرهایی از بزرگان شعر زمان از جمله حافظ را ضمن مقایسه با هم در یک مجلدی فراهم آورده است. علاء مرندی اشعار بیاض خود را در زمان خود حافظ جمع آوری کرده و با شعرهایی از خودش و سپس مقایسه شعرهایی از حافظ با جلال عضد و سعدی با هم - نزاری با اوحدی - رشیدالدین و طواط با سیف الدین باخرزی را در دفتر خود بیدگار گذارده است. در کتاب فوق گفته شده است که می‌باید نام علاء مرندی هم به لیست شاعران قرن هشتم اضافه گردد.

دو غزل از مولانا علاء مرندی:

روی زیبای ترا؛ لطف خدا می‌گویم
 بخدا کین سخن از؛ صدق و صفا می‌گویم
 هر بلا کز تو رسد؛ محض شفا می‌دانم
 هر جفا کز تو بود؛ عین وفا می‌بینم
 نظری کن بمن خسته دل از بهر خدا
 چه شد ای جان و جهان بهر خدای گویم
 نیست یک لحظه ز یاد تو ضمیرم خالی
 زانک یامی شنوم ذکر تو؛ یا می‌گویم
 چین زلف ترا مشک خطا گفتم دوش
 من سودا زده را بین؛ چه خطا می‌گویم!
 غزلی دیگر:

دگر به زهد ریائی هوا نخواهم کرد
 دگر لب از لب ساغر جدا نخواهم کرد
 وگر بریزی خون مرا که با صوفی
 دگر درون چو صراحی؛ صفا نخواهم کرد
 به دست توبه مده زاهد مرا زینهار

مرد سیاسی. از یک خانواده بزرگ روحانی و آذربایجانی
 الاصل است. پدر و جدش از روحانیون متنفع بودند و در
 دربار سلاطین قاجار، مقام و منزلتی خاص داشتند. پدرش
 شیخ الاسلام مرندي نام داشت. در ۱۲۷۵^{۲۱} در تهران تولد
 یافت. از پنج سالگی تحصیلات خود را آغاز کرد. مدتی در
 مدرسه تربیت که در ابتدای مشروطیت تأسیس شده بود،
 درس خواند، سپس تحصیلات خود را در رشته های زبان و
 ادبیات فارسی و عربی، حکمت و فلسفه، ریاضیات قدیم،
 نجوم و زبان فرانسه ادامه داد و در جوانی به مراتب عالی
 علمی رسید و مورد توجه بزرگان و دانشمندان قرار گرفت.
 در همان ایام رصدخانه ای در منزل خود دایر کرد. وی با
 تمام رصدخانه های دنیا در ارتباط بود و همه روزه عده ای از
 رجال و دانشمندان در منزلش گرد می آمدند و از اطلاعات
 عمیقش در علم نجوم استفاده می کردند. مستوفی الممالک
 در ۱۳۰۱ ش به موجب حکمی تحت عنوان جناب جلالت
 مآب آقا سیدجلال الدین منجم تهرانی او را به معاونت
 وزارت معارف و صنایع مستظرفه برگزید، ولی سید به
 عنوان اینکه این کار به او لطمه وارد خواهد کرد، نپذیرفت
 و به همان رشته اصلی خود که هیئت و نجوم بود، ادامه
 داد. در آن تاریخ که عنفوان جوانی را می گذارند، به واسطه
 ی فضل و دانشش مورد توجه بود. با آنکه از مدرسین علوم
 معقول بود، به علوم جدید مانند فیزیک و شیمی و
 ریاضیات جدید دل بستگی خاصی داشت. به نوشته ی
 ملک الشعراء بهار، سیدحسن مدرس با سیدجلال الدین
 تهرانی ارتباط و دوستی نزدیکی داشت. در قضیه ی
 اختلاف مستوفی و مدرس که در مجلس چهارم واقع شد،
 هر دو، سیدجلال الدین را به سمت حکم تعیین کردند.

از ۱۳۰۵ به انتشار تحقیقات نجومی خود پرداخت و
 همه ساله تحت عنوان گاهنامه، کتابی انتشار می داد. در
 ۱۳۱۳ تکلیف شد که از کسوت روحانیت خارج شود و
 لباس متحدالشکل بپوشد. او مدت ها از دستور شهربانی
 طفره رفت. سرانجام در مجلس ختمی، آیرم رئیس شهربانی
 به او یک هفته مهلت داد تا تغییر لباس دهد و تهدید کرد
 که در غیر این صورت تحویل زندان قصر خواهد شد. سید
 به جای تغییر لباس، مخفیانه از ایران خارج شد^{۲۲}، بلژیک

خاقانی در یکی از اشعار مدحی خود مراتب ممدوحش را با
 افراد صاحب نام برابر می داند در نطق و سخنوری نیز
 ممدوح خود را هم شأن پیر خموش مرندي می داند:

حکم حق دانش چون قاضی خوی

نطق دستانش چون پیر مرندي

ت = پروفیسور سیدجلال الدین تهرانی (شیخ الاسلام
 مرندي) (۱۳۶۶-۱۳۷۷ ش)

یکی از بزرگمردان علم و سیاست قرن معاصر کشور که
 گفته می شود بزرگترین منجم قرون اخیر بوده کسی نیست
 به غیر از سیدجلال الدین شیخ الاسلام مرندي فرزند سید
 علی شیخ الاسلام مرندي.

سیدعلی دو پسر داشت بنام سیدحسین و سیدجلال الدین،
 سیدعلی از متنفذین دربار مظفرالدین شاه بوده است.
 سیدجلال الدین از یک خانواده روحانی متنفع مرندي، بوده
 است. پدرش لقب شیخ الاسلامی را از دست مظفرالدین
 شاه گرفته بود و پدربزرگش سیدمحمدربیع است که او نیز
 قاضی القضاة و شیخ الاسلامی مرندي را به عهده داشته
 است. سید ربیع معروف به قاضی سازنده حمام قاضی مرندي
 در ۱۲۸۶ هـ. ق می باشد سیدجلال فردی تیزهوش و فعال
 بوده که در سرتاسر عمر پربار و پرفعالیتش نقشی اساسی
 در معادلات علمی و سیاسی ایران داشته است.

پنج بار وزیر و استاندار و سناتور و تولیت آستان مقدس
 امام رضا(ع) و سرانجام رئیس شورای نایب السلطنه بودن و
 در نهایت با استعفای خود گذاشتن مهر پایان بر ۲۵۰۰
 سال حکومت شاهنشاهی ایران گوشه ای از نقش زندگی او
 می باشد. به نحوی که امام خمینی می گوید
 «سیدجلال الدین با استعفای خود خدمت بزرگی به اسلام و
 ایران کرد» سید جلال بعثت تحصیلات بالای علوم دینی
 که داشت مدتی لباس روحانیت به تن کرد و درجه اجتهاد
 داشته است و با آیت الله مدرس و آیت الله بروجردی
 دوستی نزدیکی داشت. خانه او میعادگاه مقامات سیاسی و
 علمای طراز اول کشور بود.

دکتر عاقلی از صفحه ۵۱۳ تا صفحه ۵۱۸ خود (شرح حال
 رجال سیاسی و نظامی معاصر ایران) می نویسد: «تهرانی
 سیدجلال الدین^{۲۰}: منجم، ریاضی دان، دانشمند، فقیه و

^{۲۱} - سال تولد ۱۲۷۷ صحیح تر است.

^{۲۲} - خروج از ایران، به خاطر حفظ لباس روحانیت، چندان
 منطقی به نظر نمی رسد، چه در آن صورت بایستی در

^۱ - عاقلی، باقر: شرح حال رجال سیاسی و نظامی معاصر
 ایران، جلد اول، نشر علم، ص ۵۱۳، تهران، ۱۳۸۰.

شاه دید تهرانی به درد او نمی‌خورد، به جای او سپهبد نادر باتمانقلیچ را به مشهد فرستاد و تهرانی به سناتوری منصوب گردید. تا ۱۳۴۰ که دکتر علی امینی، مجلسین را بست، در سنا بود. در ۱۳۴۲ مجدداً سناتور انتصابی تهران شد، ولی در مجلس با نخست وزیران انتخابی شاه یعنی حسنعلی منصور و امیرعباس هویدا به شدت به مخالفت برخاست و ضمن انتقاد شدید از رویه کار آنها به تمام لوايح دولت رأی کبود داد.^{۲۳} جعفر شریف امامی رئیس مجلس سنا و امیرعباس هویدا نخست وزیر، شکایت به شاه بردند و گفتند با بودن تهرانی، اداره ی مجلس سنا و دولت مشکل است. شاه در پایان دوره ی سنا (۱۳۴۶) او را به سناتوری برگزید و تهرانی با مناعت طبع و آزادگی و بدون درآمد و حقوق به زندگی ادامه داد تا سرانجام شهریه‌ای برای او تعیین گردید که برای ارتزاقش ماهانه به او پرداخت می‌شد. سرانجام دانشگاه بروکسل از او دعوت کرد برای تحقیقاتی در زمینه نجوم و ریاضیات قراردادی منعقد نماید. در ۱۳۵۵ برای انجام این مأموریت به اروپا رفت و کار علمی خود را ادامه داد.

در اواخر شهریور ماه ۱۳۵۷ از جنوب فرانسه به تهران بازگشت و اوضاع ایران را مورد بررسی قرار داد و در همان روزهای اول، تشخیص داد که حکومت محمدرضا پهلوی در حال سرنگونی است. بالاخره در اواخر آذرماه زوال حکومت ازهارای به حد کمال رسید و شاه در صدد برآمد یکی از سران جبهه ملی را به نخست وزیری منصوب نماید. مذاکرات با دکتر سنجابی و دکتر صدیقی به نتیجه نرسید. همچنین عبدالله انتظام و محمد سروری نیز مسئولیت ریاست دولت را در اوضاع و احوال آن روز نپذیرفتند. سپهبد مقدم رئیس ساواک آخرین تیر ترکش خود را رها کرد و شاپور بختیار را که آمادگی برای قبول نخست وزیری داشت، به دربار برد. در همان جلسه ی اول شاپور بختیار نخست وزیری را پذیرفت مشروط براینکه مجلسین به وی رأی اعتماد بدهند و آنگاه محمدرضا ایران را ترک کند و در غیاب شاه شورای سلطنت تشکیل شود.

روزنامه کیهان در شماره ۱۰۶۰۶ تاریخ ۱۷ دی ۱۳۵۷ در معرفی شورای سلطنت می نویسد:

۲۳- (چون هویدا را بهایی می دانست به نخست وزیری او رأی کبود داد).

را برای زندگی انتخاب کرد و بلافاصله وارد دانشگاه بروکسل شد. در رشته ی ریاضیات، نجوم و فیزیک، درجه ی دکترا گرفت و به استادی همان دانشگاه استخدام گردید و تاریخ نجوم در مشرق زمین را تدریس کرد. به هنگام اقامت در بلژیک، با رجال و معاریف سیاسی و علمی آشنائی نزدیک یافت و از جمله محارم و نزدیکان لئوپولد سوم پادشاه بلژیک شد.

تا ۱۳۲۶ در بلژیک اقامت داشت و در آن سال به اصرار و دعوت قوام السلطنه به ایران آمد و وزیر مشاور و معاون پارلمانی نخست وزیر شد.

سید در ۱۳۲۷ در کابینه ی محمدساعده مراغه به وزارت پست و تلگراف و تلفن برگزیده شد. در ۱۳۲۹ در کابینه ی منصورالملک نیز همین سمت را داشت تا به نیابت تولیت آستان قدس رضوی منصوب شد. در ۱۳۳۰ در دولت دکتر محمد مصدق، پس از احضار صدرالاشراف، استانداری خراسان نیز بدو سپرده شد و قریب یک سال در آنجا بود تا به تهران آمد و دور از کارهای سیاسی، به حشر و نشر با علما و دانشمندان پرداخت و به تحقیقات خود در ریاضیات و نجوم ادامه داد.

در ۱۳۳۲ در دوره ی دوم سنا به سناتوری تهران انتخاب شد و چند سالی سناتور بود تا در ۲۳ بهمن ۱۳۳۲ با سمت سفیر کبیر ایران در بلژیک به بروکسل عزیمت کرد و مدت چهار سال (یعنی تا ۲۰ بهمن ۱۳۳۶) در آنجا اقامت داشت و ضمناً در دانشگاه بروکسل تدریس می‌کرد. بعد از پایان مأموریت برای بار دوم به استانداری و نیابت تولیت آستان قدس رضوی منصوب شد. دست به یک سلسله اصلاحات زد. در توسعه شهر زحماتی متحمل گردید. دست یغماگران را از آستان قدس رضوی کوتاه نمود، از دخالت اشخاص غیرمسئول در امور آستانه و استان جلوگیری نمود.

اروپا نیز سیدجلال تا آخر عمر (حداقل تا ده، بیست سال بعد) لباس روحانی اش را حفظ می کرد، در حالیکه بنظر می رسد اینطور نباشد چرا که به گفته برادرزاده اش حاجی میر اسد، سیدجلال بخاطر مخالفت با نحوه حکومت رضاشاه که این مخالفت تا زمان محمدرضاشاه نیز ادامه داشت مجبور به تغییر نام «شیخ الاسلام مرندي» به «تهرانی» و فرار به اروپا می‌گردد.

سیدجلال پس از انقلاب به پاریس رفت. در سال ۱۳۶۰ همه دارائی خود که شامل دوخانه در خیابان ری تهران بود و سه هزار کتاب خطی نایاب و گاهن منحصر بفرد را به کتابخانه دانشگاه تهران و کتابخانه رضوی مشهد وقف نمود. وسایل عتیقه نجومی خود را که صدها میلیارد تومان می‌ارزید به آستان قدس رضوی وقف نمود و حالا موزه نجوم رضوی با وسایل وقفی وی راه‌اندازی شده است.

سید جلال در ۱۳۶۶ در پاریس وفات یافت. سدر ۱۳۷۰ به دستور مقامات عالی‌ه جمهوری اسلامی جسدش از پاریس به مشهد منتقل و در درالحفاظ و درده متری تربت پاک امام رضا(ع) دفن شد.

دوکتور مرندي نين کيتاب شکیلينده حکایه لریندن اورنک‌لر اوخویاق:

آپاردی سئلر سارانی

موغان چؤلر گول چیچکله دولوایدی. داش قیه‌لردن کهلیک‌لرین قاقیلتیسی مینلر داوارین مه‌لمه‌سینه قاتیشیب بیر خوش‌گلیم اورتام یاراتمیشدی. چؤلر دوزنگاهیندا بیر شکیلده اولان یوزلر کومه و اوبا^۲ قورولموشدو. بو اورتامدا هرکس چالیشیردی اؤز ایشینی بیتیریب قونشولارینا کومک ائتسین، نییه‌کی نورمالدا کؤچری قبیله‌لرده آداملار بیربیرلریله اقربا اولارلار و آزگورلرکی باشقا قبیله لره قیز وئریب یا قیز آلارلار. اودوکی شادلیقلاردا، غم غوصه لرینیده‌ده برابر یاشاییب، برابر پایلاشارلار.

آداملار اوچون بو بنزیشلی اوبالاردا، بیر اوبا باشقالارلا فرقلیدی. بو اوبا قبیله نین آن دیرلی و سئویملی ایگیدی سولطان و اونون گؤزل آروادی گولنارا عاییت‌ایدی. طایفا آروادلاری اوگوندن کی بیلدیلر گولنار حامیله‌دی، سئوینیپ چالیشدی‌لر آرتیخراق اونا کومک ائتسینلر و گون‌به‌گون گولنارین دوغما گونونون اینتظاریندا ییدیلر تا سولطانین اوشاغینی اؤز آرالاریندا گؤرسونلر.

دوغوم گونو گلیب چاتدی. گولنار بیر قاراقاش گؤز، گؤزل قیز گتیردی. هامی سئوینیپ چالیب اوینادیلار.

سولطان بیرگنجه طایفانین آغ ساققالارین اؤز اوباسینا چاغیردی تا اونون گؤزل قیزینا بیر گؤزل آد سچسینلر.

«شورای سلطنت که تشکیل آن، روز گذشته در معرفی اعضای کابینه دکتر شاپور بختیار بحضور شاه مطرح گردید شورایی است که در غیاب شاه اداره امور سلطنت را به عهده خواهد داشت. در اصل چهل و دوم متمم قانون اساسی ایران درباره تشکیل شورای سلطنت آمده است (پادشاه می‌تواند در موقع مسافرت و در غیاب خود شورایی را برای اداره امور سلطنت انتخاب و یا نایب السلطنه تعیین کند که با مشاوره شورای مزبور امور سلطنت را موقتاً برای مدت مسافرت و در غیاب پادشاه انجام دهد.»

روز ۲۳ دی ماه ۱۳۵۷ اعضای شورای سلطنت به این شرح تعیین شدند. شاپور بختیار نخست وزیر، دکتر محمد سجادی رئیس مجلس سنا، دکتر جواد سعید رئیس مجلس شورای ملی، دکتر علیقلی اردلان وزیر دربار، ارتشبد عباس قره باغی رئیس ستاد بزرگ ارتش. گذشته از کسانی که به اعتبار مشاغل خود به عضویت شورای سلطنت انتخاب شده بودند، سه نفر از رجال معمر که در جامعه به خوشنامی معروف بودند و در سالهای اخیر سلطنت سمتی نداشتند نیز به جمع شورای سلطنت پیوستند که عبارت بودند از: سیدجلال تهرانی که در گذشته در مقامات وزارت، سفارت، سناتور، استانداری و نایب التولیت آستان قدس رضوی را عهده دار بود؛ محمدعلی وارسته، وزیر سابق، سناتور و نایب رئیس سنا، استاندار، و دکتر عبدالحسین علی‌آبادی استاد دانشکده حقوق، قاضی عالی رتبه دادگستری و دادستان کل ایران برای عضویت شورا انتخاب شدند.

سیدجلال الدین رئیس جمهوری اسلامی^{۲۴}

پاریس - خبرگزاری فرانسه- در پاریس و تهران شایع است سیدجلال الدین تهرانی رئیس سابق شورای نیابت سلطنت در ایران- ممکن است به ریاست جمهوری کشورش برگزیده شود. وی سه شنبه سه ساعت با آیت الله روح الله خمینی در نوفل لوشاتو ملاقات و گفتگو کرد. در پی این ملاقات بود که بین اطرافیان امام خمینی شایع شد که در صورت به قدرت رسیدن مخالفان رژیم در ایران، تهرانی ممکن است به رئیس جمهوری حکومتی که برسرکار خواهد آمد تبدیل گردد. تهرانی قبل از این ملاقات استعفانامه خود را که در آن اشعار می‌داشت که از ریاست شورای غیرقانونی نیابت سلطنت کناره گیری کرده است، برای آیت الله فرستاده بود.

۳- اطلاعات، ۵ بهمن، ۱۳۵۷، شماره ۱۵۷۶۹، ص ۲.

بیرآزدان گولنارین دوداقلاری دانیشماقدان دوشدو، نییه کی قلبی چیرپینماقدان دوشموشدو.

سولطان باشینا چالاجالا کومه دن ائشییه قاچدی. آروادلار کومه یه دولدولار. گولنارین نییاریان گۆزلرینی باغلادیلار. موغان بیرتیکه یاسا باتدی. گولنر گنجیردی آما کیمسه نین الی ایشه گئتمیردی. آج مال داوارلارین سسی گۆیه قالخمیشدی آغ ساققاللار آدمالاری دانلاییردیلا کی اؤلن ایله اؤلکم اولماز، زوروندا ییق یاشاییب و ایشلییه ک. آز-آز گون ایشلری باشلانیردی.

سون گولنر طایفا آغ ساققاللاری ن قدر چالیشیدیلار سولطان بیر باشقا آرواد آلسین، سولطان قبول ائتمه دی. سولطان دئییردی:

- آلا ده بیردیر آروادا بیر.

اگر سولطان دان باشقا بیر آیری جوان، آغ ساققاللارین سۆزونو یئر سالیسایدی، اونو طایفادان قوواردیلار، آما ایندی نیله سینلرکی بیر طرفده طایفانین سئویملی ایگیدی سولطان و اوبور طرفده ده اونون وفاسی و گولنارین یادیگاری سارای ایدی.

هاممی اوره کدن سولطانین وفاسینا باش ائییب، چالیشیدیلار یاشاماق زورو سولطانی اینجیتمه سین. سولطان سارایا هم آتا اولدو هم آنا. سارایا آن گۆزل گنجیلرین سوتونو ایچیرتدی. سارایی بئلینه باغلا ییب داوارلارین دالیسینجا قاچدی. سارای آیلق توتوب یئریدی. سارای گون به گون بؤیودو. او طایفانین قیزی ایدی. طایفا آدمالاری اونون گولوشویله گولوب، آغلاما غیلا آغلادیلار.

ایلر گنجیدی. سارای بوی آتیپ بؤیودو. سارای بؤیودو کجه سولطان یاشلانیپ قوجالیدی. سولطانین بئلی بوکولدو. سارای بیر گۆزل قیز اولموشدو کی تاییینی نه گون گۆرموشدو و نه آ. هر یئر آددیم قویوردو، جاوانلارین رنگی آتیپ اوره کلری چیرپینماغا باشلا ییردی. آما سارای موغان قیزی ایدی. کیمسه نی سایمادان اؤز یولونا و اؤز ایشلرینه دوام ائدیردی.

سارایین گۆزلیک شوهرتی ائل اوبانی؛ داغی داشی آشیپ باشقا ائلره و شهرلره چاتدی. هر خان و خانزادا کی اونون گۆزلیک تعریفینی ائشیدیردی ائلچی دوروردو. آما سولطان دئییردی منیم قیزیم ساتیلیق دئییل؛ اونون اوره یی هر کیمسه نی سئوسه، منیم سۆزوم یوخدور. آما سارای

چوخ سۆزدن سونرا آی پارچاسینا بنزه یین قیزین آدینی، بوتون و ساری آیدان آلینمیش آد؛ یانی (سارای) قویدولار.

کۆچری قبیله لرده، زاهی لار زوروندا ییلار، بیر یا ایکی گون یاتاقدا قالاندان سونرا ائشییه چیخیب گون ایشلرینه باشلا سینلار. گاه داند کۆچ گولنری اولسا، بواستیراحت بیر-ایکی ساعاتادا ائنه بیلر!

طایفا آروادلاری دؤزوردولر گولنار بیر ایکی گوندن سونرا یاتاقدان چیخیب اونلارین آراسینا قاتیل سین. اما نه یازیق کی گولنار یاتاغی بوراخ بیلیمیردی. نییه کی گون گئندیکجه بدنی شیشیب الوو توتوب یانیردی. صورتیدا پؤرتوشوب قیب قیرمیزی قیزا یریدی.

پیرچیلدا مالار باشلامیشدی.....

-اونو نظرله ییبلر.....

-یوخ...یوخ...اونو جین ووروبدور.....

- یوخ...گۆرمورسوز بدنی شیشیب قیزا یریباونو آل عیبانی^۳ ووروب...

- آلا ده گولنارا رحم ائله سین.....

اونلارین اینانجینا گۆره آل عیبانی کیمسه نی وورسا، الیندن قورتولا بیلمز. نییه کی آل عیبانی اونون جیه ره یینی چرخا ریب یئر. جیه ره اولمو یان آدمادا یاشایا بیلمز.

طایفا ماماسی آغ بیرچک آروادلارلا برابر، آغیللارینا هر هانکی داغ اوتی و بیتگی گلیردی گتیریب گولنارین قارنینا تۆکوردولر آما بیر فایدا گۆرونمو یوب، گولنارین بدن ایستی سی انمیردی. نچه گون داها دا گنجیدی. گولنار دبه شه بیلیمیردی. گولنار اؤلمه یینی آنلاییردی. سولطانی یاتاغینا چاغیردی. ایکسیده آیریلیق دردی نی دادیردی لار.

گولنار سولطانین الینی الینه آلیب ایله ییب اوزونه سورتوب اوپدو. سونرا گۆز یاشی تۆکه تۆکه سۆزه گلدی:

- منیم سولطانیم... بیلیرم کی زامانا آیریلیق زهرینی بیزه ایچیردیری ... بیلیرم بیزیم سون گۆروشوموز قیامتیه قالا جک... بیلیرم منیم ساراییم آناسیز قالا جک... بیلیرم مندن سونرا زوروندا سان ائوله نه سن... ولی سن آلا ده... قویما منیم ساراییم آناسیزلیق آجیسینی آرتیق بیل سین... قویما منیم ساراییم آغلا سین... بونو بیل کی اگر ساراییم آغلییا، روحومدا قبیرده آغلییا جک.....

– خانین منله نه ایشی وار... دئییه، سوروشدو.

آتلیلار جاواب وئرمه دن ال آتیب سولطانین قولتوقلاریندان یاپیشیب گۆیه قالدیریپ خانا ساری یولندیلر. خانا چاتینجا سولطاننی یئره بوراخیدیلار. خان اوز-باشی آغارمیش سولطاننی گۆررکن ائشمه بیغینا ال چکیپ قاقا ایله گولوب سوروشدو:

– بو دنیز پری سینین صاحابی سن سن؟!۱

سولطان دوداق آلتی جاوابلادی:

– صاحابی خییر خان آغا... آتاسیام...!

خان چالیشدی محبتلی سس چیخارتسین:

– هرکیم سن... بیلکی بخت قوشو باشیوا قونوبدور... بو پرینی وئرسن منه ، سنی مال ثروتدن بری ائدهرم....

– خان آغا ساغ اولسون... اونون نیشانلی سی وار....

– اولسون... بیلیرم وار... سن ریضا وئر، من اونون نیشانلیسینی دا راضی ائدهرم....

– سولطان، خانین دانیشیغین کسبب آجیخلا دئدی :

– خان ن ن منیم قیزیم ساتیلیق دئییل....

خان ایندیهدک کیمسه دن، یوخ جاوابی ائشیتهمیشدی. قان باشینا قالخیب چیغیردی:

– نه دئییرسن آلچاق کیشی...؟!۲ بختیوه شیللاق آتما ! من یئردن گۆیدن باج آلیرام. سن ریضا وئرمه سنده قیزیوی آپاریب، سن واو چوبانین دا دده- سینی یاندریرام....

سولطانین اورهی قورخویا دوشدو. زوردئین خانین تعریفین ائشیتمیشدی. اومودسوز گۆزآلتی اویان بویانا باخدی. خانین آتلیلاریندان باشقا کیمسه گۆرونموردو. بیر طرف آرازچایی، اوچ طرفده خانین آتلیلاری اونو حیسارایا سالمیشدی. قاقیش یئری یوخویدو. یاواش یاواش اؤزونو سارایا یاخین چکدی.

سارای بونلاری گۆررکن شاماخ سینی^۴ باشیندا برکیدیب، یاشماقینی^۵ بورنونا قدر اوسده چکدی. ائشیکده قالمیش قارا گۆزلریندن نیفرت اوتو زبانه چکیردی.

هرحالدا سارای دا قورخوب اؤزونو آتاسینا ساری چکیردی. سولطان قولتوغونو آجیب سارایی باغرینا بایلدی. سارای تیتره ییردی. قلیلرینین تیتره مه سی بیر بیرینه قاریشدی. سولطان سارایین تیتره مه سینی آنلارکن آدامسیزلیقدان یالوارماغا باشلادی:

کیمسه یه کۆنول باغلایب رام اولموردو. ائلچیلر اومودلو گلیب، اومودسوز گئدیردیلر.

ئلچیلیک سیراسی خان چوبانا چاتدی. خان چوبان، بیر گۆزل ایگید و چوبانلارین خاننی ویوزلر داوارا صاحب ایدی. بخت قوشو اونو چیینینه قوندو. سارای خان چوبانا هن دئدی. طایفادا اولان ائلچیلر سارایین سئچیمینه باش ائیدیلر. یئددی گئجه-یئددی گوندوز چالیب اوینادیلار. سولطان سئوینه جک گولنارین قبییر باشینا گئدیپ سارایین خوشبخت-لیغینی اونا چاتدیردی.

هاوانین ایستی گونلری بیتیب سووما یا اوز قویموشدو. اوتلاقلار تازالیقلا رین الدن وئریپ سارالیب سولوردولار. طایفالار بیر بیر مال داواری و اوبالارینی توپلایب قیشلاق یئرلرینه گئری دؤنوردولر.

بویال قرارایدی سولطان بیرایکی نفریله یایلاقدا قالیب، قالان قولان ایشلری بیتیرسینلر. خان چوباندا طایفا وائلیله کۆچمک زوروندایدی. طایفا آداملارینی، یولون اوزاقلیقی و یورقونلوقو فیکری، راحتسیزلایب اوره کلره غم توزو چؤکدورموشدو. خان چوبانین غمی هامیدان چوخ ایدی. سارایان اولیله آیریلیردی کی سانکی جان بدنن آیریلیر. سارای آغلا ییردی. اونون راحتسیزلیقی و آغلاما قی یانداکی لاریدا آغلادیردی.

آیریلیق زامانی گلیب چاتدی. سورولر یولا دوشدو. خان چوبانین گۆزو آرخادا قالا-قالا یولا چیخدی. سارای بیر یوکسکلیگه چیخیب گۆزو گۆره نه-قده ر ال تربتدی. خان چوبان باشقالاریله توز تورپاق آراسیندا گۆزدن ایتدی. اما سارای هله یولدان گۆزآلما میشدی.

سون گونلر سولطان ایله سارای سو کنارلاریندا، اوت علفلری بیجیب توپلاییردی لار. اوقده ر باشلاری ایشه قاتیشمیشدی کی اولنلار آتلینین گلمه-یینی فرق ائتمه میشدیلر.

سولطان یورولوب باش قووزادی تا بیرآز یورقونلوعون آلسین. دووره-لرینده کی آتلیلاری گۆروب، اورهی قارنینا دوشدو. ندنینی بیلمه دن سارایا ساری یولا دوشدو. سارایا چاتمادان ایکی آتلی یولونو کسبب، خانین یانینا گئتمه یینی ایسته دیلر. سولطان یورقون سسله:

اوزاقلاشدی. سولطان یئرده ائشیلیردی. بیردن دیز اوسته چۆکوب یئلیله برابر چیغیردی:

- آی خان ن ن...! آی آتلیلار... دورون ن ن...!
خان آتینی ساخلادی. دوشونوردو سولطان تسلیم اولوب،
ریضا وئیری. بیر نخوتلی گولومسه مهیه آغزینی آچدی.

سولطان نیفرتیله دئدی:

- آی خان...! بیلیرم دای بیرده من، قیزیمن اوزونو
گۆرمویه جاغام... قویون قیزیمیلا ویدالاشیم
باری.

کیمسه پیس گومان ائتمیردی. سارایی ائندیردیلر.
بیرطرفده آجیخلی آراز، اوچ طرفده آتلیلار، آتا بالانی
داراخلا دیلار. سارای آتاسینا ساری قاچدی. آتا قوللارینی
آجیب گولنارینین یادیگارینی باغرینا باسدی. بیربیرلرینه
ائله سوواشدیلار کی یکی بدن بیر اولدو. بیربیرلرینی
تومارلایردیلار، اییله ییردیلر. اوزلرینی بیربیرینه
سورتوردولر.

هاوایا قارانلیق چۆکموشدو. گۆی گورولداییب؛ دال دالینا
شیمشک شاخیردی. یاغیش سئل کیمین یاغیردی. آرازین
سویو آشیب داشیب چؤلون اوزونو توتوردو. موغان فغانا
گلمیشدی. موغان بالاسینی الدن وئیردی. آتلیلار آتا
بالانین آیریشماسینا حئیران قالمیشدی. آتا- بالا
بیربیرینین قولاقینا آیریلیق ماهنی سینی اوخویوب
ویدالاشیردیلار.

بیرآزدان سارای آرازاساری چۆنوب قوللارینی آچدی. سانکی
ایستیردی آرازی قوجاقلاسین. سولطانین قلبی یانا- یانا
گۆزونو یوموب، اؤز الیه اورهک میوه سینی آرازایتهلهدی.
آراز دالقالانیب قولتوق آچمیشدی. تنزلیگیلن بالاسینی
قوجاقلاییب باغرینا باسیب، چیرکین گۆزلردن گیزلندی.

سولطان بئلی بوکوک حالدا اوز دوندهریب دئدی:

- ای ظالم خان... منه زوردمه کی، اگر کیشی سن،
آرازدان بالاسینی آل...!

خانایلا، آتلیلار هوپوخموشدولار! بیر یکی آتلی آرازاساری
قاچدی. آما کیمسه ده آرازای گیرمک کیشیلیک
یوخیدو. سولطان آتلیلاراساری یولندی. آتلیلار بیلیمه دن
ایکی تیکه اولوب سولطانین گئچمه سینه بوروغ
آچدی.لار.

یئل یاتیب یاغیش کسیردی. هاوانین توتقونلوغو
آچیلیردی.

- خان! آلاهدان قورخ... سنه قیز-آرودا آز دئیل...من بونو
عومور قانیله بؤیوتموشم...آلاها باخ بیزدن ال چک....

خان سایمادان میریلدادی:

- سن بدبخت ائلات نه جورعتیله منیم سؤزومه سؤز
دئیرسن؟!

سونرا چیغیردی: توتون قیزی....

آتلیلار سولطانین قوجاغیندان قیزی آیریپ خانین آتینین
اوسدوندو اوتورتدولار. سولطان سارایا ساری قاچدی. ایکی
اوچ آتلی سولطان توتوب تپیک آلتینا سالدیلار. سارای ال
قول چالیب چیغیردی:

- آتا یاردیم ائت... آتا...! قویما آپارسینلار...!

سولطان یئرده ائشیله ائشیله سارایا ساری سورونوردو.
سارای چنگه آتیب خانین اوز گۆزونو جیرماخلادی. خان
آجیخلانیب امرآتدی سارانین ال قولونو باغلایب یولا
دوشسونلر. سولطانین اوز گۆزوقان و پالچیقلا اؤرتولموشدو.
سارای اوره کدن چیغیردی:

- آتا...! آتا...!

سولطانین قلبی آجیشیب یانیردی. نجه او قیزینا یاردیم
ائده بیلیمهیه؟! یئردن قووزانیب دیز اوسدوندو اوتوردو. اوز
گۆزوندن قان آخیب؛ اونا هئیتلی گۆزونتو
وئرمیشدی.

هاوایا قارا بولوت چۆکدو. گۆی کیشنه ییب، بولوتلار
آغلادی. گۆی گورولداییب شیمشک شاخدی. داغ داش
تیتره ییب، داشلاردان آشاغی زوودوردو. شیدتلی یئل اسیب،
سیلدریم یاغیش باشلادی. موغان خشمه گلمیشدی.
موغان قیزی الدن وئیردی. آراز سویو چوخالیب
چمنلرین اوستونوتوتوردو. آراز کفلی سویونو کنارینداکی
داش قیه لره چیرپیردی. سو دامجیلاری گۆیه
آتلانیب، آتلیلارین اوسدوندو اوتوروردو.

گۆی گورولتوسوندان آتلیلار قورخویا دوشوب چاشمیش
و نیگارار گۆزلرله بیربیرینین اوزونه باخدیلار، کی بونه
وضدیر باشلاندی؟!

یئل سارانین شاماخیسین و یاشماقینی آجیب آرازای آتدی.
سارانین اوزون قارا ساچلاری سانکی بیر ملکدیر، یئلیله
دالقالانیردی.

یئل آتلارین واوت علفلرین ایچینده گزیب، جان قورخودان
سیزیلتیسینی قولقلارا چاتدیریردی. خان آتلیلاریلا

جی سایى ويژه نامه سينده يازديم. سونرا ۱۳۸۸-
ين خوردا آيى (آفتاب آذربايجان) آيلىق
درگيسينين ديرلى بيرينجى دووره سينين ۳۰-
نحو سايسيندا مستقىل ويژه نامه شكلىنده
ياينلاندى كى اوخوجولار طرفيندن گؤزل
آلقيشلاندى.

بوناغيل توركيه لى استاد دكتور گؤرسوى سولماز
Doç.Dr.Gürsöy SOLMAZ طرفيندن، استانبول
آلفابتيته چئويريليب، توركيه نين ديرلى فرهنگ درگيسى
اولان (سرحد كولتور Serhat Kültür) ده، ۲۰۱۲ مائيز و
هازيران آيينا عاييد اولان سايسيندا، ياينلاندى.
۲) كومه يا آلاچيق بيركيچيك محوطه ديركى قميش
وائيرى آغاشلارلا دوزهلر و اوسدو چئچه- ايله اورتولر. بير
نئجه كومه يه اوبا دئييلير.
۳) توركلرين اسكى اينانجيندا (آل عيبانى يا آل حيوانى) بير
قىرميزى اوز وقيرميزى ساجلى بير ديشى جين ديركى
سئور تازا زاهيلارى ووروب جييرلرينى چيخارديب يئسين.
اودوكى چاليشارديلار زاهى نى يالقيز بير اخماسينلار.
زاهى ائشيه گتتمك زوروندا قالسايدي، يانيندا بير اوغلان
اوشاغى كى الينده بير قمه وياپيچاق ويا بير شيش وارايدى
گؤندرديلر.....
آما بيلمه ليك كى آل عيبانى نين وجودو يوخودور! دوغروسو
آل عيبانى ائو ماملارى و اونون كيفير وپيسلى اللرى
ايدى كى ايش باشيندان گليب اوشاق توتاندا، بيلمه دن
الينده كى ميكروبولارى زاهينين رحمينه آليشتيراردى
وزاهى ميكروبولاردان سپتى سمى (قان ميكروبلوغو) توتوب
تب انديد قيزاراردى و نهايت چتينليك له اولردى.
اينديلر بهداشتين قاباغا گتتمه سيله داي آل عيبانى اوزه
چيخا بيلمير!!
۵) ياشماق = بؤيوك شال كى قادينين بوينون واوزونو توتار.
۶) شعرلر (آپاردى سئلر ساراني) شعركيتابى، حسن
مجيدزاده (ساوالان)، نشر روزن، تهران ۱۳۵۷

سولطان گولنارين قبرينه سارى يولدى. قبره چاتيب يئره
چؤكوب اوزونو ياش توپراقلا قويوب درين بير آه چكيپ
گؤزلرينى يومدو.....

اوزاق تارالاردا ايشليين گنج قيز و اوغلانلار جريانى
ائشيدركن آغيز آغيزا وئرديلر. سسلرى داغا داشا
دئييب جينگيلدهدى:

گئدين دئيين خان چوبانا
گلمه سين بو ايل موغانا
گلسه باتار ناحاق قانا
آپاردى سئلر ساراني
بير اوجا بويلو بالانى

ساراميزى آييرديلار
ببزي غمله دويوردولار
هر يئننى سويوردولار
آپاردى سئلر ساراني
بير قارا ساجلى بالانى

آراز چايى آشدى داشدى
سئل ساراني گؤتدو قاشدى
سارا گؤزل قلم قاشدى
آپاردى سئلر ساراني
او قارا تنللى بالانى

گلدی آراز داشا - داشا
جانيم قوربان قلم قاشا
اوغلان الين چيخدى بوشا
آپاردى سئلر ساراني
بير قارا گوزلو بالانى

اوو سونچى

(۱) (آپاردى سئلر ساراني) ايلك دفعه ۱۳۸۳-
ون آذر آيى (فرداى ما) هفته ليگينين ۱۱۸-

قىشدا ايستى اولدوغو اوچون، آنام مورابالارى- قوورما كوزه سىنى- خشاب و بيتگى عراقلارى خاراب اولماسين دئيه اوردا ساخلاردى. او ندىله آنام خريپشته دن بيرشنى گتيرمه سىنى ايسترسه ده، قورخودان هره ميز او بيرى سىنين بوينونا آتاردىق. چوخ زامانلار رحمتلىك آتام زوروندا قالاردى اؤزو زئرمى يه گنديب آناما لازم اولان شئى گتيرسين.

اؤيميزده ايلان اولوب اولماديغىنى بيلمك اوچون؛ قونشوموز و آتام

ايلده بيردغه، علمدار كندينه سفارش گؤندريب، اووسونچو^{۲۶} آميرتقىنى اؤيميزه چاغيراردى.

آميرتقى اوجا بويلو بيريسيدى. سؤز وئردىغى گون باشيندا ياشيل باغلى و چينينده عبا ايله گليب ايلانلارى توتماغا باشلاردى. اونون ايشى اينانيلمازيدى. اؤنجه قاراللىق زئرمىيه باش اوزالديب، بير- ايكي درين نفس چكردى. اوردا ايلان اولسايدى بيليب ايشه باشلاردى. ايلان اولماسايدى دا دئييب، پول آلمادان گئرى دؤندردى.

آميرتقى، آتامى تانيردى و دئيردى سيز اصل سئيدلردن سىنيز، سيزى ايلان ساشماز. اما گينه هر گلدىگينده دعا اوخويوب بير قندان قنده پوفلويوب؛ دئيردى اؤيزه گلن هر كيمسه بو قندلردن يئسه، سيزده اولان ايلان اونو تانييب، داها ساشماز.

اووسونجو سئيد بيزه گلنده، آردىنجا اون- اييرمى بؤيوك و كيچيك آدامدا هوللا- هوللايلا گلردى. بعضى آداملار پيرچيلداشاردى:

"ايلان توتماق حوققداي! بلكىده بيز گؤرمه دن آميرتقى ديل بيلن ايلانلارى ائوه وئللەيير، سونرا تا بيزدن پول آلسين."

بعضىلرى ده دئيردى:

"يوخ! ايلان توتماق حوققا دئييل. بو بير مقدس علم و گوجدوكى الله بو سئيد عائله سينه وئريب، اگر سئيد يالان دانىشسا بو قدرتى ايتير!"

آتام اونلاردانيدىكى آميرتقى يه و اونون ايشينه اينانجى واريدى.

آميرتقى زئرمىنين دووار ديبيندن بير اووج خفريميش چوروك تورپاق گؤتوروب اينده ساخلاردى. دعالار

من اينديده كى بؤيوموشم و باشقا ائوده ياشييرام؛ گينه قورخولو يوخولاريمى قديم اؤيميزده و اونون خريپشته زئرمى سينده گؤره رم.

بيزيم قديم ائوين آلت قاتى اوچ پله ايله آشاغى ائيب زئرمى يه چاتاردى. زئرمىمىز؛ قاراللىق و قورخولو بير خريپشته ايدى. يالان اولموي دووارينين انى، بير متردن آرتيق ايدى. زئرمى و اونون خريپشته سي، چيى كرپيشدن تيكيلميشدى. ايللر گئچديگينده، دووارين داش اورتالارينين تورپاقلارى خفرييب^{۲۵}، دووار ديبلىرله توكولموشدو. اوردا- بوردا داش اورتالاريندا دوزرله نن بوشلوقلار، سيچان- پيس پيسلى- سوسه رى كيمين جاناوارلارين اوواسى اولموشدى.

بو قاراللىق زئرمىنين ايشيغى، حيه طه آچيلميش بير قريشلىك باجادان آلييردى. او حالداكى باجانيندا قاباغىنى او قذر تورأتان تورى و اونلاردان آسلانان توز- تورپاق توتوموشدوكى؛ ايشيق چوخ زورويلا اؤزونو زئرمىيه چاتديرا بيليردى.

هر دن زئرمى ده، ايلاندا گؤروشدردى. نيه كى بيزيم زئرمىنين آرخاسى؛ قونشوموزون يونجالىق آنبارىدى. قونشوموز باغلاريندان سامان و يونجا باغلاريني بو يونجالىقا داشييب دولدوروب يا تايا ووراند، گؤرددين يونجا باغلارينين ايچينده، بير- ايكي ايلاندا گليب اولاردا و يا چاتلاقلاردان بيزه گليب، بيزيم زئرمىده گيزله نيب ياشاييب، سيچان توتوب بسله نيب، گاهاندا بالالاردى.

بيز اؤزوموزده، خريپشته نين بؤيوك قيسمينده چير- چيرپى، كهنه كاغذ- تاхта و بوجور آتيلمالى و يانديرمالى شئيلر قالاميشديكى هر آي؛ ائوين چؤرگين ياپاندا؛ تنديرده يانديريلسين. اودوكى هاميمىز زئرمىه گئتمكدن قورخوب چكىنردىك. هر بيريمىز زئرمىيه گيرركن بسم الله دئيه- دئيه، آياق اوجوندا يئريب تئز گئرى دؤندردىك. يالنىز ميرى داداشيم زئرمىدن قورخمازدى. او زئرمىنى نين بير قيسمىنى تميزله ييب اؤزونو بسلمك اوچون ميل دمبيل و هالتر ورزيشى ائردردى.

او زامانلار برق يوخويدو. برق اولسايدىدا بئله، كيمسه ده بوز دولابى تاپيلمىزدى. بيزيم زئرمىنين هاواسى پايدا سرين و

^{۲۵} - خفريمك = چورومك- چورويوب پوكالميش آغاچ و تورپاق

^{۲۶} - اووسونجو = دعا ايله ايلان توتان- افسونچى؟

چیمچه شە-چیمچه شە، دۆش قاباغا وئریب توربانى اؤزومدن اوزاق ساخلامیشدیم.

بو حالدا هامى برابر بئش- اون دقیقه دؤزدوک. ایلانلار خبر اولمادی.

آمیرتقى دئدى: "کسین بوردا ایلان وار. آما بو ایلان یا بالالیدی و بالالارلا گلیر و یا یارالیدی گلە بیلیمیر!"

نهایت بیر آزدان هامیمیزین گؤز اؤنوندە، بئلى و سطلدن ازیلیب دریدن سالانلار بیر ایلان، سورونە- سورونە اؤزونو تورپاقلار ساری چکدی. یارالی ایلانی گؤررکن بیلدیک دای بو ایش حوققا دئییل. هم قورخودان و هم سئیدین سؤز ائتگیسیندن^{۲۷} هامیمیز برابر صلوات چئویردیک. آمیرتقى یارالی ایلانی گؤروب ناراحت سوروشدو: "کیم بو ایلانی ووروب بارالیب؟!"

کیمسەدن سس چىخماىدى. بیردن میری داداشیم دئدى: "گئچن هفته قووزادیغیم هارتئلى يئره قویاندا، بیرفیشیلتی گلیب؛ قمچی تکیان آباغیما بیرئشى دئیدی. بلکه بیلمەدن هارتئلى ایلانین اوسدونه قویوموشام؟!"

آمیرتقى باشینی دبرتماغیلا؛ میری داداشیمین سؤزونو تأیید ائتدی. سونرا گیرەدەسوزو آتما وئریب اییلیب ایکی الیلە ایلانین ایکی اوجوندان پاییشیب قووزادی. ایلان قارا دیلینی ساغا سولا دبردیردی. بلکهیدە سئیددن یاردیم ایستیردی. آمیرتقى آنامدان بیر باشقا توربا ایستەییب؛ یارالی ایلانی آیری سالیب گیلئىلە دئدی:

"منە ایش دوزتمیسیز! گرک گونلر بو ایلانین ساغالماسینا يئتیشم کی قاریشقلار و اوبور ایلانلار بونو اذیت ائتمەسینلر."

حالا او گونلردن ایللرگئچیری. من یاشاییشدان چوخ شئیلر اؤیرنمیشم. آما هلە بیلەمیشم اووسونجولوق دوغرومو، یالانمی؟! و یاھوت اووسونجولوق نجور بیر علمدی ویا دعاسی نەجور بیر دعادی.

گۆرەسن سیز بیلیرسینیزمی؟!

اوخویوب تورپاغا پوفلردی. سونرا تورپاغی زئرمینین اورتاسینا سپیپ دؤزدی. آمیرتقى دئیردی:

"منیم دعالاریمین اثریندە، ایلانین گؤزوندە هریر الوو توتوب یانار. یالینز من سپن تورپاقلار سیرین گؤرولر. اودوکی ایلان یانماسین دئیە، اؤزونو تورپاقلارین اورتاسینا آتماق زوروندا قالار."

بیز قورخولو آنلار یاشیاندان سونرا، گؤرردیک هاندان گئؤدن بیر یا ایکی ایلان گلیب تورپاق سپیلن یئردە چنبرە قوراردی. آمیرتقى مهربانلیقلا ایلانلارین بوینوندان پاییشیب الیندەکی تورپاغا سالاردی. دئیردی بو ایلانلاری علمدارا آپاریب باغیما اؤتورەرم. آدمالار دئیردی اونون باغیندا ایکی میندن آرتیق ایلان وارکی باغدان ائشیە چىخماق اذنلری یوحدی.

بیر ایل آمیرتقى بیزە گلیب زئرمینیە گیردی. آتام ایشیق سالماق اوچون؛ گیرەدەسوز چیراغینی منیم الیمە وئردی. اورەگیم چیرپا-چیرپا زئرمینین گیریشینین درووسار آلتیندا دوروب آمیرتقى یە و بوکی ایلان هاردان چىخاجک؛ قارانلیغا گؤز تیکمیشدیم.

بیرآزدان باشیمین اوستوندەکی درووسارین تورپاقلاری دبهشیب چیرتا-چیرت گیرەدە سوزون ایچینە و دوورەسینە تۆکولدو. قورخوب چىغیردیم: "ای وای ایلان!" و چیراغی يئره بوراخیب ائشیە قاچدیم. گیرەدەسوزون شوشەسى اووم- اووم اولوب، اؤزودە سؤندو. زئرمی زیل قارانلیقا چؤندوغو اوچون هامی ائشیە قاچدی!

نام باشقا بیر چیراغ گتیرمک زوروندا قالدی. آمیرتقى دیققتلە درووساری ایزلەیب منە ساری کی حیهطدە میسیب باخیردیم، اوز توتوب گولدو: "گل بؤیوک کیشی! بوردا ایلان یوخدو! الیندەکی گیرەدەسوزون ایستىسى تورأتان تورلارینی یاندیریب تورپاقلارینی يئره تۆکورموش!" سونرا الیندە اولان آغزی باغلی يئکە توربانى منە وئریب؛ اؤزو آنام گتیرن تازا چیراغی ساخلایب گینە تورپاغا دعالارینی اوخویوب يئره سپدی.

الیمدەکی توربانین ایچی ایلانلا دولویدو. اوشاقلارین بعضىسى هردن توربويا شابا وورودو. ایلانلار توربانین ایچیندە قیویلدایشیردی. گاهدان شیشیب، گاهدان بوشالیردی. من توربادان قورخوردوم. آما دوورەدەکی اوشاخلارین یانیندا قورخاق بیلینمەدیگیم اوچون

کیشینین قافاسی قاریشیقیدی. نئچه گونویدو ایشه گنده بيلمه‌ییب، ائوه یوانلیق آپارمامیشدی. بوگون ایشه گئتمک اوچون الله-الله اندیردی.

هر تازا پالتارلی میدانا گیررکن، فهله‌لر آژ قورد تکین اونا ساری قاچیب دووره‌لیردی. کیشی‌نین قاچماغا و گنج‌لرله رقابته تاوانی یوخویدو.

میدانا گیرن آدام، دئیسه‌سن قول^۵ سئچیری. فهله‌لری بیر-بیر گوزدن گئچیردیب، نیازی اولدوغو بیر-ایکی گوجلون جوان فهله‌نی سئچیب اؤزویله آپاریردی. نوبت اونا چاتسین دئییه؛ کیشی دؤزوردو جوانلار ایشه گؤتورله‌نیپ بیتسین.

گون میدانا شاخلامیشدی. هئچ یئرده کولگه‌لیک یوخویدو. کیشی نفس-نفس ووروردو. هر نفسیله سینه‌سی دولوب، بوشالیپ خیسیلدیردی. بیر سگگی تاپیب اوستونده اوتوردو. میداندا گل-گئت آزالمیشدی. میداندا بیر ایکی قوجا فهله‌دن باشقا کیمسه قالمامیشدی. کیشی بوگونده ایشه گئتمکدن امودسوز اولموشدی. زوروندایدی ائوه گئری قاییتسین. آما ائوه قاییتماق اوزو و تاوانی قالمامیشدی. نظربنده ائوین یولو چوخ اوزاق گلیردی. دوشونوردو، او اوزاق یولو نَجور قاییداجک؟

الینده کی چۆرک باغلیسینا باخدی. نئچه گونویدو بو باغلی‌نی گتیریب، گئری گؤتوروردو. لاپاتقانی پاچا آراسینا آلیب آياقلارینی اوزالتدی. چوخ یورقونویدو. یوخوسو گلیردی. گونون ایستی‌سیندن خوشلانیپ گؤزلرینی یومدو.

میدانین بوش گورولتوسوندان اؤره‌یی بولانیردی. ایستیردی اؤیه وورسون. لاپاتقانین ساپیندان^{۳۱} یاپیشیب اؤزونو سیخدی.

دقیقه‌لر گئچدی. میداندا قوجاکیشیدن باشقا، کیمسه قالمامیشدی. یالیز قوجاکیشی؛ آنلینی لاپاتقانین ساپینا دایاییب گؤزلرینی یومموشدو.

بیرآزدان، بیر‌سی اونا یاخینلاشیپ:

- ایشه گئدیرسن‌می؟ سوروشدو.

کیشیدن جواب گلمه‌دی. تازا گه‌لن آدام اونا یوخودا بیلیپ؛ سیلکه‌له‌ییب گینه اوجا سسله:

- "عمی جان ایشه گئدیرسن‌می" سوروشدو.

فَهله^{۲۸}

هاوا تازا ایشیقلا‌نیردی. قوجا کیشی یورقانی کنارا ووروب یئرینده دیرسکلندی. اودون کیمین قوروموش بئلی؛ خیرچا-خیرچ ائدیپ آجیشدی. دیزلرینی اوووب، اللرینی یئره قویوب آياغا قالخدی. دوواردان یاپیشیب آخسیا-آخسیا یئریمایا چالیشدی. یئرینده اوردک کیمین ساغا سولا بورولوردو.

دستاماز آلیب، ناماز قیلدی. بیر-ایکی تیکه یوانلیق یئییب باشماخلار یانینداکی لاپاتقانی^{۲۹} و آروادی قویان جیققیلی چۆرک باغلیسینی گؤتوروب یولا دوشدو. اونون یاشلی آروادی دینمه‌دن بئکف-بئکف؛ اونی ایزله‌ییردی.

کیشی بیلیردی قوجا اولسادا؛ حالا، آروادینین قهرمانیدی و آروادینین الی و قارنی؛ اونون الینه باخیر. ییخیلمیش گولشچی تکین اوتانا-اوتانا، گؤزآلتی آروادینا باخدی. بسم‌الله دئییب قاپیدان ائشییه چیخدی.

فهلیمیدانی اوزاقدایدی. سانجیلی دیزلرله میدانا چاتماسی؛ یاریم ساعات سورددو. میدان قالابالیق‌ایدی. هر فهله‌نین الینده بئلدن-کولوه‌دن-منگه‌له‌دن گؤرولوردو. فهله‌لرین اورتاسیندا بوش یئر تاپیب؛ بدنینین آغیرلیغینی دووارا سالدی.

^{۲۸}- فَهله = فعله (بوناغیل ۱۳۹۵-ین اردیبهشت‌آیی اورمیه‌نین ماهنی آلیق درگیسی‌نین، ایکینجی شوماره‌سینده یایینلانمیشدی).

^{۲۹}- لاپاتقا = کهنه و اوجو یئییلیمیش چاتلاقلی بئل.

۵- قول = نوکر، برده

۶- ساپ = دسته (بئلین دسته‌سی)

كيشىنى زورا قويوموشدولار كى صباح اوشاغى شەردە حكيمە گۆتورسون. بىر ايكي سىدە ايستەمىشديلر ياردىم ائتمك اوچون اونونلا شەره گلسينلر، اما هاوانين سويوق اولماسيندان؛ قبول ائتمەمىشدى .

صبح آروادى ايستەمىشدى آتاسيلا برابر شەره گئەدىن دئە؛ جوان اوغلونو يوخودان قالدیرسين. اما كيشىنين اورەبى راضى اولمامىشدى.

اوزو قالين پالتار گئيب شالوار پاچالارنى يون جورابىن آلتىندا دولامايلا برکيدىب؛ آروادىن آغلار گۆزلىرنە باخمىياراق؛ اوشاغى بئلىنە چاتىب بىر شاليلا محکم باغلايىب سيستمەسىنى الە آليپ يولا دوشموشدو.

قاپيدان چىخاندا، آروادى اوندان ايستەمىشدى شەردن قايداندا مومكون اولسا بايرام سوفەرلەرنە بىر آز نوغولدان- پولكەن و پوك شىرنىدن آليپ گتيرسين. بىردە ايستەمىشدى كى نابادا-نابادا اوشاغى بيمارىستاندا ياتىراسان! اونلار اوشاغى اۆلدوررلر. اودا اۆلسە من اۆلم. هر نە اولسا قايتار گتير.

كيشى بونلار دوشونە-دوشونە كندى گئرىدە قويوموشدو. اونلار كندى؛ درەدىز داغىنين گون چىخان اليندە بىر تەپەن زىرەسىندە تىكىلمىشدى . اۆنچەلر كند، اللى- آلتىمىش ائوايدى؛ اما چوخو شەره كۆچموش و ايندى يالنىز اون ائوہ ياخين قالمىشدى .

قاراگۆزدن مرنەدە ايكي يول واريدى. بىرى درە طرفىندىن قىسسا يول؛ كى ايندى بو قاردان سونرا اوردان گئتمك چوخ تەلىكەلىدى و ايكىنجى يول داغ-تەپە باشىندان آيراندىبى كندىنە و اوردان ماشىنلا مرنەدە گئتمك يولويدو. اونلار كندلرينە ماشىن يولو يوخويدو و نورمالدا آيراندىبى يە چاتماق، بىر-ايكي ساعات سورردى. كيشى ايكىنجى يولو سئچىب آيراندىبى يە چاتماق دئە يولا دوشدو. ايكي كند آراسىندا بىر كىچىك آياق ايز يولو واريدى كى اودا قار آلتىندا ايتەمىشدى.

ايكي گون آرا-سيرا قار ياغاندان سونرا دونن هاوا آچمىشدى. اما دئەسن هاوا بو گوندە قارلى ياجك. گئندىكجە كولك ايلە برابر؛ قارىن ياغماسى چوخاليردى.

كىچىك قىز ەردن خفە سسىلە اوسكوروردو. كيشى اونون ايستى نفسىندىن راحتجا آنلايىردى كى قىزىنى تىي چوخ يوكسكىدر. الله-الله ائيدى قار كسە، تئز آيراندىبى يە و سونرا مرنەدە چاتىب قىزىنى تداوى ائديب نجات وئە بيلە.

لاپاتقا كيشىنين پاچاسىندان آيرىلىب سسىلە يئە دوشدو. كيشى نىن بدنى سگگيدن زويوب يئە سرەلندى.

قاراگۆز ۳۲

قار دنەلرى پامبىق گولو تكىن هاوادا اوچا اوچا؛ اوردا- بوردا اوتوروردو. اما اوتورمامىش يئل گينە اونلار گۆيە قالدیريب اوينادا- اوينادا داش قىلەرە چىرپىردى .

كيشى تىفتىك بۇركونى قولقلارينا قذر آشاغى چكىب؛ بويون شالىنى آغيز و بورنونون اوستوندە برکيدىب گۆزلىرىنى قىيىب، بىر قارا جىزىق كىمى گۆرولن گۆزلىرلە اويان بويانى ايزلىە- ايزلىە يول گئدىردى.

قار دنەلرى كىپرىكلرىنين اوستوندە اۆتوروب گۆز قاباغىنى توتوردى و او زوروندا قاليردى الجكلى الينين داليسىلا گۆزلىرىنى سىلىب يولا دوام ائتسين.

گاهدان بىر آز دىنجلسىن دئە دوروب، دۇرت ياشىندا اولان قىز اوشاغىنين باغلىسىنى بئلىندە برکيدىب سيستمەسىنى الە آليپ گينە يول گئتماغا دوام ائدىردى.

چۆلۈن اوزو، آل ايچى تكىن صاف گۆرونوردو. دای او قذر داش قىەدن و چوخور يوكسكلىكدن بىر گۆرونوتو گۆرولموردو. اۆتن ايكي گوندە ياغان آغیر قار چولى صاف ائتمىشدى.

صوبح آلا چرپو ايشىقلاناركن قىزىنى درمان ائتدىرمك اوچون قاراگۆز كندىندن ائشيبە چىخمىشدى. نىيە كى نئچە گونويدو كىچىك قىزى خستە لەنىب باش قولاغى پورتوشوب قىب قىرمىزى اولموشدو.

بونئچە گوندە كندىن ياشلى قادىنلارنىن اللرينە هر نە داوا دووادان و چۆل-داغ بيتكى لرىندن گلە، گتيريب دملەيىب خستە كىچىك قىزىن بوغازىنا تۆكموشدولر. اما بىر فايدا گۆرولمەمىشدى.

دوندىن اوشاغىن حالى پىسل مىش، دای نفس چكمەسى زور اولموشدو. دونن گئجە قونشولار اونون ائويندە جومالاشىب هر بىرىسى بىر سۆز آرايا قويوموشدو. سونوندا

۳۲ - قارا گۆز كندى مرنەدە باغلى اولان درەدىز داغلىغىنين گونئى دوغوسوندا تىكىلىب؛ دای ايندى اوردا كىمسە ياشامىر.

كيشى دوزمه دن سييتمه نى قالدېرىب قوردون قافاسينا چىرپىدى. قوردون قافاسى پارچالانىپ قان ائشيه ووردو. قوردلار قانى گۇردوكده كيشى يە سارى يوغوردولر .

كيشى قاچماغا باشلادى. قاچدىقجا بىل شالى بوشالېب؛ كورگينده اولان كيچىك قىزى گۇيه آتلاىب دوشوب اونون قاچىشى نىن تووونو آلىردى .

بو قاچىشدا قوردلار نى بىرى گۇيه قالخىب كيچىك قىز نى شالدا ن ائشيه دوشوموش قىچىنى آغز نىن آلىب قوپارتدى. كيچىك قىز نى آغلاماغا جانى يوخىدو. بىر ضعيف ناله ايله، وای دئىب آجىشما دان آتاسى نىن توى لر نىن ياپىشدى .

قورد اوشاغىن قىچ اتىنى آغز نىن اويان بويانا آتىب اوتدو. قىز نىن آياغىن دان قان فىشقىردى. كيشى هله قاچىردى. كىشى نىن بويون شالى آچىلىپ يئره دوشدو. چاره سىز كيشى بىر يارديم تاپا بىلمه دئيه دوروب، اويان بويانا باخدى. اما بىر شى گۇرمه دن آغلاماغا باشلاىب، اوره كدن چىغىردى "يا بالفضل ..."

قوردلار ياخىنلاشدىلار. كيشى سييتمه نى قالدېرىب ياخىندا كى قوردون بىل نىن اورتاسىنا چىرىماق زوروندا قالدى. هم قوردون بىلى قىرىلىپ يئره ياتدى، همده اونون سييتمه سى ايكىيه بولوندى.

كيشى دۇزمه دن بىر آزدا قاچدى. اما بىل نىن كى شال آچىلىپ كيچىك قىزى يئره دوشدو. قوردلار اوشاغى دوره لىب دىتمه يه باشلادىلار.

كيشى چىغىرا چىغىرا آؤكوتمه لىردى. اوشاغ الدن گئتمىشدى. كيشى بىلمىردى نه ائتسىن. اوشاغى بوراخىب آؤز جانىنى قورتارسىن يا اونون يارى لىشىنى نجات وئرسىن.

جىبىنه ال آتىب پىچاغىنى چىخاردىب قوردلار سارى يوغوردو. پىچاقلا قوردلار نى بىرى نىن بۇيرونو سوكدو. قىزى يئره چابالىردى. اوشاغىن بدن نىن آخان اىستى قان؛ قارلارى ارىدىب قىزاردىردى.

كيشى دىزه چۇكوب اوشاغىن دىدىلمىش لىشىنى باغرىنا باسدى. آغلىيا- آغلىيا اوزونو لىشه سورتوپ؛ دوداق آلتى دئدى :

- قورخما قىزىم؛ قورخما، بوردا يام

قوردلار نى بىرى كيشى نىن بىل نىن آتلا ندى. كيشى بۇيرو اوسته قارلار يىخىلدى. دىشمه دن اوبور قورد كيشى نىن خىرتلاغىن دان ياپىشىب باشىنى موحكم گئرىيه چكدى. كيشى نىن خىرتلاغى قوپوب قوردون آغز نىن قالدى.

اوره يىننه يئره گويه سۇيوش وئىردى. نىيه آؤنجه كى گونلر اوشاغى شىره گۇتورمه يىب و چاليشىلار داوا دووا ايله اوشاغى درمان ائتسىنلر. قىزى آؤلسه آروادىنا نه دئيه جك؟! سونرا دوشونوردو:

"كاشكى اودا شىره كوچئىدى. اودا ائليه بىلردى شىره فهله لىك ائدىب، ياخود ال چرخىننه ميه ساتىب؛ قورو چۇرك توپلويما."

كيشى دوشونه-دوشونه اوجا آتدىملار گۇتوروب، چاليشىردى آياقى بودوره مه سىن. كوله يىن سسى، كىفىر سىزىلتىلا قولاغىنى آزارلىردى. هاوانىن دا سوبوغو سوموكلرىنه دك ايشله يىب؛ دىشلىرىنى تىتره دىردى. قار- دنه لرى آغ پرده كىمىن گويدن يئره چكىلىب، گۇرماغىنى آراتمىشدى.

كىشى نىن اوره يىننه بىر گىزلىن قورخو وارىدى. هر دن قورخويلا دۇنوب اويان بويانا باخىردى. نيه كى ياخشى بىلىردى دره دىزىن قوردلار قافلان كىمىن گوجلولا. اوره يىننه آله ها يالوارىردى قوردلار راستلانماسىن. اما نه يازىق كى بىردن گۇزو آرخاسىنجا سونجوخلويما- سونجوخلويما آتدىملار ن بئش- آلتى دنه لىك قورد سوروسونه دوشدو.

كىشى نىن اوره يى تۇكولدى. گۇز آلتى قوردلار باخا-باخا آتدىملار نى اوجالدىب؛ نهايت قاچماغا باشلادى. قوردلار اوندان توولو قاچىب اؤنونو كسدىلر. كيشى داهادا قاچدى. بىردن آياقى بىر چوخوردا بوشا گئدىب اوز اوسته قارلار سره لندى. قار اوستونده سورونوب اؤزونو سييتمه سىنه چاتدىردى.

تله سىك آياغا قالخىب سييتمه نى موحكم اوووجلادى. قوردلار دايره نى داراتدىلار. اونلار نى دىللىرى ائشيه ساللانىب آغىز بورون-لار نىن بوخار چىخىردى. قوردلار نى بىر-يكى سى پنجه لريله قارى قازىب گۇيه سوووروب اوينا يىردى.

كيشى عومرونده قورد چوخ گۇرموشدو، اما بو قده ر قورخوب زهله سى گئتمه مىشدى. قوردلار نى بىرى-يكى سى باشلار نى گايه قووزا يىب كىفىر حالدا اووولدىردو. كيشى اىسته مىردى قوردلار لا چىرپىشا. قوردلار تىريك ائتمه سىن دئيه ياواش ياواش اؤزونو آيراندىبى يە سارى چكىردى. بو حىننه قوردلار نى بىرى سىچرا يىب، كىشى نىن اوستونده اوتورسون دئيه گۇيه قالىخدى.

- من سۆز وئیریم آینازین یئرینه توولی ایشله ییب چوخ لای سالام .

- ایسته مز، سن ائله اؤز قدرینجه دوز ایشله، بیزه یئتر. من سیزین یاشیزدا، بوساعاتا قَدر اون- ایرمی لای سالمیش ایدیم .

- آخی او هله اوشاقدی!

- میه سن بؤیومو سن؟!

- هن، منیم اون یاشیم وار !

-اولسوندا، اودا اوشاق دئییل، ایکی اوچ ایل سونرا زوروندادیر ائو گئچیندیرسین. ایندین تئبل بؤیوسه آریله نه یاپاجک؟! ائوی نه جور دولاندریجک؟!

-آخی آبا...! آیناز ...دونن الینی کسیدیر! آز قالدی بارماغی یئره دوشسون!

آرودا دین اوره یی تۆکولدو:

- نئجه...؟! نییه به منه دئمه میسین...؟!

- قورخدوخ سنده ووراسان، آخی دونن حاجی یوسف آینازی شوو آلتینا سالدی. آیقلاری زول- زول شیشیدیر. آیناز گئجه نی یاتا بیلمه ییب...!

آرودا گؤز آلتی آینازین گؤیرمیش قیچلارینا باخیب اوره- یی آجیشدی، آما اوزونه گتیرمه دی:

- عیبی یوخدور! کۆتک بهشتدن گلیب! کۆتک اولماسا آدام ایش اؤیرنمز! ایش جانین جووه ری دیر! جیققیلی باجی- قارداشیندا بیر آز دیککلسه لر، دده ن اونلاریدا ایشه وئره جک.

سیسقا اوغلانین قافاسی قاریشقی ایدی. جانینی بوروین آجی سورولار سیرا گئچیپ، ایسته مه دن دیلیندن ائشییه جوشدولار.

- اگر ایش بدنین جوهریدیر؛ نییه بس حاجی یوسفون اوشاقلاری ایشلمیرلر! هله درسه ده گئدیرلر؟!

اوغلان بیر آز دینجلیسین دئییه سؤزونوکسیب، سونرا دوام ائتدی:

-اوباشدانلار بیز یوخولو گؤزلرله کرخانایا یونله ننده کی مثلن گؤندوزو اوروج توتاق، حاجی یوسفون اوشاقلاری گؤزه باشیندا دیشلرینی فیرچالاییب بیزی گۆردوکه ده هیریلدیرلار.

آرودا اوغلانین سؤزونو کسب آجیخلاندی :

- سیز نییه حاجی یوسفون اوشاقلاریدا بیر اولورسوز...؟! اونلار حاجی یوسف بالاسیدیلار، سیز فهله جفر بالاسی!

کیشی خیریلدی- خیریلدی بئلی اوسته یئره سرهلندی. او حئینده اوشاغی یانینا چکیب الینی اوستونه قویوب گؤیه باخدی

قارندنه لری رنگ به رنگ پولک شکلینده یئره دوشوردو. یئل له برابر اوینایا اوینایا اؤزلرین داش قیه لره چیرپیدیلار.

بیرآزدان، قانلاردان بیر ایز گؤرولموردو. قوردلارین اووولدوسو اوزاقلاشیردی. چؤل و آغیر سیکوت بوروموشدو...

کرخانا شایید

گؤزلیم، هانکی گله جه یه گؤز تیکیسن...؟!

(عکس بزمه و ۱۳۴۵ ایلینه عایتدیر)

کرخانا شایید^۱

آرودا حیرسلی حالدا یاتاغا یاخینلاشیب نئچه دفه آیاق اوجی ایله موحکم چیرپیب چیغیردی:

- دورنه...! گون-گون اورتا اولدو...!

یاتان آدام یورقانی باشینا چکیب یومورولاندی . آرودا یورقاندان یاپیشیب کنارا آتدی:

- دور نه قودوخ...! ایستیرسن حاجی یوسف گلیب شوو آلتینا سالسین...؟!

بونو دئیرکن آرودا دین یانینداکی سیسقا اوغلان گؤزلرینی اووا- اووا اورتایا گیریب یالواردی:

- آبا ... ! سن آلا ده قوی یاتسیندا... ، هله کی هاوا ایشیقلا نماییب !

- نییه ایشیقلا نماییب؟! ایندی ایشیقلا نلاردا ! ایش وقتیدیر، ایشه گئتمه سز؛ نه یئیه جه ییک؟!

جلوۀ زرّ ناب را مانی
دل طلا؛ فکر زر، خیال طلا
توکه زرّ مذاب را مانی!
مهربانی به خلق؛ شیوهی تو
مهر و مه را همیشه مهمانی!
روح بخشی تو با کاریکاتورت
تیز پرواز عقاب را مانی
نامور، صدهنر، نویسنده
دوستی چون کتاب را مانی
دل ربودی تو خارج از ایران
جلوۀ صد شهاب را مانی
یافتی افتخار درعالم
درزالای، تو آب را مانی
۱۴۰۳/۳/۲ نصیر پایگذار

ددهز فهله مئیدانیندا ایش اولسا ایشلییه جک؛ ایش اولماسا
قهوه خانادا قیشلارین اوزالیدی سیز گتیرن پولا گۆز
تیکه جک!

آیناز یاتاقدا کونده لنیب یوخولو گۆزلرینی اوووب، باشینی
پاچا آراسینا سوخوب سس سیز آغاییردی.
اوغلان گۆز آلتی آینازا باخیب دوام ائتدی :
- بیرده..... بیرده آخی..... اوسدا بیزیله پیس
داورانیر.....

- اولسون! شورون چیخارتسا ددهزه دئیهرم حاجی یوسوفا
دئسین اوسدازی دئییش سین .
- اولماز کرخانامیزی دئییش سین... ؟
آرواد آجی سسله دئدی:

- یوخ...! ددهز حاجی یوسوفدان اؤنده لیک سرخط^۲ آلیب
هم زیارته گئدیب همده بو یووانی آلمیشیق، زورونداییق،
اون- ایرمی ایل اونا اوجوزلو ایشلی یک .
اوغلان اللریله گۆزلرینی توتوب آغلادی. قافاسیندا فیرتانا
قوپوش- ایدی. بیلیمردی قافاسینداکی سؤزو دیلینه
گتیرسین یا یوخ :

- آخی... آخی..... بیلیرسن آبا ...! اوسدا مندن پیس ایش
ایستیری! هر گئچیشیندهه آینازین یانقلاریندان
قیرتیری..... دینندهه بیزی سالیر پیچرقاجین آلتینا ...
آرواد آهک تکین آچیلیب یاستیغین اوستونده
کونده لندی. فیکری نئچه ایل اؤنجهیه آخدی. اودا فرش
توخویاندا، اوسداسی تاختابند اوستونده هرساغا- سولا
گئچنده؛ اؤزونو اونا سورتدی. نهایت گۆز- قولاغی آچیلیب
اون ایکی یاشینا چاتارکن بیر بئکار اوغلانلا سئویشیب
قاچدی. ایندیده دورومو بودور.
آرواد باشینی اووشلایب کیفکانلارینی چنگه له ییب،
اؤکۆتمه له دی ...

اوستاد شاعیر نصیر پایه گذار جناب
دوکتور میرهدایت سیدمرندی نین آغیرلایما تورنینه
قوشولاراق بیر موشّع غزل یازمیش و توررنده
اوخویاراق توشیح ائتمیشدیر. همن غزلی اوخویاق:

سرسبد، گل گلاب را مانی
پنجه آفتاب را مانی
یک نگاهت طلاکند مس را

آنا دیلیمیزده درس اوخومادیغیمیز اوچون دانیشیقدا دانیشدیغیمیزلاری ایسته‌دیغیمیز کیمی قلمه آلا بیلیمیریک. بوردا یازارا ال قولو وار اولسون دئییب، اونو آلیشلایب، یازدیغی ساری گلین کتابینا و حکایه لرینه اؤتری بیر گؤز گزدیریریک.

ساری گلین آذربایجان تورکجه‌سینده یازیلیمیش ۱۹ قیسسا ناغیل دیر. کتاب آجی چکن انسانلارا سونولوبدور. یازیچینین یازدیغینا گؤره ناغیللارین بیر قسمتی گئرجک یاشاملاردان قایناقلائیپ، اودور کی دئمک اؤرک دن قالخان ناغیللار چوخ اؤرگه یاتاندیلار، گؤزلردن یاش آلامیش اوخوجودان ال چکن دئییلر.

بیرینجی ناغیلین آدی قاراگؤز دور که آیراندیبی کندینین قوزئینده داغ دوشونده یئرلشن بیر خیردا کند دیر. بو ناغیلداکی اوز وئرن اولوملار بو کندهه آرایا گلیبلر. بیر سویوق قارلی بورانلی قیش گونلرینین بیرینده بیر کند اهلینین و اونون مریض اوشاغینا باش وئرن اولوملار اولدوقجا اؤرک سیخیجی دیر. بو ناغیلین سونو چوخ پیس سونا چاتیر کی یوموشاق اؤرکلری یاندیریب کول ائله‌ییر. بو ناغیل یازیچی نین اؤز فیکیریندن ده آلینمیش اولسا، او قدر واقعی دیر کی آیری کندلرده ده اونا تای تاپماق اولار.

ایکینجی ناغیل اؤیرتمنلر گونو اوچون یازیلان بیر ناغیل دیر کی اوشاقلار ایستیرلر اؤز معلم‌لرینه بو گونه گؤره توحفه اوچون بیرشئی وئرسینلر. بو حرکت اوشاقلار آراسیندا بیر جور دغدغه یارادیر، اوردا کی کلاسنین یاخشئی شاگردی آتاسینین قورخوسوندان الی بوش گتتمه دیگی اوچون ائولرینین دوز قابی سین اوغورلوب، معلمه توحفه آپاریر. یازیچی اؤزو اوشاقلار آراسیندا اولدوغو اوچون حکایه‌نی ایسته‌دیکجه گؤزل بیتیریر.

اوچونجو ناغیل چوخ گؤزل، اوخومالی دیر. بو ناغیلین آدی قورخودور. بیر گؤی‌دلن ساختمان صاحبی اؤز نگهبانیلا جمعه گونو اووا گئدیرلر. اوو اللرینه کئچمیر اوتوروب دینجلنده بیر ایلانا راست گلیرلر. نگهبان اربابین امریله ایلانی اؤلدورور. گئجه‌نی بیر یاشیللیقدا چادر قوروب قالیرلار. اود یاندیریب، سو قاینادیب چای دمله‌ییب، ایکی کنسرو آچیب شام یئییب، گیریپ یاتیرلار. یاتمامیشدان ارباب ایلانا گؤره هر نه خرافات آغزینا گلیر دئییب و آرتیریر کی هر ایلانین بیر یولداشی وار کی هر هاردا اولسا اؤز یولداشیننی اؤلدوره‌نی تاپیب انتقام آلا. گئجه یاریسی بیر

اصغر علمی

ساری گلین

ساری گلین بالاجا حجم ده ۳۳ اولدوغونا باخمایارق درین دوغوللو، دولغون بیر حکایه توپلوسودور. بو کتاب ۱۳۹۲ نجی ایلهه یاییلیب دیر، یازاری دکتر میرهدایت سیدمرندی، قوجا مرندین یازیچیلاریندان دیر.

او ۱۳۳۲ نجی ایلهه بو شهرده دونیا یا گؤز آچیب، بوردا درس اوخویوب، بوردا یاشاییب، بوردا یاشاییر، بو شهری اؤرکدن سئویر. تورکیه‌ده تاریخ دکتراسی آلیب، اجتماعی ایشلرده قاباغا دوشن بیر شخص دیر. آلچاق کونوللو، آغیر ترپشن، دوز یول گئدن، دوشونن بیر آدم دیر.

آنالار اوشاقلیقدا بئلیمیزی قونداق دا لایلیلار، نازلاملار و بایاتیلارلار باغلامیشلار، اودور کی آنا دیلیمیز شعر دیلی دیر، بیزده شعر یازماق نثر یازماقدان چوخ آسان گؤرونور. اون شاعر قاباغیندا بئش نثر یازانیمیز وار. ایستیرم بونو دئییم کی بیزیم دیلهه یعنی آذربایجان تورکجه‌سینده حکایه یازماق چوخدا راحت دئییل.

^۱ = ساری گلین کتابی ۱۹ قیسسا تورکو ناغیلیندن عبارت بیر کتابدیر. بو کتاب ۱۳۹۲-ده ۱۶۴ صفحه‌ده و مین ساییدا تبریزین یاران کتاب ائوی طرفیندن یاییلانیدی. بو کتاب تاپلماز دورمدادیر.

دئمك حكايله بىر بىرىندىن گۆزلىدىلەر. من بو كىتابىن
 اوخوماغىندىن لذت آپاردىم، سىزدە اوخويون.
 بوندان آرتىق آيرى ناغىللاردان بىر زاد يازمىرام، اۆزونوز
 اوخويون، قضاوت ائله يىن.
 كىتابدا بعضى جانلى سۆزلەر كى ايندى چوخ ايشلىنىمىرلرگۆزە
 چارپىر: جىققىلى، تىندىرەسر، سوزەنك و
 ناغىللار ادبى دىل باخىمىندا عىب سىز، ايرادسىز
 دىيىللىرى كى گرگ اهل فن طرفىندىن اوخونوب
 آچىقلانسىنلار. بىز بورادا يالنىز قىسسار بىر اۆتري گۆز
 گزىدىرىك. كىتاب چاپدان قاپاق اوخونمايىپ، نىجە كى
 ايكى اوچ سۆز آراسىز بىر بىرىنە باخىن يازىلىپلار ص ۳۸
 بعضى يىرلردە بعضى سۆزلەر ايكى املايلا يازىلىپلار هامبال
 حامبال / هين حىن ص ۱۰۰
 بعضى يىرلردە دىل گرامرى پوزولور: دوغروياچك/
 چىخارداجك ص ۴۱ قارلىياچك، اولموياجك ص ۴۸
 بعضى يىرلردە سۆزلەر دانىشيق دىلىندە اولدوغو كىمى
 يازىلىپلار كى ادبى دىل باخىمىندىن دوز دىيىللىر.
 ص ۳۴ باغىن مىسىندە ساغا سولا گىدىردىم.
 سون سۆز بو كى آقاي دىكتىسىد مرندىيە جان ساغلىغى و
 بو يولدا آرتىق باشارىلار دىلە يىرم.
 مياپ - اصغر علمى ۱۵ / ۲ / ۱۴۰۴

شاعىر يونسى يازارىن بىر چوخ حكايله لىرىنى
آنادىلىمىزدە شىعرە چكىشى و منظوم داستان
شكىندە يايماق اىستە مىشدىر اۆرنك اولاراق فهله
حكايله سىنى اوخويوروق:

خىشلىتى سسى ايله يوخودان اويانىلار ارباب دئىر دئيه
 سن ايلانين يولداشىنين سسى دىر گلىب انتقام آلا. قورخا
 قورخا ائشىگە چىخدىم بىر زاد گۆزومە دىمەدى و سس
 كسىلدى. دالى قايىتدىم گىردىم چادىرا. بىر آزدان سونرا
 يئنه خىشلىتى سسى گلدى. گىجە قورتولوب سحر
 اولموشدو، ائشىگە چىخدىق، اويان بويانا گۆز گزىدىرىك.
 كىنرو قوتوسوندا بىر پوخ دىغىرلادان بو قورخولارى بىزىم
 جانىمىزا سالمىشىدى. قاه قاه گولوك آغلامقدان آجى بىر
 گولمك.

سون ناغىل على ساللاخ آدىندادىر. بو ناغىل كىچىمىشده
 محله لوطىلارى و بويىنو يوغونلارى يادا سالىر. ناغىل چوخ
 گۆزل و آخىجى بىر دىللە يازىلىپ و اوخوجونو اۆزويىلە
 آپارىر. ناغىلدا آغلاماقلا گولمك بىر بىرىنە قارىشىر. بو
 ناغىل قولدور آدمالارىن قاباغىندا كىشى كىمى دورماقلا
 گلن گولنرە ايشىق سالان بىر ناغىل دىر.

كرىم على ساللاخىن نوچەلرىندىن دىر كى هر ياندا اونون
 يانىندا اولور و اونا ياردىم يىتتىرىر. ناغلىن سون قىسمتىن
 بوردا بىرگە اوخويلاق:

« اىستەدىم اوزاقلاشام باغدا بىر سس جىنگىلدەدى. اى
 واي گۆزلە گىرىيە دوندوم، اما كىرىمىن پىچاغى
 ساپىنا قدر بۆيرومو سوكدو، بۆيروم دن بىر غرىب آجىشما
 جانىمى بورويوب قان ائشىيە ووردو. يىترە دوشمەمىش
 تىپىگىملە كىرىمىن ايكى پاجاسىنىن اورتاسىنا ووردوم كى
 رىشەسىز آغاج كىمى يىترە سىرلىپ دىشمەدى. يىترە دوشە
 دوشە گۆزوم باغىن دووارلارىنا ساتاشدى. اونلار، محله
 قونشولارىمى گۆردوم كى سسسىز دووار آرخاسىندىن
 بويلاىىپ سئوئىنجلە بىزى اىزلەيىرلر. آتام و اۆرەيى يانمىش
 باجىمدا اونلارنىن اورتاسىندايدى.

هر كىمسەدن اۆنچە : قان ائشىيە وورماسىن دئيه باجىمىن
 يانىق اللرىن گۆردوم كى يارامى سىخىر. باجىمىن
 گۆزلىرىندىن ياش دامىردى، باشىنى قولاغىما ياخىنلايدى،
 فىسىلدادى: "ساغ اول داداش ... ساغ اول"

آتامىندا آغلار گۆزلىرىن گۆردوم اوستومه اىيلىپ باشىمى
 تومارلايىپ اوزومو اوپور. قونشولار منى گۆيە قالدىرىپ
 ائشىيە سارى آپاردىلار.

بو محبتلىرى گۆروب بىلىردىم هر آغىر جراحلىق عملىياتىنا
 دۆزوموم وار.....»

فهلە

ایشیقلا نارکن هاوا دوردی قوجا
 یورقانی باشندان بری ووردی قوجا
 یئرینده دیرسکلنی قد دین آچا
 قوپ قوری بئلدن دوشونور خیر چخیچا
 آجیشمادان دیزلرینی اووارکن
 اللری یتردن یاپیشیپ دورارکن
 آندی الین دام دوواری یاپیشدی
 آخسار آیاقلا ن یئریشه چالیشدی
 اوردکه بنزر ایلییر ساغ سولا
 دستاماز آلدی نامازین تنز قیلا
 بیر تیکه یاغسیزلی یاوانلیق یئدی
 لاپاتقا چینینده اومودسوز گئتدی
 آروادی وئرمیش چورگین باغلیسین
 گؤندی یولا دوشدی یاوان یاغلیسین
 یاشلی قوجا آروادی سسسیزله دی
 بئکف بئکف اؤز کیشی سین ایزله دی
 آروادینا باخدی کیشی گؤز آلتی
 آللهی سالمیش دیلینه سؤز آلتی
 دوشدی یولا آروادینین اصلانی
 اوزاقدادی فهلەلرین مئیدانی
 سانجلی دیزلرله چاتیپ مئیدانا
 فهلەلرین دایانیپ یان یانا
 بیر نئچه گوندور کی ایشه گئتمه ییپ
 اللره پولدان پارادان یئتمه ییپ
 آللهی سسلیر بوگوننی ایش دوشه
 بئش تومن اولسون بو یاشی اؤتموشه
 هر تازا پالتارلی گیریر مئیدانا
 فهلە لر آژ قورددی دوشور شیندانا
 تنزلی قاچیپ ایش صاحبین دووره لیر
 هر نه ایش اولدوقجا اوننی کووره لیر
 آما بونون قاچماقا یوخدور دیزی
 گؤزده دولان دیردی گئندلر ایزی
 مئیدانا گیرمیش، انله بیر قول سئچیر
 فهلەنی بیر بیر دولانیر گول سئچیر

نیازی اولدوقجا ایکی گؤزلونی
 آپاردی قورتالیدی جوان اوزلونی
 گون ده اوگون مئیدانا شاخلا میشدی
 نفس گئدیپ سینه سی لاخلا میشدی
 نفس نفس ووردی کیشی فیسیلدیر
 سینه دولوپ بوشالیدی قجا خیسیلدیر
 مئیدانا گل گئت آزالپ گلن یوخ
 نه حاله دوشموشدی قوجا، بیلن یوخ
 اومودسوز اولموش بوگون ایش ائتمگه
 یوخدی اوزی ائولرینه گئتمگه
 بیر نظرینده ائوینین یول لاری
 چوخ اوزاقیمیش کوچه ساغ سول لاری
 باخدی چورک باغلیسینا الینده
 گؤر نئچه گوندی دولانیر الینده
 لاپاتقادان بیر یاپیشیپ دایاندی
 یورقون اورک ایستی یوخی قازاندی
 بیر اویه وورموش اورگی بولاندی
 یئر گوی اونون گؤز باشینا دولاندی
 بیر قوجادان سونرا آدام بیردانا
 یوخدی بئکار فهلە؛ قالان مئیدانا
 آنلی قویدی لاپاتقییا دایانمیش
 گؤزلری گئتدی یوخویا بویانمیش
 یاخینلاشارکن بیر یسی چاغیردی
 یوخ دیئن قولاخلاری آغیردی
 آی کیشی سن ایشلماقا گئدیرسن؟
 سن بیز یله فهلەلیقا گئدیرسن؟
 سیلکه لئپ بیر کیشی نی سوروشدی
 لاپاتقا الدن زویولدننده دوشدی
 بوز بدنی زویدی یئر سرهلدی
 دونیا اونا باتقین اولوپ قرهلدی

بااستاددکتربیوک تیشه‌زن متخصص جراحی در پادگان
اسلام آباد کرمانشاه ۱۳۶۴

بونو آرتیرمالیبق کی قدر بیلن و مدنیت سئور
مرندلیلر، اؤز مدنیت و ادبیات خادمی اولان
سیدمرندی‌نین قدرینی بیلیمک و گؤرستمک اوچون،
۱۴۰۳-ون مهر آیی‌نین اوتوزوندا، مرند شهرینده اونا
بیرطنتنلی آغیرلاما تۆره‌نی توتوموشلار. بو تۆرنده
مرندین لشکری و کشوری مقاملاری و فرماندار-
شهردار- شورای‌شهر- مدیرکل ارشاد استان-
مدیرکل کتابخانه‌های استان و بیر چوخ سایدا
مرندلیلر اؤزحضورلاریله، بیر ماراقلی بیر تۆرن
یاراندیلار. همین تورنین شکیللریندن نمونه لر
وئیریک/

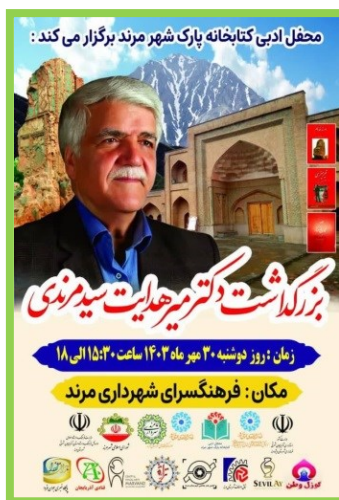

دوکتور مرندیو مولود دوغان (رکورد دار سبیل زنده جهان)

با بانو لاله مانچو همسر خواننده بزرگ ترکیه مرحوم باریش
مانچو ۱۳۹۷ از قهرمان ماراش ترکیه ۱۳۷۴

شرکت در همایش ایکی دیل بیر گؤنول- ارضروم ۱۳۹۵

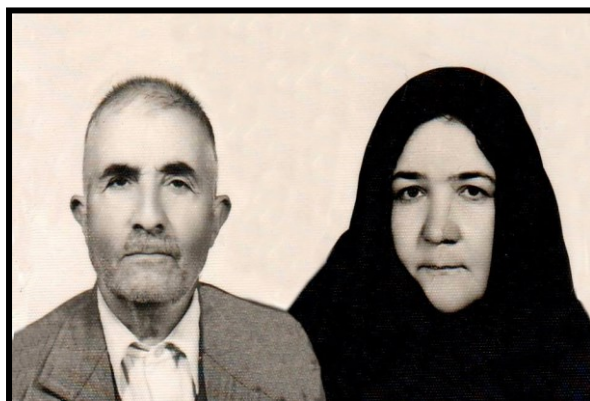
دوکتور مرندي ١٣٦٧-نجي ايلده:
آتاسی، حیات یولداشی، ایکی قیزی و بیر اوغلو

دوکتور مرندي و عایله سی (حیات یولداشی، ایکی قیزی و
دامادلاری، بیر اوغلو و گلینی و نوه لری ایله بیرلیکده)

شهریور آبی نین ٢٥-ی سایغیلی یازار
،کاریکاتوریست، عکاس و تدقیقاتچی عالیم دوکتور
میر هدایت سید مرندینین آنادان اولماسینین ٧٢ -
جی ایل درنومودور. بو موناسبتیله آیلیق خداآفرین
مجلله سی و همکارلاری آدیندان عؤمور بویو
اینسانلیق نامینه خالقیمیزین و عموم بشریتین
قوللوغوندا اولان بو تعصب کش آذربایجان اوغلونو
تبریک اندیر ، جان ساغلیغی ،اوزون عؤمور و یئنی
باشاریلار دیله بیریک

دوکتور مرندي نین مرحوم آتاسی :حاجی میر وهاب ،
حاجی میر کریم تاجرافون اوغلو و مرحوم آناسی: حاجیه
سکینه حیدری حیدر اف قیز

حاکمیت در برهوت

دکتر آراز احمداوغلو

۲۰۳۰، یعنی پنج سال به بعد غیرقابل سکونت خواهد بود. اما با مشاهده صفهای طولانی مردم در صف آب پیش‌بینی آنها زودتر از آن محقق شده است.

اخطار دیگر متخصصین امر به دولت ایران در مورد دریاچه اورمیه بود. سالهاست آنها به دولت ایران اخطار می‌دهند که در صورت خشک شدن دریاچه اورمیه طوفان‌های نمک برخاسته از بستر خشک و نم‌کزار شده آن جان میلیون‌ها انسان اطراف آن را تهدید می‌کند. در آن صورت آوارگی میلیونی انسان‌ها بحرانی است که کشورهای دیگر جهان، مخصوصاً کشورهای همسایه را نیز دچار مشکلات عدیده خواهد کرد. چون زندگی در آن جغرافیا پس از خشکی دریاچه اورمیه غیرممکن خواهد بود. آنها حتی از روی انسان‌دوستی بارها کمک‌های میلیون دلاری نیز کرده‌اند، برای مثال کشور ژاپن و سازمان ملل متحد. اما چرا دولتی که پروژه عظیم انتقال آب دریای عمان از فاصله هشتصد کیلومتری به کویر اصفهان و خراسان جنوبی را با موفقیت در عرض دو سال اتمام کرد در مورد احیای دریاچه اورمیه با وجود کمک‌های چند میلیون دلاری خارجی سالهاست به غیر از شعارهای پوچ و وعده‌های سرخرمی هیچ گامی در این مورد برنداشته است؟ صورت ظاهری مسأله بی‌عززی مسؤولان امر است اما به نظر وحشت از سرپیچی مافوق و سرسپردگی بی‌قید و شرط واقعیت پشت پرده‌ای است که به راحتی از سخنان آنها آشکار می‌شود.

رضا رحمانی استاندار آذربایجان غربی در جمله‌ای بسیار واضح هویت واقعی نظام را بیان کرده است: «دریاچه اورمیه نباید به ابزاری برای ضربه زدن به نظام و دولت تبدیل شود.» منظور ایشان این است که موجودیت نظام از موجودیت میلیون‌ها انسان مهم‌تر و حفظ آن به هر قیمتی که باشد واجب و اجبات است؛ حتی اگر میلیون‌ها نفر در این سرزمین فدای سیاست‌های غلط و بی‌تدبیری این نظام بشوند! بعد از نابودی کامل محیط زیست آذربایجان و آوارگی یا مرگ کل مردم این سرزمین، نکند دولت ایران

تکمیل پروژه عظیم انتقال آب دریای عمان از فاصله هشتصد کیلومتری به کویر اصفهان و خراسان جنوبی موفقیت بزرگی است که اراده قوی و مصمم مجریان آن پروژه را در خدمت به هم‌میهنان خویش به نمایش می‌گذارد. دولتی که مأموریت و مسئولیت به آن بزرگی را تنها در دو سال به اتمام میرساند آنچنان هم که مردم تصور می‌کنند بی‌عرضه نیست. این پروژه ۲,۵ میلیارد دلار هزینه انتقال داشته است و در حدود ۶,۵ میلیارد دلار هزینه مخارج تصفیه و شیرین کردن آب را در بر خواهد داشت. ما این موفقیت بزرگ را به مردم اصفهان و خراسان جنوبی تبریک می‌گوییم.

اما سؤال این است که اگر اجرا کننده پروژه بدان بزرگی خود را دولت و نظام مردم سایر استانها نیز می‌داند و مخصوصاً در مواردی احساس خطر که سعی می‌کند آذربایجان را سر ایران نشان دهد چرا این همت را - از خیر آبادانی و سرمایه‌گذاری و توسعه گذشتیم - در کنترل بحران فلاکتهایی که بمراتب خطرناکتر و فلاکت‌بارتر از حمله و اشغال بیگانگان است نشان نمی‌دهد؟ بحران کم‌آبی فلاکتی است که سازمان ملل هر سال به صورت مرتب گزارشاتی منتشر می‌کند و دولتهای مربوط را در جریان می‌گذارد. طبق این گزارشات جغرافیای ایران از نظر خشکسالی و کم‌آبی از فلاکت‌بارترین نقاط جهان اعلام شده است و طبق پیش‌بینی‌های متخصصین بعثت نبود آب از سال

سریع‌تر دریاچه اورمیه به سازمانهای بین‌المللی مراجعه کند. عهدنامه بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی منشور سازمان ملل متحد که در ۳ فروردین ۱۳۵۵ اجرائی شد حق تعیین سرنوشت را در بند ۲ ماده ۱ تصریح کرده است.

ماده ۱

۱. همه انسان‌ها دارای حق تعیین سرنوشت هستند. در نتیجه این حق، آزادانه جایگاه سیاسی خود را تعیین می‌کنند و آزادانه پیگیر توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود می‌شوند.

۲. همه انسان‌ها، برای اهداف خودشان، می‌توانند آزادانه و بدون هیچ اجبار برآمده از تعاونی‌های اقتصادی بین‌المللی، بر اساس اصل سود متقابل و قوانین بین‌المللی، منابع و ثروت‌های طبیعی خود را اداره کنند. به‌هیچ‌عنوان نمی‌توان کسی را از معاش محروم کرد.

اگر دولتی که ملت آذربایجان در به حکومت رساندن آن نقش اساسی را داشته است، قادر به ادای وظیفه و دین خویش در قبال زحمات و فداکاریهای آن ملت نیست در اینصورت با تکیه بر میثاق‌های بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR) و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (ICESCR)، ملت آذربایجان حق مسلم خود می‌داند که از حقوق پایمال شده خویش با نظارت و حمایت بین‌المللی دفاع و در احقاق آنها وارد میدان عمل شود.

می‌خواهد بر برهوت خشک و خالی حکومت کند؟ اگر نابودی و یا آوارگی ملتی برای یک دولت اصلاً مهم نیست، آن دولت با چه مشروعیتی می‌تواند خود را حاکم آن منطقه تلقی کند؟ فرق چنان دولتی با اشغالگر و دشمن در چیست؟

با توجه به تفویض اختیار اخیر رییس جمهور به استانداران همانطوریکه استاندار سیستان و بلوچستان با اقدامات جسورانه خویش قدمهای مثبتی را در حل برخی مشکلات استان خویش برداشت، استاندار فعلی آذربایجان غربی نیز از فرصت بسیار زودگذری که در اختیارش گذاشته شده است می‌تواند بدین صورت استفاده کند. عاقلانه‌ترین و سریع‌ترین راه احیای دریاچه اورمیه در مرحله اول باز کردن تمامی سدهای رودخانه‌های منتهی به دریاچه اورمیه است. مسلماً هزینه احیای دریاچه اورمیه با توجه به کمتر بودن بعد مسافت به مراتب کمتر از هزینه پروژه اصفهان است. مرحله دوم درخواست کمک از جمهوری آذربایجان و ترکیه است. با توجه به سابقه بسیار درخشانشان در اجرای پروژه‌های بسیار بزرگ در کشورهای خویش آنها در زمانی حتی کمتر از یک سال می‌توانند این دریاچه را احیا کنند. با این اقدام جسورانه استاندار آذربایجان غربی می‌تواند از کشته شدن یا آوارگی میلیون‌ها انسان جلوگیری کند و نام خود را بعنوان قهرمان در تاریخ آذربایجان ثبت کند.

در غیر اینصورت تنها چاره ملت آذربایجان در مقابل چنان حاکمیتی کاملاً مشخص است. تخریب دریاچه اورمیه با هر نیتی در حقوق بین‌الملل جنایت اکوسید تعریف شده است و این ملت حق آن را دارد که ضمن تعیین سرنوشت و آینده خود با پشتیبانی اعلامیه حقوق مردمان بومی سازمان ملل و با توجه به سازوکارهای نوظهور بین‌المللی در جرم

نگاری اکوسید و تخریب محیط زیست و با تأکید بر حق برخورداری از محیط زیست سالم که به تازگی توسط مجمع عمومی سازمان ملل پذیرفته شده برای احقاق حقوق خود در الزام و اجبار در احیای هر چه

جناس اوستادی شاعیر دوستوم خان اوغلان

علی تقی زاده لاریجان

خان اوغلانین هم عایله وی حیاتی ، همده شخصی کاراکتری دیگر کسلردن تام فرقلی دی . سحرلر کی بیر کندی حیاتی یاشیان انسان کیمی یوخودان آییلار، تام صمیمی و محبتلی کلمه لر له اولادلارین اوپادار: دورایاغا گوزومون ایشیغی ! ایشیمیز وار قاداسی ! هه قادان آلیم....

اوغلانلاریدا درحال یوخودان آییلیب ، قارشیداکي گوره جک ایشلره مشغول اولوب، گوزل بیر گون باشلاپالار. حتی ایندی کی، فقط کیچیک اوغلو یانیندا و باشقالاری شهرلرده یاشاییلار، شهردن آتا ائوینه قوناق گلنده ده ، ائله قدیمیکی سایاق آتالارینین مهربان دعوتینه باش اییب ایشه گیرلر. ایللر اوزونو عایله وی گل گندیمیزده ، بیر کره ده گورمه میشم کی خان اوغلانین مهربان لحنی دیششین یا اولادلاردان بیر ی اونا اورجاه اولان ایشدن گیلینسین.

قاپیسی قوهوم اقربادان آرتیق ، شاعیر، موسیقی چی و هرچورا اینجه صنعتله مشغول اولان دوستلارینا آچیکدی. نئجه دیلر اونون ائوی اصل معنادا بابام اوجاغیدی.

خان اوغلان لاپ گنج یاشلاریندا بیر جیب ماشینی اولدوقدان قره داغ طبیعتین قاریش قاریش تانییر. او سبدن هر دفعه کنده گئندنه خواهیش ائدرم کی بیزی گورمه دییمیز گزملی یئنی مکانلارا آپارسین . دئییه بیلرم کی شاعیر بیر پئشه کار تور لیدر کیمی تانیشا ، یادا خدمت گوستریر. او سفرلرده ، اوزوموزدن باشقا دیگر داغچی لارا یاخشی بلدچی ، همده کومک اولار. یورولان داغچینین شنگین گوتوروب الیندن یاپیشار. یئمک ایچمک اوچون ، یا دینجلمک اوچون اوتوراندا ، تام انرژی ایله چای قویار. گوزل شعرلر اوخویوب یولچولارین ، داغچی لارین اوقاتین شن ، همده اوگونلرین معنالی ائدر. شوبهه سیز، بو دورومدا کی سو چورک دردی ، خسته لیک و هابئله بول بول باشیمیزا یاغان چتینلیک لر هامی نی روحدان سالیب ، هرکس بو گونون نئجه سحر ائله سین یا سحر منی هانسی موصیبت گوزله ییر سانجیسی ایله قاراقاش

۲۰ نئچه ایل اونجه ایلک دفعه شاعیری ، آینالی مئشه سینده شیرین بولاغ چیمنلیینده گوردوم . او ایللر، ایلده نئچه دفعه شاعیر ستار گول محمدی نین باشینا توپلانیب طبیعتین قوینونا گندردیک. سالی سوزلی مجلسلریمیز اولاردی . او گونده ، جاه جلالی شعر موسیقی مجلسی قورولموشدی . خان اوغلاندا ایلک جناس شعرین ائشیتدیم . یامان اوره ییمه یاتدی.

ایللر کئچدی . آرا کسیددی. بیر گون دفتیریمده اوتورموشدوم کی قیزیم قاپی نی آچیب دئدی : آتا بیر نفر خدافرینلی موشتیری گلیب. آلدیغی ماشینین سندین یازدیرماغا. ظن ائدیر کی سنله تانیشدی . گئتدیم سالونا گوردوم خان اوغلاندى . اوپوش گوروش، سورادا ناهارا ائویمیزه گئتمک قرارینا گلدیک.

او گوروش بیر یئنی فورصت اولدو کی شاعیرین دیگر باجاریقلارین تانیام . همده گله جکده ائویمین تیکمه سین اونا تاپشیرام . شاعیر یاخشی بنا ، داها دوغروسو فیکیرلی معماردی.

آراز قیراغیندا تمیریلی کندینده یاشیان آغاکیشی آغازاده ، هم ائل آراسیندا خان اوغلان آدلانیر ، همده ائل ائل قویدوغو آدی تخلص سئچیب. منجه شاعیر

بو سوزلر شاعیر دوستلارا گوزل اورنکدی . قرقشه لی
حیاتدا، آغیر ایشلریله برابر کتاب اوخوم

اغا وقت آیرماق ، شخصی معلوماتی زنگین ائتمک
بویوک هونردی.

*

شعرصنعتلرینده جناس، ان چتین بیر صنعتدی .
بیرجور سسله نن نئچه معنالی کلمه نی تاپیب ،
شعرین بناسینا ائله مهارتله هورملی سن کی ، هر کلمه
محکم بیر دیوار داشی کیمی اوز یئرینده اوتورا. شعری
بیر دفعه اوخوماق سنه قانیخ وئرمیه . بیرده اوخویوب
باشقا معنا ، باشقا یئنی لیک تاپیب ، حظ آلاسان .
سانکی بیر نئچه مجهوللو معادله حل اندیرسن یا چتین
بیر تاپماجانی آددیم آددیم آچیخلایب ، جاوابین
تاپیرسان . آدی آغیر عنوانلار داشیان معاصر جناس
یازان تانییرام کی شعری نین صورتی جناسدی . هئچ
درینلی یی ، یوکسک محتواسی یوخدی . خان اوغلان
بو صنعتده حقیقتا پئشه کاردی.

گورنده دوغوسوز ، قلبی داش آدم

چاش قالیرام آدم داشدی ؟ داش آدم ؟

اوره یی داشدیرسا، کوکسی داشا، دام-

آلاجاق قوینونا بیر قبیر ، داشی

اولور سوبوخ باخیش یوز ، داغ سینمه

بئله جه چکیلیر یوز داغ سینمه

گزمیشم حک اولوب یوز داغ، سینمه

اورته جک اوستونو بیر قبیر داشی

خان اوغلان سئوگی سیز اودا یانینجان

سئوسن دیه ر یاخنین جان یانین جان

وطن تورپاغیندان گوتور یانینجان

قوربتده اوزونله بیر قبیر داشی

بئش گون دنیا عومرون لکه سیز یاشا.

سیلینمز دای لکه یاخاندان سو را.

قباقلی یاشاییر. آنجاق خان اوغلان چتین لیک لری
ریشخندایله قارشیلاییر. گولر اوزلو ، شیرین سوزلو
همده چوخ لطیفه ، گولملی ظرافاتلار بیلندی. دئسم
کی دوستلارینان گزمه یه گئدنده ، خان اوغلانسیز
هئچ نه آلینمیر چوخ یالان اولماز.

**

نئچه ادبی نقد جمعلرینده (مجازی فسادا) اونا بیر شعر
شوناس کیمی مراجعت اولار. کنچمیش تورک
شاعیرلرو اونلارین شعر صنعتی حاقدا یئترلی بیلگیسی
اولان شاعیر دئدیگجه ده تواضعکاردی. هاردا بیر جانا
یاتان شعر ائشیدر، ازبرله ییب و جمعلرده مجلس
اهلینه اوخویار. بودا اونون قیمتلی خاصیتلریندن
بیریدی . آز شاعیر تانییرام کی اوز شعریندن باشقا دیگر
شاعیرلرین شعرین خصوصی ذوق شوقیله مخاطبلره
اوخوسون. چوخلار چالیشیر کی بیر مجلسده اوز
شعرین اوخوماقلا یا آشیقدان ، خواننده دن بیر
شعرین اوخودماقلا اوزون رئکلام ائله سین. هاما خان
اوغلان باشقا شاعیرلرین قیمتلی شعرین مخاطبه
چاتدیرماقدان حظ آلیر . سانکی حییلی گلیر او
جمعیت او شعردن خبرسیز قالسین.

بیر گون خومارلی شهرینین کتابخاسینا کتاب
آپارمیشدیم . کتابخانانین مسئولایله صمیمی بیر
صحبتله مشغول اولدوق. من سوروشدوم کی : فلانکس
بو دوراندا کی مجازی دونیا هامی نین باشین قاتیپ ،
کتاب اوخوماغا رغبت آزالیب، بوردا وضعیت نئجه دی
؟ آغای کوهی دئدی : بیزیم عمده کتاب
اوخویانلاریمیز ، مدرسه اوشاقلاریدی . عمومیتله
درسیرینه کومک ائدن کتابلاری آلیب آپاریلار. یادا
کتابخانانین مطالعه اوتاغیندا اوخویوللا ر. تکی
آغاکیشی آغازاده آدلی بیر نفر یوخاری کندلرین
بیریندن گلر، آردیجیل تاریخی و ادبی کتابلار آلیب
آپارار. کتابی قایتاراندا، اوخودوقلارین تام دقتله شرح
ائدر. حیران قالارام کی آغیر کند ایشیله مشغول اولان
بو کیشی نه درین هوسله کتاب اوخویور.

هامینن بورجونو ویر وعده سینده.
هچ کس یاپئشماسن یاخاندان، سورا.

دوی دونیانن گئدی گلیندن بئله.
هامیا حرمت ائت گل ایندن بئله.
آرالی گز قیزدان گلیندن بئله.
اوتانما یا بئی دن یا خان دان سورا.

خان اوغلان فکیر وئر گنده گله سن
ایندی من اولمشام یاپش گل، اسن
من دئیردیم ساغلیغمدا گله سن؟
درد منی یاندریب یاخاندان سورا؟

شمشک تک هیجرانین باغیرینی یاررام
اگر یار گتیرسه یاراغی منه
اولسمده قوی اولوم یارین یانیندا
اوخشاسین اوخشاما یار آغی منه

جانان منله اون ایل ایری بیر ایل دوز
دئدیم باری بیر ایل داغیت بیر ایل دوز
یارا حسرت هیجران چکدیم بیر ایل دوز
سونوندا ایچیردی یار آغی منه

عشق اولماسا یا ظولتمتم یا تارام
کوکله منی یا کامانام یا تارام
خان اوغلانام اوندا راحت یاتارام
اگر قسمت اولسا یار آغی منه

سنی سولغون گوردوم حالیم دییشدی
اوچوشمور کینک یوخ آری داغلار
سنین گوزللیگین پوزان کیمسه نین
یوخدی درین حیسی یوخ عاری داغلار

درین بیر ایستک وار یارا سینمده
طیب یوخ یارامی یارا سینمده

یاراندان دریندی یارا سینمده
دردیم وار دردیندن یوخاری داغلار

چوخدی خان اوغلانین داغ سینه سینده
درد یئغئلیب اولوب داغ سینه سینده
اوزونه یورد سئچیب داغ سینه سینده
آشاغی خان آراز یوخاری داغلار
خان اوغلانین نئجه دیه لیر ، گوبه یی جناسلا
کسیلسه ده غیرجناس شعرلرده یازیر کی
گوزللیکده ، معنادا جناس شعرلریندن قالان
دئییل.

گول چیچک اوستو نده شئح دامجی دامجی.
گولون بوداقینی اییر دامجلار.
بوئرلرهامینی شاعیر ائيله ییر.
هرگولدن چیچکدن شعر دامجلار.

گون دوشدو اولدوز تک شاخدی بیردامجی.
گوزتیکیب گوزومه باخدی بیردامجی.
توخوندو م گول اوستن آخدی بیردامجی.
آیرما چیچکدن دئیر دامجلار.

خان اوغلان دوغوسوزسوز، شعر اولماز.
شعره اوخشاسادا دوز شعر اولماز.
دریاجا شر اولسا بیر خئیراولماز.
بیردامجی خئیردن خئیردامجلار
*

منجه خان اوغلانین شعرلری حاقدان اونون یاخین
دوستو همد قونشو کندلیسی شاعیر ایلقینا چایلی نین
شعری یئرینه دوشوب.
شعر وادیات عالمینده درین ساوادلی ، صاحب نظر
شاعیر عزیز عنایتی کی « ایلقیناچایلی » تخلصوایله
تانینیر ، خان اوغلانین شعرلرین بئله وصف ائدیر:

یانیلمارام دئسم اگر خان اوغلان
گوی دنیزین دالغاسیدی شعرینیز

گوی چمنده بنووشه نین نرگیزین
قرنفیلین سیرغاسیدی شعرینیز

بنزری یوخ نه زنبغه نه گوله
آچیلمامیش خزان وورا توکوله
قورو گولون آغ قانادلی گوی گوله
قاپار ووران دورناسیدی شعرینیز

بیر ایشیقدی بیر مایاقدی الینده
سونن دئیل هر قاسیرغا یئلینده
آنان سنه اوز آناسی دیلینده
ایلک چالیدیغی لایلاسیدی شعرینیز

سوز یاد اولسا یادداشینا او، بادا
زحمتینی او وئرمه میش او، بادا
دادلی دوزلی قئز گلینین اوبادا
بیشیردیگی یوخاسیدی شعرینیز

سئغاللادین ساچلارینی گونشین
تئل تئل اولموش تئلرینین قئرشین
گوی قورشاغی دالیسینجا یاغیشین
اوزاتیدیغی هاناسیدی شعرینیز

اوینا ماییب هئج کیم گورن گوزیلن
سنین کیمی آتشلن کوزیلن
مئنجئق کیمی اینجه لیک له دوزولن
گوزلرین یاخاسیدی شعرینیز

رسامیسان هشته سرده قالانین
رسمه چکدین تور توکوئتی ، قالانین
سئحرمائین قوزینده لالانین

یا یا قالمیش تالاسیدی شعرینیز

بیل قدرینی بو نعمتین قاداسی

بئله بیتمز هر برکت تارلاسی
چوخلاری نین باشینداکی سئوداسی
خیالیدی خولیا سیدی شعرینیز

بیر دیلین وار نه سووشان نه سولان
دیل دئیل کی قاریشیدی بالیلان
باهار کیمی چیچک له نن آچیلان
گول گوزللیک دونیا سیدی شعرینیز

یوز ایل بئله یازیب یاراد آقارداش
توکنمه سین اومیدینله یان یاناش
هر اوتنی والچ ائدن یاشیل باش
ایلقینانین صوناسیدی شعرینیز

جناس خان اوغلانا اوزون عومور ، جان ساغلیقی ، داهه
گوزل یازیب یاراتماق آرزولاییرام.

۱۴۰۴ یی کرج

علی تقی زاده لاریجان گوزللیک لر

او شاعیر اولمادیم دیلرده گزه
اورکلر اوخشیان شعری غزلی
هره بیر بیتیندن یوز معنا سزه
حکمت دونیاسیانا اوزانا الی

آنجاق حیاتیمین معنالی چاغی
شاعیر لر له کئچیب شعریله کئچیب
بو شاعیر خیاللی کونلومون باغی
گولونه قونماغا پوئزیا سئچیب

فضولی نی لال ایله ین صورت
منده درکیم قدر حیران اولموشام
مات قالمیشام شعرینده کی قودرته
خولیا لارا خیالارا دالمیشام

اوزونو دانلاييب نباتي دئير
 عومور چيراغي نين سونن دمیدی
 ديلده کی بو گویا بيلمه دين ندير
 بيرده کی بو گوزدن باخان کیمیدی

تنده جانی هچ منده ایستمه دیم
 نسیمی بابامی دوشونن زامان
 اولدی وار دوندی یوخ ، سئوگیده دئدیم
 سارسيلمادیم اصلا سوسمادیم بیر آن

موغامی وصف ائدن شاعیر بختیار
 اونون قودرتی نی بئله سویله دی
 سو چیلر اودونا آلا ر اختیار
 کینلی اورکلری اوودار دئدی

نوستالوژی شعری سید عظیم یین
 ایتیريلمیش عومرون هارای هویدی
 خوش آنلاری ساییب دئییر کی یقین
 زماندا اوایدی ، دمده اوایدی

بيلمديم ازلدن وفان یوخوموش
 دیه ، معشوقونو قینادی سعدی
 آنلادیم ایلقارسیز گوزل چوخوموش
 سئوگی دونیاسی نین دبی بئله دی

حافظ چکینمه دن یزید یین شعرین
 باشلانقیچ گوتوروب اوز دیوانینا
 هر بیرغزلی نی دویار سا درین
 آتش دوشر اوخوجونون جانینا

دشتستانلی فایز هم باباطاهر
 اودلی دوبیتی ده قوووردی منی
 سئودیم هر شهه رین کندین بیر به بیر
 بو شاعیر بئجه رن گوزل وطنی

رسام اولماغ اوچون جهد ایله مدیم
 رسمی قانیرامسا اودوزمامیشام
 اولو رساملارین اثرین دئدیم
 درین دوشونمه یه گرک چالیشام

شیشکین یین او الوان مئشه لرینده
 دولانا بيلمیشم گزه بيلمیشم
 ایتیپ مئشه سی نین درین لیپینده
 گولمه چه لرینده اوزه بيلمیشم

قیاملار گورورم قانلار گورورم
 گویا نین رسمینه باخاراق هرگون
 آزادلیغا قوربان جانلار گورورم
 اونلارلا توتولوب دوشورم سورگون

خیالی گولوشو - مونالیزا نین
 داوینچی نین سئحرین یادیم سالار
 مینیاتور وورغونو اولان انسانین
 فرشچیان عومورلیک یادیندا قالار

ونگوگ ون کسلی قولاغین گوروب
 اختیارسیز آخیر اوزه گوز یاشیم
 هر نه یی بینمدن سیلیب سوپوروب
 سئوگی ، اومانیسمه اییلیر باشیم

نه موغنی اولدوم نده بسته کار
 آزجا چالیشسامدا ، هئج آلینمادی
 یاخشی دینله بیجی یاشادیم ناچار
 موسیقی ذوقینده تاپدیم هرزادی

اوزان بابالارین سازی آوازی
 سئوگی ده سویله دی، تاریخ ده دئدی
 یوزلردی کلاسیک آشیقلا ر آزی
 زامان اینجه لرین بیر بیر سئيله دی

بیر بایاتی دئییر دنیا پنجره
هر گلن بیر نظر باخیبان گئدر
قارشینا آچیلار ساییسز منظره
احوالینا اویغونونو سیر ائدر

منیده روزگار، زامان سیناییب
آجیلی کدرلی چوخ یاشامیشام
هاما گیلی لنیب بختی قیناییب
آخ وایلی حیاتی باجارمامیشام

اویموشام دونیانین هونر قولونا
سماسین سیر ائدن هوسلی قوشام
بویلانیب باخیرام عومور یولونا
گورورم دیه رسیز دییلدی یاشام

* (٢٠٠١ کھکشانا سفر) عنوانلی فیلمین کارگردانی استنلی کوبریک ،
فیلمه متن موسیقی سی ، شوستاکوویچین گوی دانوب سمفونی سین
قوشون

کرج ١٤٠٤ یای

منه ناکام عشقین ناغیلی دییل
سازدا عدالت ین یانیخ کرمی
حوکم ائدیر او قارا تاریخه اییل
آرتیر اوره بیمین دردی ورمی

دقتله قولاغ آس دوشون ندر او
پرده ده تلترین آهی نالاسی؟
صلیب دویوشونون داوامی دی بو
هله ده قان توکور دینلر داواسی

سقاوت ین ساحیل ساکیت ماهنیسی
تام حیالی بیر سئوگیدن دانیشیر
قولاغ ده ینده او تیتیرک سسی
فرحلی آلودان روحوم آلیشیر

چوخدان وورغون ائدیب موغاما منی
یعقوب ممد اوف ون منصوریه سی
سحریمه تیکر اوتن دوننی
قانیمدا دولانیر موغامات سسی

چالغی آلتترین چنگیز مهدی پور
مهارتله یغیب ساز کولگه سینه
هر موسیقی دئسن دالغاسی چالیر
مایسترو آلیر ساز سینه سینه

بولاغدان دورودو محبوب ون سسی
عالیم ین سسی تک سونسوزدی دوزی
حالدان حالا سالار منی نغمه سی
همیده پئشه کار شاعیردی اوزو

سونسوز کھکشانی تصویر ایله ین*
استنلی کوبریک ه اویغون بیرصدا
شوستاکوویچ کیمی داهی بسله ین
گوی دانوب سئچیلدی ، دولغون بیرصدا!

فضولی مکتبینه (۲)

کریم گول اندام

برق آهیمدن اودم هر گوشه بولموش رخنه لر
گل گۆر ای گل کیم گرفتار قفس دیر عندلیب

۱۵۵۰یل اۇنجه سۆز سئچیملرینه سای سالساق معلوم اولار کی زامان اؤتدو کجه، ایشله دیلن بیرچوخ سۆزلر اوجومله دن: برق، شیمشک، هر گوشه، هر بوجاق، بولموش تاپمیش رخنه لر، دئیشیکلر، کیم، که، گرفتار توتوقلو، اسیر، عندلیب بولبول سۆزجوکلری ایله دگیشلمیش، چوخ زامان آپارمیش تا شب هجران، هیجران گئجه سی، آیریلیق گئجه سی آنلامی ایله اوزه چیخسین! عروض اؤلچولرینی تورک دیلی ایله باریشدیрмаق یالنیز فضولی دوهاسی طلب ائدیردی، کی اؤزو دئمیشکن (بو موشکولو آسان ائیه رم) وائله میش. تورک دیلینده اولان یددی هیجالی شعر اون مین ایلدن بری هئچ بیر مخلوقون دیلینده اولمامیش! وتورک توپونیملری کۆچری خالق اولدوقدان مکتوب ادبیات یئرینه شفاهی دیل اوجو ادبیاتدان یارارلانمیشلار

ع-زی-زیم-قو-شا-داغ-لار،

-چ-کیب-باش-با-شا-داغ-لار،

سونرالار مکتوب ادبیاتا اوز چئویرمیش وعروضودا دیلینده موم کیمی رام ائتمیشدیر!

مولانا حکیم فضولی بوتون شاعیرلرین عکسینه اولاراق اورگینی بولبول کیمی قفسده اولدوغوندان سۆز آچماییر بلکه اؤزو بولبول کیمی گرفتار قفس اولدوغوندان قونوشور! برق آهیمدن (اودم)

جان کلام بوردادیر: اودم، اولحظه، او آن آنلامیندا دئییل! اودم بیات ائللرینده (اودام، اوبام، چادیریم، ائویم) آنلامیندا ایشلمیش و فضولی بیات ائللریندیر! برق آهیمدن ائویمین هر گوشه سینده دئشیکلر آچیلیمیش، گل گۆر ای گل!

عادتاً بولبول گلر، آنجاق شاعیر گوله دئییر گل گۆر کی عندلیب، بولبول، فضولی دئشیک-دئشیک اولموش اوتاقدا سانکی گرفتار قفس اولموش! شاعیر دئییر آهیمین شیمشکیندن اودم (اودام، اوبام، اوتاغیم) دئشیک، دیشیک اولموش! ای نازلی یاریم ای، گل، گل گۆر نئجه قفس ایچره اسیر اولموش بو بولبول! اغراق صنعتی شاعیر لر ایچینده ایشلک بیر صنعتدیر و فضولی بو صنعتین اوستاسیدیر:

عجب قیلما اگر گۆیدن یاغارسا باشیما داشلار
بیناسین تیشه ی آهیملای ویران ائتدیگیمدندیر!
بنزه دردییم قد موزونونا، فی الجملة اگر

جان ایچینده الف ائتسه یدی قبول حرکات!
بیلدی عشقینده نمد پوش اولدوغوم آئینه وش
رحم ائدیپ بیر کزبنا باخماز بو استغنایه باخ

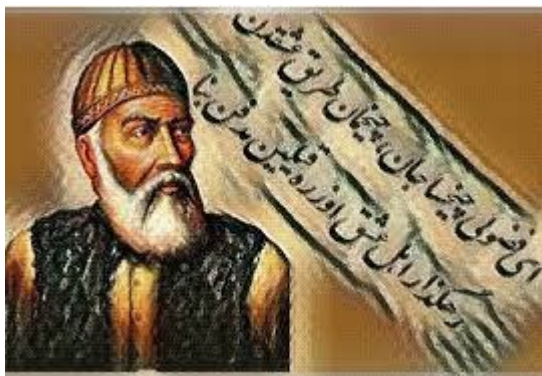
فضولی شعرینده فاعیل تاپماق ان اؤنملی ایش ساییلیر! نیه کی فیکیر هاچالانیر و یانیلما باش وئیر.

بیلدی: کیم بیلدی؟ یار بیلدی یوخسا آئینه وش بیلدی؟ نمد پوش اولدوغوم (گوشه نشین اولوب کئچه یه بوروندویوم، عزلت ایختیار ائتدیگیم) یوخسا آئینه کیمی پاسلانماسین دئییه نمد پوش اولدوغوم؟ (رحم ائدیپ بیر کز بنا باخماز) کیم باخماز یار یوخسا، آئینه منی نیشان وئرمز!! حال بوکی آئینانین خاصیتی دیر قارشیسیندا اولانی نیشان وئرر سانکی اونا باخار، آنجاق سن بو آئینا استغنا، اعتیناسیزلیق، احتیاجسیزلیغا باخ بیل-بیل، گۆره-گۆره منی عکس ائتدیرمه ییر، منه باخماییر!

اگر ساده معنا ائتسک دئییه ریک، یار گۆردو کی من آئیناکیمی اؤزومو کئچه ایله باسدیرمیشام و اونون عشقیندن گوشه نشین اولموشام، بیر کزده اولسون سایمادی و اوزومه باخماق ایسته مه دی.

آما آذربایجان اوسلوبی (هیندی سبکی) ایله بیت-ه یاناشساق، بوروشوق، درین مضمونلو و نئچه یونلو اولدوغونو تاپاریق وحیرته دوشه ریک. او آئینه صیفت یار منیم کئچه

بیر دفعه اوخویاندا دوشوندم دئییرسن! ایکنجی دفعه اوخودوقدا، دوروخوب شوبه له نر سن!، اوچونجو کز اوخودوقدا حیرت بارماغینی دیشله ییب، دئییرسن آمان تانیریم شاعیر نه دئمک ایسته ییر؟ ابوکی ازل کاتبلری عاشیق لرین بختینی قارا یازمیشلار تام آیدیندیر، هرکیم عاشیق اولان گونو باختی قارا اولار، بو ازلدن عاشیقلا رین طالعینه یازیلیمیش، آما ایکنجی مصرعدا اوسلوب معادله، شاعیر قلمیندن نجه یارادیلیمیشدی؟ فضولی اعجاز کارلیقلا دئییر بو قاراباختلیق ائله معشوقون رخساریندا دا عیان شکیلده ترسیم اولوبدور! آنجاق معشوق قاراباخت دئییل بلکه او رخساری گۆرن عاشیق وصالا چاتا بیلیمه دیگی اوچون در حال قاراباخت اولور، چونکی معشوقون سیماسیندا، جمالیندا، عاشیقین قاراباختلیگی چیزیلیمیشدی! او خط وخال و گۆزو کیپرگی، نازی، غمزه نی گۆرن عاشیق درحال عشقین زندانینا دوشوب عؤمورلوک قاره بخت اولور، معشوقون رخساریندا عاشیقین قاراباختلیگی یازیلیمیشدی! صفحه رخسار معشوقدا عینی مضمون ایله (قاراباختلیک) طالعینی عاشیق اوچون درج ائتمیشلر!

خمیده قامتیم کیم داغ دلدن قانه غرق اولموش

ایچینده نقطه سی گویا کی قان آلتینداکی نون دورا! بو تصویر بو ایماژین درکی خمیده قامتدن، اوزامان ممکون اولار کی شاعیرین وجودونو نه عادی وضعیتده بلکه بوکولموش حالدا قان ایچینده غرق اولموش وضعیتده تصور ائده سن! شاعیرلر قدی (د) حرفینه چوخ اوخشادیلار آنجاق فضولی (د) حرفینه یوخ (ن) حرفینه اوخشادیب اودا غرق اولموش حالدا، یعنی قایق غرق اولدوقدا چئوریلر، قامتده غرق اولدوقدا معکوس (ن) حالینا دوشور و قامتین ایچینده کی (اورک) سانکی او معکوس (ن) شکلینین نقطه سی دیر. قامت، نون حرفی شکلینده آنجاق غرق اولموش

یه بورونوب، عشقینین اوغروندا گوشه نشین اولوب، ریاضت کشیلیگیمی بیلدی، لاکین بیر دفعه ده اولسون حاجت دویوب منه نظر قیلما دی! بو نجه احتیاجسیز آینادیر کی قارشیسیندا اولانی عکس ائتدیرمک ایسته مز!؟ بيله لیکله بئتین گۆزلیگی دویوب ولدتیندن دویما ییریق.

گۆز خطیندن مردمون محو ائتمه دن بولماز مراد

ضایع ائیلر حسونو خطین سواد اوزره سواد

شاعیر نه کیمی اینجه لیکله سای سالمیش! شاعیرلر عاداتا جزئیات دیققت یتیردیکلری اوچون باشقلاری ایله فرق لیرلر، یارین جمالینا نظر سالماق عاشیق لرین آرزوسودور، آنجاق فضولی دئییر (گۆز) سنین گۆزونون خطینه ساتاشماق اوچون بئله سربست و راحت باخا بیلمز! چونکی گۆزون گيله سی (قاراسی) سنین خطینین اوستونه دوشرسه قارا، قارانی خاراب وضایع ائدر (یارین گۆزنده کی خطی، یازیلی خطه اوخشادیب کی باشقا قارا اوزه رینه دوشرسه خط ضایع اولار) بس علاج نه دیر؟ چیخیش یولو بودور کی، عاشیقین گۆزو یارین خطینه ساتاشمادان اؤنجه گيله سینی محو ائله سین تا او قارا گيله او قارا خط اوستونه دوشوب خطی ضایع ائتمه سین! (باشقا سؤزله عاشیق محبوبه سینی گۆرمه یه اوزده کی گۆزایله یوخ، اورک گۆزایله باخمالیدیر! و معشوقون اوزونو گۆرمک ممکون دئییل. گۆز سنین خطیندن مرادینی بولماز اگر مردمکینی محو ائله ائتمه سه! ان سون چاره کور اولماق و ایچری گۆزله معشوقو گۆرمک، یوخسا عاشیقین قارا گيله سی معشوقون قارا خطینه دوشرسه، قارا، قاراوسته حوسنو جمالی خارابلا ییب، ضایع ائدر!

ازل کاتبلری عشاق بختین قاره یازمیشلار

بومضمون ایله خط اول صفحه رخساره یازمیشلار

فضولی شعرینین سهل الممتنع (عین ساده لیکده، چاش باش سالان، درین و آغیر اولدوغو) بوگۆزل غزلین مطلع بیتیندن معلوم اولور بوبیتین دوزگون شرحینه هیئچ بیر شارحین کیتابیندا راستلاشمادیم وسون درجه ده گیزیلی معنالیدیر.

بودا بیر باشقا غزلدن اولان بیت:

ازل کاتبلری عشاق بختین قاره یازمیشلار

بومضمون ایله خط اول صفحه رخساره یازمیشلار

بیر دفعه اوخویاندا دوشوندم دئییرسن ،ایکنجی دفعه
 اوخودوقدا ،دوروخوب شوبه له نیر سن ،اوچونجو کز
 اوخودوقدا حیرت بارماغینی دیشله ییب ،دئییرسن آمان
 تانیریم شاعیر نه دئمک ایسته ییر! بوکی ازل کاتبلری
 عاشیق لرین بختینی قارا یازمیشلار تام آیدیندیر ،هرکیم
 عاشیق اولان گونو باختی قارا اولار ،بو ازلدن عاشیقلا رین
 طالعینه یازیلیمیش ،آما ایکنجی مصرعدا اوسلوب معادله
 شاعیر قلمیندن نجه یارادیلیمیشدی ؟فضولی اعجاز کارلیقلا
 دئییر بو قاراباختلیق ائله معشوقون رخساریندا دا عیان
 شکیلده ترسیم اولوبدور ! آنجاق معشوق قاراباخت دئییل
 بلکه اورخساری گورن عاشیق وصالا چاتا بیلیمه دیگی
 اوچون در حال قاراباخت اولور ،چونکی معشوقون سیماسیندا
 جمالیندا عاشیقین قاراباختلیگی چیزیلیمیشدی! او خط
 وخال و گوزو کپییرگی ،نازی ،غمزه نی گورن عاشیق
 درحال عشقین زندانینا دوشوب عؤمورلوک قاره بخت اولور
 ،معشوقون رخساریندا عاشیقین قاراباختلیگی یازیلیمیشدی!
 صفحه رخسار معشوقدا عینی مضمون ایله
 (قاراباختلیک)طالعینی عاشیق اوچون درج ائتمیشلر!

خمیده قامتیم کیم داغ دلدن قانه غرق اولموش

ایچینده نقطه سی گویا کی قان آلتینداکی نون دور

بو تصویر بو ایمائین درکی خمیده قامتدن ،اوزامان ممکن
 اولار کی شاعیرین وجودونو نه عادی وضعیتده بلکه
 بوکولموش حالدا قان ایچینده غرق اولموش وضعیتده تصور
 ائده سن،شاعیرلر قدی (د) حرفینه چوخ اوخشادیلار
 آنجاق فضولی (د) حرفینه یوخ (ن) حرفینه اوخشادیب
 اودا غرق اولموش حالدا ، یعنی قایق غرق اولدوقدا چئوریلر
 قامتده غرق اولدوقدا معکوس (ن) حالینا دوشور و قامتین
 ایچینده کی (اورک) سانکی اومعکوس (ن)شکلینین نقطه
 سی دیر . قامت،نون حرفی شکلینده آنجاق غرق اولموش
 وچونموش فورمدا اورک سانکی اوغرق اولموش نون
 حرفینین نقطه کیمی تصویر ائدیلیمیشدیر.

بوغمملر کی منیم واردیر بعیرین باشینا قویسان

چیخار کافر جهنمدن ،گولر اهل عذاب اوینار

بوغمملر کی ،منیم واردیر بعیرین باشینا قویسان

چیخار کافر جهنمدن گولر اهل عذاب اوینار

وچونموش فورمدا و اورک سانکی او غرق اولموش نون
 حرفینین نقطه سی کیمی تصویر ائدیلیمیشدیر.

گوز خطیندن مردمون محو ائتمه دن بولماز مراد

ضایع ائیلر حسنونو خطین سواد اوزره سواد

شاعیر نه کیمی اینجه لیکلره سای سالمیش ! شاعیرلر
 عادتاً جزئیاتاً دیققت یتیردیکلری اوچون باشقلاری ایله
 فرقلیلرلر ،یارین جمالینا نظرسالماق عاشیق لرین
 آرزوسودور ،آنجاق فضولی دئییر (گوز) سنین گوزونون
 خطینه ساتاشماق اوچون بئله سربست وراحت باخا بیلمز !
 چونکی گوزون گيله سی (قاراسی) سنین خطینین اوستونه
 دوشرسه قارا ،قارانی خاراب ضایع ائدر(یارین گوزونده کی
 خطی، یازیلی خطه اوخشادیب کی باشقا قارا اوزه رینه
 دوشرسه خط ضایع اولار)،بس علاج نه دیر ؟چیخیش یولو
 بودور کی ،عاشیقین گوزو یارین خطینه ساتاشمادان اؤنجه
 گيله سینی محو ائله سین تا او قارا گيله او قارا خط اوستونه
 دوشوب خطی ضایع ائتمه سین) !باشقا سؤزله عاشیق
 محبوبه سینی گورمه یه اوزده کی گوزایله یوخ ،اورک
 گوزوایله باخمالیدیر ! ومعشوقون اوزونو گورمک ممکن
 دئییل .گوز سنین خطیندن مرادینی بولماز اگر مردمکینی
 محو ائتمه سه ! ان سون چاره کور اولماق وایچری گوزله
 معشوقو گورمک، یوخسا عاشیقین قارا گيله سی معشوقون
 قارا خطینه دوشرسه ، قارا ،قاراوسته حوسنو جمالی
 خارابلا ییب ،ضایع ائدر !

ازل کاتبلری عشاق بختین قاره یازمیشلار

بومضمون ایله خط اول صفحه رخساره یازمیشلار

فضولی شعرینین سهل الممتنع(عین ساده لیکده،چاش
 باش سالان ،درین و آغیر اولدوغو) بوگوزل غزلین مطلع
 بیتیندن معلوم اولور بوبیتین دوزگون شرحینه هیئچ بیر
 شارحین کیتابیندا راستلاشمادیم وسون درجه ده گیزیلی
 معنالی دیر .بوغزلین بوتونلوکله اوخوماغینی هرکسه نیسکیل
 ائدیرم.

بودا بیر باشقا غزلدن اولان بیت:

خمیده قامتیم کیم داغ دلدن قانه غرق اولموش

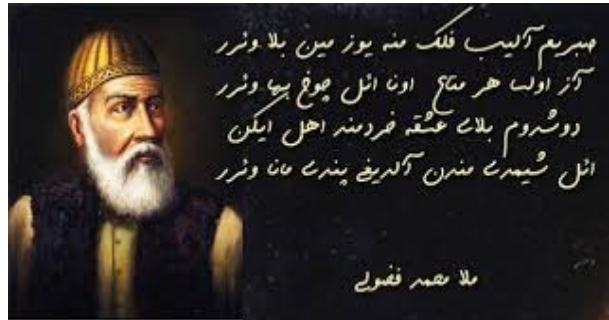
ایچینده نقطه سی گویا کی قان آلتینداکی نون دور

ازل کاتبلری عشاق بختین قاره یازمیشلار

بومضمون ایله خط اول صفحه رخساره یازمیشلار

دمادم مردم چشمیم ایچر قان زلف و خالیندان
بلی، اکثر معاشی اهل دریانین قارادان دیر!

دمادم مردم چشمیم ایچر قان زلف و خالیندان
بلی اکثر معاشی اهل دریانین قارادان دیر

فضولی غزلرینین آغیر ودرین معنالی بیت لری ایچینده ان
چتین یوزوملو ،گیزلی،بیکر معنالی بیت یوخاریداکی
اولماسادا ،تام چتین یوزوملولار سیراسیندادیر .هئچ بیر
شارحدن شاعیرین گیزلتدیگی (قارا) سؤزونده اولان معنایی
و مصراعینین معناسینا اویغون راست گلمه دیم!

بیت ده اولان اوسلوب معادله تره زی تایی کیمی بیر
بیرینی معنا جهندن اونایلا بیر وتماملا ییب تایید ائدیر
،یاخشی اگر شاعیر حال دلینی بیان ائندده دئییر ،منیم
گؤزلریمین مردمک لری ، گيله لری سنین زلف و خالینا
ساتاشدیقجا دما دم قان ایچیر لر یعنی شدت شوقدان ذوق
آلیب قانا بولاشیرلار،بونونلا بئله شاعیر گؤزلرینین گيله لری
گؤز دریاسیندا اوزه رک معشوقون اوقارا قیوریلیمیش زلفی
وخالینی گؤررکن هر دم قان ایچیر ،آنجا قان ایچسه ده
اوگؤروشدن حفظ آلیب فیدالانیر و مسرور قالیر . ایندی
گلک ایکینجی مصراعینین معناسینا ،قارا :توم سیاه بویاق،
قارا: بؤیو ک(قاراخان،قاراداغ،قاراچیمن)،قارا:قورو
یئر،توپراق،قاراقووتلری باشکانی(فرمانده نیروی زمینی)

ایندی نجه دئیک؟بلی اکثر معاشی اهل دریانین نندن دیر؟
اهل دریا) مردم چشم (کی دائیما سو ایچینده دیر ،آنجا ق
شاعیر دئییر سو یوخ،قان ایچینده ،قان ایچینده یوخ قان
ایچر ،عایداتی گلیری زلف و خالا باغلیدیر!باخدیقجا قان
ایچر نه اوچون قان ایچر ؟قورخودان! چونکی زلف و خال
قورخونج شکیلده گيله لره تاثیر باغیشلا ییب واونلارا قان
اوددورور .

ایندییه کیمی ائشیدمیش اولارسیز دئییرلر فیلان کسی
قاراباسیب)!قورخونج یوخو گؤروب (فیلانی قارا قورخو گلیر
، هده لیر ،قارا قووه لر:قورخولو وگیزلی قووه لر . بئله لیکه
بیر جه قالیر دئیک بلی اهل دریانین اکثر گلیری
قورخولو و تهلوکه لی دالعالارین ایچیندن حاصل اولور
،دالغیجارغوواصلار (قارانلیق ،وقورخولو دنیزلرده میرواری
اله گتیریرلر و اهل دریا تام تهلوکه ایچینده بالیق اوونا

یو کو عادت ن دوه نین دالینا چاتارلار، قویارلار،بس نه یاخشی
بو بویدا فضولی آدلانان داهی بیر شاعیر کی سؤز اوستاسیدیر
(بعیرین باشینا) یازمیش ؟مگر یو کو دوه نین باشینا
قویارلار؟ شارحلرین بیریندن کی باکیدا دو قوتورلوق درجه
سی آلمیش و کندی نی فضولی نین تام بیلجیسی حساب
ائیدردی سئوال ائدیم ،دئدی والله من اؤزوم ده باش آچا
بیلمه بیرم نندن بعیرین دالینا دئمه میش وبعیرین باشینا
قویسان دئمیش !آیلار آختاریش دان سونرا باکیدا میر جلال
پاشایف ،(مهربان خانیم پاشایفین آتاسی ،جناب الهام علی
یفین قایین آتاسینین) شرحینده اوخویوب قران شریف آیه
سینه اشاره ائتدیگیندن بیر شئیلر گؤتوردوم آنجا ق
رحمتلیک ساو ادسیز آنامین منه چوخ کیچیک ایکن سؤیله
دیگی سؤز بئینیمه سیجرا دی وهر شی آیدین اولدو!

او منه دئیردی: اوغلو م کافر لر، دوه ایینه نین دئشیگیندن
کئچه بیلن زامان جهنمدن آزاد اولاجاقلار ! درحال
باشا دوشدوم ،فضولی دئمیش کی، منده اولان بو غملری
بعیرین باشینا قویسان ،بیر او قدر آریخلا ییب ،ایشکه لر
،ضعیفله ییب سیسقالار، نازیکله شر کی ایینه نین
دئشیگیندن اؤتر ،کئچر وبو سببه گؤره ناممکون اولان حکم
،ممکون حالینا گلر و چون دوه ایینه نین دئشیگیندن اؤتر
،بوتون کافر لر و عذاب اهلی جهنمدن خیلاص اولوب چالیب
اوینا ییب گولوش و شنلییه باشلار ! قران کریم گتیردیگی
آیه ده کافر لر و عذاب اهلینین جهنمدن قورتارماسینی
ناممکون حساب ائدیپ او بویدا دوه نی .ایینه دئشیگیندن
کئچمه یه موکول ائتمیشدیر و فضولی نجه مهارتله ایینه
سؤزونو بو مصراعدا گیزله دیب ویالنیز دوه نین باشیندان بیر
راه حل اورتایا قویموشدور و قران آیه سینه ارسال المثل
ائتمیشدیر وعین حالدا ناممکونو ،ممکون ائده بیلیمیشدی .
حالبوکی ،

بو غملر کی منیم واردیر بعیرین دالینا قویسان،سؤیله سه
ایدی بو بیتین حلی ممکون او لماز ایدی!.

اوسانماز می ملا محمد فضولی

منی جانان اوسانیدیدی، جفادان یار اوسانماز می؟
فلک لر یاندی آهیم دن، مورا دیم شمع یانماز می؟

هامی بیمارینا جانان، دوا ی درد اندر احسان،
نئچون قیلماز منه درمان؟ منی بیمار سانماز می؟

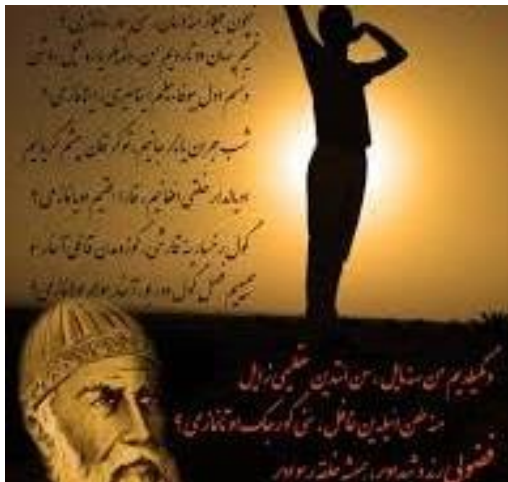
غمیم پنهان دوتاردیم بن، دندیلر یاره قیل روشن،
دئسه م اول بی وفا بیلیم اینانار می، اینانماز می؟

شب هیجران یانار جانیم، تۆکر قان چشم گریانیم،
اویادیر خلقی افغانیم، قارا بختیم اویانماز می؟

گول رخسارینه قارشو، گۆزومدن قانلی آخار سو
حبیبیم فصل گول دور بو، آخار سولار بولانماز می؟

دگیلیم بن سنا مایل، سن ائتدین عقلیمی زایل
بنا طعن ائبله ین غافیل، سنی گۆرچک اوتانماز می؟

فضولی رند شئیدادیر، همیشه خلقه روسوادیر،
سورون کیم بو نه سئودادیر، بو سئودادان اوسانماز می؟

ناییل اولورلار. مردم چشمیم ده قورخولو زلف و خالین
دردیندن داییم قان ایچمکده دیر. بو معادله ی گۆره
مردم چشم گۆزدریاسیندایارین قورخولو زلف و خالیندن
دمادم قان ایچمه یه نایل اولور، اهل دریادا قورخونچ
وهیبتلی دالالارا جومارق روزوسونو الده اندیر.

خم قد ایله آغلارام اول طرّه طرّارسیز
گرچه دیرلرچنگدن چیخماز ترّم تارسیز

ساخلاماز دیم ناو کین گۆزده بلاسین چکمه دن

بسله مز دیم سووئرب اول نخل کامی بارسیز

بوگونلر هنج ایچیمدن گلمه ییر بو گرگین شرایط ایچینده
کی، وطنداشلاریمین فیکری قورودولموش اورمو گۆلو ایله
ال به یاخادی، بووتون وطن سئور فعاللار بو دویونون
چۆزولمه سیننه جان آتیر، موضوعدان کنار هرچند کی
اؤنملی اولان بؤیوک داهی فضولی یارادیجیلیغیندن سؤز
آچام، آنجاق آشاغیداک یکی بیتین شرحی ایله هله لیک
بو شرحلر قاپاتماق ایسته ییرم. اوماریم اوزگونتولویومو باشا
دوشورسوز. انشالله یاخین گله جکده، بلکه ده شهر یورین
اورتالاریندان باشلاماق اولار.

خم قد ایله آغلارام اول طرّه طرّارسیز

گرچه دیرلرچنگدن چیخماز ترّم تارسیز

ساخلاماز دیم ناو کین گۆزده بلاسین چکمه دن

بسله مز دیم سووئرب اول نخل کامی بارسیز

کامان او لموش قامتیمله سسله نیب هارای-هارای آغلاییرام
آنجاق او قیوریم تئللر اولمادان آغلاییرام، چنگ کیمی
فریاده گلیرم، آنجاق چنگین تئللری اولدوغو اوچون فریاد
ائده بیلر بس من ندن چنگ کیمی قدیم خم اولموش سادا
تئللریم اولمادان فریاد ائده بیلیرم!؟

کیپریکلرینین اوخونو گۆزلیمده قویماز دیم قالسن مادام
(بلاسین چکمه دن)، ایکی آنلام یارادیر، بلاسین چکب
آپارمادان، بلاسی سوومادان، بیرده بلاسینی گۆرمه دن
، دادمادان! ایکنجی مصرعنین مضمونوندا دویولور کی
دلبرین کیپریکلریندن توخونان اوخ لاری شاعیر گۆز
بیکلرینده قوناق کیمی ساخلا ییر ویلاسی اونا نوشدور، او
ناوکلر نخل کام حساب اولور و اگر نخل کام میوه وئرمز اولور سا

اوشاقلاری قورخودماغین پسیکولوژی تحلیلی (۱) UŞAQLARI QORXUDMAĞIN PSİKOLOJİ TƏHLİLİ (1)

Dr. HÜSEYN ŞƏRQİDƏRƏCƏK (soytürk)

دکتر حسین شرقی دره جک

بوندان علاوه، بیر داورانیش داوام‌لیلیق و اینتئسنسیولیک داشیسا ایکی خصوصیتیه سبب اولار و اوشاغین ساغلاملیغیندا جدی پوزغونلوغا سبب اولاییلر .

اوشاقلاری بیردن قورخوتماقین منفی تأثیرلری اوشاقلاری بیردن قورخوتماقین نتیجه‌لری بو ایشین بیر چوخ پسیخولوژی و غیری-پسیخولوژی تأثیرلری اولاجاق کی، بونلاری داها اطرافلی نظردن کئچیرجیک .

بیردن اوشاقلاری قورخوتماق

بیردن اوشاقلاری قورخوتماق اوشاغا چوخ جدی تأثیر ائده بیلر و بئله داوام ائدرسه جدی پوزولمالارا سبب اولاییلر. بو مؤوضونون اهمیتینه گۆره، بو یازینی اوشاقلاری بیردن قورخوتماقین نتیجه‌لرینی و همچنین اوشاقلاری بیردن قورخوتماقین منفی تأثیرلرینی آراشدیراجاغیق.

اوشاقلاری قورخوتماق هانسی آندا پوزغونلوغا چئوریلیر؟

بعضا والیدین‌لیک باجاریغی و یا اوشاق نظارتی اولمایان بعضی والیدینلر بونو ائده بیلر. اصلینده بو اصولدان داها چوخ رئاللیقدا والیدینلر اوشاغا اؤز معناسینی دوزگون ایضاح ائده بیلمدیکده ایستیفاده اولونور و نتیجه‌ده بونو ائدیرلر .

اوشاقلارین بیردن-بیره قورخودولماسی تکرار-تکرار ائدیلمه‌یه و عینی زاماندا داوام ائدرسه، اوشاقدا یئنی بیر پوزغونلوغا چئوریله بیلر. اونون نورمال حیات پروسئسینی پوزا بیلر .

۱-اؤزونه اینامین آزالماسی

اوشاقلارین بیردن قورخماسینین ان چوخ گۆرولن یان تأثیرلریندن بیری اؤزونه اینامین آزالماسی دیر. بو اوشاقلارین بعضیلری بو قورخولار سببیه یئتکینلیک دؤورونده اؤزونه اینامسیرلیق پروبلیمی ایله قارشیلاییر و بو دا اونلار اوچون بیر چوخ باشقا پروبلملره سبب اولاییلر .

۲-اؤزونه حؤرمتمین آزالماسی

بیلدیینیز کیمی، اؤزونه حؤرمتم و اؤزونه اینام بیر-بیریندن چوخ فرقلی آنالیزلارلار دیر و اگر اوشاغین اؤزونه حؤرمتمی آزالارسا، او، داها پیس پروبلملر یاشایا بیلر .

۳-اوتانجاق اولماق

اوشاقلاری بیردن قورخوتماقین نؤوبتی یان تأثیری اوشاغین چوخ اوتانماسی دیر. بو اوشاقلار ضعیف و اوتانجاق بیر شخصیتله بؤیویورلر و دوزگون سوسیال اونسیت قورا بیللمیرلر .

۴-ککله‌مه

اوشاق يئتکينلشدیکجه قورخو منبع لری دییسه بیلر. مثلاً، قارنلیق قورخوسو و یا چارپایینین آلتین داکی جاناولارلار یئرینی اوغورلوق و یا زوراکیلیق قورخوسونا وئره بیلر. ایشه یارامایان تاکتیکالارا اوشاگی قورخودان ساتاشماق و یا قورخولو وضعیتلرله اوزلشمهیه مجبور ائتمک داخیل دیر .

حیسلرینی جدی قبول ائدرک، اونلاری ناراحتلیق حاقیندا دانیشماغا تشویق ائدرک، حقیقتی سؤیلهیه رک و قورخولارین عهده سیندن اؤز سرعتی ایله و سیزین دستینیزله واخت وئرمکله اوشاغینیزین قورخولارینین عهده سیندن گلهمیه کؤمک ائدین .

اوشاقلاری قورخوتماق هانسی مقامدا پوزغونلوقا چئوریلیر؟

نیه بعضی اوشاقلار دیگرلریندن داها قورخورلار؟ بعضی اوشاقلار دیگرلریندن داها چوخ قورخو کیمی حیسلر یاشایاجاقلار، بونا سبب اولان عاملر بونلار اولاییلر :

ژنتیک حساسلیق - بعضی اوشاقلار تئمپرامنت باخیمیندان عمومیتله داها حساس و ائموسیونال دیر . ان آزی بیر ناراحت والیدین - اوشاقلار والیدینلرینه باخاراق نئجه داواناجاقلارینی اؤیره نیلر .

حدیندن آرتیق قورویوجو والیدینلیک: آسیلی اوشاق اؤزونو چاره سیز حیسس ائده بیلر و بو، عمومی ناراحتلیغا سبب اولاییلر .

والیدینلرین آیریلماسی، زده و یا خستخانادا قالما کیمی ایسترسلی حادثه لر . آردی وار

اوشاقلاری ببردن قورخوتماقین ان سرعتلی و ان چوخ گؤرولن یان تأثیرلریندن بیر ککلهمه دیر. اوشاقلار قورخودان ککلهیه جکلر و بعضا اونو حل ائتمک اوچون لوقوپئدیایا (گفتار درمانا) احتیاج یاراناجاق .

۵-اوشاقلارین قفیل قورخودولماسی و غیره- ایرادی سیدییه گئتمه سینین نتیجه لری

اوشاقلاردا آنی قورخونون دیگر یان تأثیرلریندن بیر ده سیدیک نظارتینین ایتیریلمه سی دیر. بو پروبلئم ده داواملی اولاراق باش وئره بیلر و گله جکده داها بؤیوک پروبلئملره یول آچا بیلر .

۶-ناراحت یوخولار و ایمپولسیو داوانیشلار

کابوس گؤرمک ده بو مسئله نین دیگر فسادلاریندان بیریدیر. بو اوشاقلاردا کابوسلار گؤرمکله یاناشی، تئز- تئز قیشقیرماق و یا ازله لدن ایستیفاده ائتمک کیمی داوانیشلار دا اولور کی، بو دا یوخولارینین کئیفیتینه و نتیجه ده روح حاللارینا بؤیوک تأثیر گؤستریر .

۷-قورخو فاکتورونا اینامین اولماماسی

والیدینلر اوشاقدا قفیل قورخو یاراتمیشلارسا، اونلار اوشاغین شعوروندا دستکلیجی عامل رولونو ایتیره جک و اوشاقدا والیدینلره قارشى چوخ اینامسیزلیق یاراناجاق .

اوشاقلار اوچون قورخو آنالیزی

بعضا اوشاقلار بؤیوکلرین تهدید حساب ائتمدی وضعیتلردن و یا اوبیئکتلردن قورخورلار .

اوشاگی اله سالماق و یا قورخوسو ایله اوزلشمهیه مجبور ائتمک وضعیتی داها دا پیسلشدیره جک .

اوشاغینیزین قورخولارینی جدی قبول ائدرک و حیسلری حاقیندا دانیشماغا تشویق ائتمکله اونا کؤمک ائده بیلر سینیز .

والیدینلر اوشاقلارینا یانغین و یا یولو کئچمک کیمی بعضی تهلوکه لدن قورخماقی و احتیاطلی اولماقی اؤیردیرلر. بو حاللاردا ناراحتلیق فایدالی اولاییلر، چونکی اوشاگی ضرردن قوروماغا کؤمک ائدیر. بونونلا بئله، اوشاقلار بؤیوکلرین تهدید کیمی قبول ائتمدی وضعیتلردن و یا اوبیئکتلردن قورخا بیلرلر .

Gözəllik - azad vətən bayrağının öpüşüdür.

گۈزەللىك - آزاد وەتەن بايراغىنىڭ ئۇپۇشودۇر.

پروانە مەمەدلى

*Pərvanə Məmmədli, filologiya belmləri
doktoru, dosent*

"انونىما كى شاعرلىرى قىشقىرمايان بىر مىللىت،
سئوھنلرى تورپاق اولموش يىتتىم اوشاق كىمى دىر."

۰. ۰. پورداكول

اسماعىل جەمىل مەنسۇب اولدوغو خالقىنىڭ ھاقىنى،
ھوقوقونو دىلە گىتەرەن، طالع يۈكلۈ ھىساس مەسئەلەلەرنى
سەئىرلەينە يانسى دان مىللى شاعەرلەردىن دىر.

شاعىرىن پۈتۈنچىسى خالقىنىڭ قان يادداشلىقىنى پۈتۈنچىسى دىر .

«مۇدىرىك اجدادلار يىمىزدان مىراث قالمىش اوچ شەئى
سەزە ۋەسەت اندىرەم: - آنا دىلەيمىزى - ۋەجدانىمىزى -
ۋەتىنىمىزى.»

-اسماعىل جەمىل شاھ اسماعىل ختايى بابامىزىن بو
تۈسەيەسىنە ۋەسەت قالدان ۋارىتلىرىن دىر. آنا دىلى، آذربايجان،
ۋەجدان، ۋەسەت كىمى قۇتسال مەفھۇملار اى . جەمىلىنىڭ
پۈتۈنچىسىنىڭ اتقىنىدا بىرلەشەر، چۈنكى او، خالقىنىڭ
دانىشان دىلى دىر، ايسەتلىرىنى سۆيەلەينە چارچىسى دىر .

عمومىلىك دە اى . جەمىل ھەم كلاسسىك ادبىياتىن قۇل،
روباى، ھەم فولكلورون باياتى، قوشما، گراىلى، ھەم چاغداش
پۈتۈنچىسىنىڭ ھەتجا ۋە سەرسەت ۋەزىنلەردە اثرلەر يازىر.

اۋز شەخسى ھىسسىلەرى ايلە ياناشى، جەمەتتىن سىياسى -
اجتماعى ھادىئەلەرنى لاي-لاى اوخوجويا تەقدىم اندىر. بو
اثرلەردە سئوگى دە، كدر دە، اعدام دا، سورگون دە، اۋلوم دە
عەينى ائەمۇسىئونال شەتەلە اوخوجويا تائىرلى شەكىلدە
چاتدىرىلەر .

اى . جەمىل اونلارغا شەئىرىن دە آنا دىلى، ۋەتەن مۇۋەسسۇنون
مۇختەلىف طەرقلەرنە توخونموش دور. «دىلەم بۇلۇنمىز
ۋەتەن دىر»، «آذربايجان»، «بىر گون گولر آذربايجان»،
«اويان آذربايجان»، «ائىلى، دىلى باغلەلەرنى»، «قوتلو
اولسون، قورتۇلۇش سئوداسى آذربايجانىن»، «ائىلىم مەنىم،
دىلەم مەنىم»، «جانىمدا جانلانەر آذربايجانىم»، «چالەن
سازىم» ۋە س. شەئىرلەرنە شاعىرىن مۇبارىز روھو آچىق
شەكىلدە گۆرۈنۈر .

اسماعىل جەمىل ائەلە ايلەك شەئىرلەرنىڭ اۋزىنىڭ آزادلىق
شاعىرى، مۇجەدىلە شاعىرى كىمى گۇستەرىپ. آزادلىق بىر
مىللىتتىن يادداشلىق ۋە بايراقى دىر شاعەر دە بو بايراقى
ھەر زامان يۈكسەكلىكلەر قالدۇرماق ايسەتتىر: ۋە شاعەر اوچون
ان آجىناچاقلىقىنى دا يان-يانا دوزۇلەن آزادلىق
بايراقلىرىنىڭ اچىقىنى دە ۋەتەن گ. آذربايجانىڭ بايراقىنىڭ
اولمەماسى دىر :

بوراسى ۋەتەن،

...بوراسى مۇغان، جىرانى يارالى،

سورگون مارالى

بوراسى قۇزۇنى، قاراباغى شەكەستە،

بوراسى گونۇنى سە گاهى يىتتىم نەگارى بىستە

بوراسى سون سەنگەر امىرە قىز،

بوراسى شەرقىن اىنجىسى تەبرىز

بوراسى خىيابانى گوللەلەن

آزادىستان،

بوراسى شەھىد ستارخان

بوراسى ائىلەنە دىلەنە زىندان،

بوراسى ۲۱ آذر، دىللەر داستان

بوراسى ۋەتەن، آذربايجان. (بوراسى ۋەتەن)

شاعەر جەمىل سادە سۆزلەر، دانىشلىق دىلى ايلە درىن
ھىكەمتلىرى، اوركدەن گلەن فەيگىرلەرنىڭ اچماغى باجاران
سەنەتكارلاردا دىر .

"سەن آذربايجان، سۆيەلە... آدلى شەئىرىن دە، شاعەر
عەسەنلەرنىڭ بول لۇغۇنا، تۇكول قانلارنى، ۋەتەنلەن
قوربانلارنىڭ چۈلۈغۇنا باخمايلاق، مىللى ھاقى اولمايان بىر
مىللىتتىن فاجەئەسىنى دىلە گىتەرەر." چەتەن گونلەردە ايرانىن
بلاسەن دا يانەب

اۋلادىنى قوربان ۋەتەن يالقىز قالان، «كەچمەشلىرىدە
دۇيۇشوب مەن يارا گۆرەن سەنمايەب دۇزەن، ۋەفائەت،
جەفا گۆرەن»، «سويۇلان، پاى-بۇلۇش اولاندا اللرە تالان
اولان» - اىنقىلابلار بئىشى ۋە ايلەكلەر اۋلەكەسىنە -
آذربايجاندا ۋەزىن توتۇپ اورك آغرىسى ايلە بىر رەتورىك سۇال
ۋەتەن: سەن ار آذربايجان سۆيەلە، نەچچون آذر
بەنجان (جان سەز) اولدۇن؟ !

شاعر اجتماعی-سیاسی حادثه‌لرین گئچک‌لیگی ایچین‌دن
بۇیوک اومید، صاباحا اولان اینام،
وطنداش قئیرتی آختاریز :

گووه‌ن اؤولادینا، آنجاق اؤزون قیل دردینه چاره،
کؤنول وئرمه، شکر دیللی هر آن اویناشلی دیلداره،
فیریلداق دیر، دئسه هر نه بوراخ، گئت‌سین اؤزو قاره،
جانین قویدون، سؤزون اوسته بو یول‌دا ایمتاحان اولدون،
سن آذربایجان، سؤیله نئیچون آذر بئجان اولدون

پریشان سئوگی‌لی یوردوم، سنه قوربان سئوه‌ن جانیم،
توکنمز وارلیغیم سن‌سن، سنینله وار آدیم سانیم،
اؤزونچون بیر اؤزون گؤستر، دیریل‌سین شؤهرتیم شانیم
گلر آزادلیغین اتری، او گون کی، سن عیان اولدون
سن آذربایجان، بیر ده بو خیر ایشده قمان اولدون (سن
آذربایجان، سؤیله)

ای.جمیل پوئزیاسینین اساس ایدئیا قایه‌سی اولان آزادلیق
اؤزونو آنا دیلی، کیم‌لیک، وطن اوچلوسون‌ده گؤستریر و
آزادلیق ایدئیا‌سی اونون دؤیوشکن پوئزیاسینین ابدی
روحونا چئوریلیر :

اؤز ائوین‌ده چاغریلمامیش قوناق اولان،

اؤز ائلینین دوداغین‌دا

اؤز یوردون‌دا یاساق اولان .

شیرین دیللی وفاسیزلار دوزاغین‌دا

قولو باغلی، دوستاق اولان

دیلیم-دیلیم پارچالانان، سپه‌لنن

وارلیغیمین کئشپین‌ده اویاق اولان

اؤز ائلینه داغلار کیمی دایاق اولان

اویانیشا چیراق اولان

دایانیشا بایراق اولان

آنا دیلیم، آنا دیلیم! (آنا دیلیم)

شاعر اوستاد ادیب محمدتاغی ذهتابینین "سن اوسان،
من ده بویام" شعرین‌ده کی //سو دئییب‌دیر منه اول‌ده
آنام، آب کی یوخ. //یوخو اؤیرتدی اوشاقلیق‌دا منه، خواب
کی یوخ. //ایلک دفعه کی، چؤرک وئردی منه، نان
دئمهدی» میصرع‌لرینا قارشیلیق اولار "آب" سو دئییل
سؤیلییر :

آب ایچیلیمز،

آب سووارماز .

آیریندیرماز، باریندیرماز،

آب سو دئییل .

بولاق‌لاری بولاندیران،

یاد تیکانین کولاندیران،

گولوموزو سولدوران دیر

باغیمیزی قوروداندیر .

ترس آخیشی ائویمیزی ییخان سنل دیر،

یئرسیز سسی کوفول‌دایان قارا یئل‌دیر!

("آب" سو دئییل)

شاعر "نان" ، "خاک" اؤیره‌دیلن بو اوخولارین بیزیم و
بیزدن اولمادیغینی، «واراق-واراق قوندارما»، « یازی-یازی
اویدورما »، «یالانلارلا دولدورولموش»، «کؤکوموزدن
اوزاقلاشما اوداغی » و «یادلاشماغین دوزاغی» اولدوغونو
یازیر. قطیعتله بیلدیریر کی :

"خاک" اکیلیمز، "نان" یئیلیمز، "سو" ایچیلیمز،

آنا دیلیم دییشیلیمز! ("آب" سو دئییل)

ای.جمیلینین پوئزیاسین‌دا موباریزه، عصیان، ساواش
یولو دا میللی آزادلیق دوشونجه‌سیندن، میللی بیرلیک
فیکرین‌دن کئچیر. «دوستاغا سیغما یانلار»،

«دونه‌لردن آسیلانلار»، «بیر گون گولر آذربایجان»، «یئنه
اوخوللار آچیلیر»، «آیدین‌لیق اؤلمز»، «بیز واریق»،
«بویوندوروق»، «ایللرین آچیق یاراسی»، «فرقی وار بیراز»،
«ایران‌نامه » و س. عینی روح‌دا یازیلیمیش شعرلردیر .

سئوه‌نلر اوچون هر گون سئوگی‌لیلر گونودور. اما دونیا
تقویمین‌ده ایلین بیر گونو آیریجا سئویب-سئویله‌نلره حصر
اولونوب.شاعرین یاشامین توتساق (محبوس) اولدوغو
وطنین‌ده سئوگینین یاساقلاندیغینی اورک سیزیلتی‌سی
ایله یازیر :

سئوگی‌لیلر گونودور

بیزیم تادی‌دا سئوگی یاساق

سئوگی یولو درین دوزاق

سئوه‌نلرین یئری دوستاق

قامچی قاپاز چیریل چیپلاق

سئوگی‌سیزلر جایناغین‌دا

اسیر، اسیر آنا تورپاق. («سئوگی‌لیلر گونودور»)

ای. جمیلینین شعرلرین‌ده اولان غیری-عادیلین اساس
سببلرین‌دن بیرى ده ساده سؤزلرله بۇیوک مطلبلری
آچماسین‌دادیر. اسماعیل جمیل بسیط گؤرون سؤزلردن،
ساده بنزتمه‌لردن ائله پوئتیک فیقورلار یارادیر کی، بونلار

حیران قالماماق مومکون سوز اولور. بلکه ده بو خصوصیتینه
گۆرهدير کی، شاعرین شعیرلری تئز ازبرلیر، اوخوجونون
رغبیتینی قازانیر .

بیر ایلیک عمرون ده مین بیر ایش گۆرموش ۲۱ آذر
حرکاتی مغلوب اولسا دا، صاباحین تاریخین ده یئنی دن باش
قالدیراجاق، پارلایاجاق و بیر خالقین تاریخین ده بوتؤولوک
رمزینه چئوریلجک، آزادلیغی دادمیش سویداشلاریمیزین
حیاتین دا یئنی دن و ابدی رولونو یوکسک شکیل ده
اوینا یا جاق دیر .

شاعر «بو گون ده» شعیرین ده شاعر ۲۱ آذر اینقیلابینا
ایشاره ائدیر، آزادلیق ایدئالارینی یئنی دن آلیشدیرماغی
آرزولاییر، چونکی قان دریاسینا چئوریلن، هر دفعه نئچه-
نئچه شهید وئرن، قان باهاسی اولاراق آزادلیق ایسته میه
حاقینین اولدوغونو بیلدیریر :

بو گون ده قودورغان قوللوق چو یادلار،
آسیدیلار، کسیدیلر سئوگی دیارین
قورودو فیدانلار، یاندی کیتابلار
قارا قیش تالادی آرزو باهارین
آزادلیق دوشمنی ساتقین ظالملا
اون مینلر اینسانین تۆک دولر قانین
ائلینی دیلینی دوستاق ائدیله
ایگیدلر اۆلکه سی آذربایجانین
«بو گون ده» (۲۱ آذر)

ایسماعیل جمیل ترجمه ایله ده مشغول دور. دیوان
ادبیاتیمیزین اینجیلرینی ائل جه ده چاغداش شاعرلرین
اثرلرینی دیلیمیزه چئویریر. اوستاد محمدعلی فرزانه ای .
جمیلین یارادیجی لیغینی ایزله ییب اونا خیر-دعا
وئرمیش، اونون صایب تبریزین قزللرینی بیزه تانیتماسی
یولون دا گۆردویو ایشی یوکسک قیمتلندی ریب
یازمیش دی: «اسماعیل جمیلر بو گون خالقیمیزین
دوشونجه دونیاسین دا صایبلرین دوغما واریشی
اولاجاق دیر .»

ای.جمیلینی اوخوجولارینا سئودیرهن اونون یارادیجیلیغینا
خاص اولان صمیمیتی دیر. اونون بیر موباریز شاعر اولماقلا
یاناشی، کۆنوللری ریقته گتیره ن لیریک شعیرلرین ده
مؤلفی دیر. اونون پوئزییاسی موباریزلیک روحون دا شعیرلری
قدر اسرارنگیز لیریکاسی دا قیلرله یول تاپا بیلیر :

آی آدینین کۆلگه سین ده،
یاز عطیرلی خیاللاردا،
چیچکلنن آرزیلاریم
آی سن سیزلیک سازاغین دا
خران اولان یوزلر یازیم
گل

باخیشلاریم سریلیب دیر یوللارینا،
گلجیم تاپشیریق دیر قوللارینا
دوداقلاردان آیریلماز دیر ایستین
بوینو بوکوک تارلار دیر
نیسان کیمی گلشینی گۆزله یین
یانان سئودان دیر، شفق ده اریین
واخت سیز آخشاملار،

یورغون قوشلار

سنی اونو تماسین دئییه

قارانلیق قودورماسین دئییه

گل، سئوگیلیم، دوزلر اوزولور

(گل سئوگیلیم، گل قاداسی، گل)

- گۆزل لیک ندیر؟ سوالینا شاعر بئله جاواب وئیریر :

گۆزل لیک یاشانان آرزو دیر

اینجی دولو دنیز دیر

دالغا-دالغا، لپه-لپه، داملا-داملا

دایاق داغ دیر ...

گۆزل لیک،

یوز ایللرین گۆزله نیلن

گۆزلینین گۆر وشودور

گۆزل لیک

اۆزله نیلن اۆز گورلویون یوروشودور

گۆزل لیک آزاد وطن بایراغینین اؤپوشودور. («گۆزل لیک»)

اوزون ایللر غربت ده یاشایان بیر میلی فعال کیمی خالقینین
هر آغری سینی، آجی سینی، پروبلملرینی چیینلرینه
یوکله یهرک اونو چکیب داشیییر، هم ده بیر شاعر کیمی
سئوه-سئوه، وسف ائده-ئده فیراوان اولماسی اوچون، راحت
یاشاماسی اوچون قلمیله موباریزه آپاریر .

ای.جمیلینین پوئزییاسی، خالقین، میللتین اۆز منلیینی،
عظمتلی کئچمیشینی درک ائتمک اوغرون دا
موباریزه سینین، بیر سۆزله میلی شعورون، دیرنیش
پوئزییاسی دیر .

دۇيوشلار گيريرديك. علاوه قوشون گۇندريلندە بىر گروها دا من رهبرليک ائتمەلى اولدوم.

گروھومدا اولان آلتيميش عسگرلە فضولىدن خوجاوندە قدر ووروشدوق. هوراديزدە بىر پست اوغروندا قانلى دۇيوشلار اولدو. دشمن آغدرە طرفدن دە گوجلۇ حربى تئكتيكا، عسگرلە يئنيدين هجووما كئچميشدى. بو دفعە اونلار يئني كماندولارنى دا دۇيوشدە اشتراك ائديردى. بىز پستو وئرمەك اوچون عزملة مبارزه آپايرديق. بىر آدديم دا گئرى چكىلميرديك. همين دۇيوشدە بئش شهيديميز اولدو، اوچو آغير يارالاندى. دشمن بىزى هر طرفدن محاصره يە آلدیغىندان ياراليلاريمىزى آرخايا كۆچوره بيلميرديك. حكيملريمىزدن بىرى دە شهيد اولموشدو، بىر طب ايشچىسىنين اومودونا قالميشديق. او دا اليندن گلنى ائديردى، اما طبى لوازيماتى چاتميردى. اوچ گون اوردا دۇيوشدە يارالى حالدا قالانلاريمىزدان الى سلاح توتا بيلن يئنه دۇيوشوردو. آيدىن واردى، ياراسى آغرييىردى، سول آياغى ديزيندن يوخارى كۆتوك كىمى شيشميشدى، آياققابىسىنى چىخارا بيلميرديك، آخىردا كسديك، قان آخىب آياغىندا لئهمە باغلاميشدى. ياراليلار گئرى گۇندرجيىمىزى بيلندن گيزلتميشدى، اوچونجو گون خبريمىز اولدو. رابطهچى تئزليكلە بىزه يارديم گلجه يىنى، علاوه قوشون قوهلرين بىزى محاصره دە ساخلايان دشمن قوه لرینی محاصره يە آلدیغىنى خبر وئردى. بىز دە هر وجهله دشمنين او يوكسكلييه چىخاماماسى اوچون جانيمىزدان بئله كئچمه يە حاضر ايدىك. آيدىن بىزلردن بىرى ايدى. طب ايشچىسى اونون بودوندان ديميش قلىنين آچدیغى يارانى يودو، قلهپ قيرىقلارینی تمیزلەدى، يئنيدين ساريدى. آيدىن يالواردى كى، اونو آرخايا گۇندرمەسین، آمالى شوشايا قدر گئتمەك ايدى. حرب دە بىزه اولان احتياچى گۇروردوك.

نهایت، دشمن طرفيندن آتش سسلرينين سنگيدينى حس ائتديك، كووردېناتورلار اساساً بمبالانان، توپ آتشينه توتولان دشمن قوه لر ايتكى وئريب، گئرى چكىلدى، پستو آلا بيلمەديلر. بىز دە اونلارنى يوكسكليكدن ضربهلرە معروض قويدوق و چوخ سايدا دشمن محو ائديدى. همين دۇيوشلرده دشمن بىزيم اون بئش، ايگيرى مترليىمىزه قدر گليب چىخميشدى. عسگرلريمىز ياراليلاريمىزى، شهيدلريمىزى - اورادا آز شهيد وئرميشديك - بىر يئره

حكايه - اويكو

HEKAYƏ - ÖYKÜ

فداكارلىق

FƏDAKARLIQ

SALATIN ƏHMƏDLİ

برگردان : دکتر حسين شرقى دره جک

سيمور حسن اف ايله بىر يئردە حربى خدمتدە اولموشوق. او، ايميشليدە دوغولوب، بۇيويوب. حربى خدمتىنى باشا ووروب ائو دەندوكدن آز مدت سونرا محاربە باشلاياندا او دا سفربرليک اعلان اولونان كىمى كۆنوللو جبهه يە يوللانيب. حربى خدمتدن سونرا آرابير تلفنلا حال-احوال توتوردوق. نشانلانميشدى، سۆز وئرميشديم كى، تويوندا اشتراك ائدجەيم. من ساعتليدا بۇيوموشدوم. سفربرليک اعلان اولوناندا منە زنگ ووردو:

—وطن بىزى گۇزليير، — دئدى. — سن دە گلەجكسنىمى؟
—گلەجەيم، — دئديم.

—اوندا گل بىر يئردە گئدك. بو گونو آز گۇزلمەميشيك.
من اونا فضولى اوغروندا دۇيوشدە اولدوغومو سۇيلىندە «آفرين، من دە گليرم»، — دئييب كسدى تلفونو.

محاربە باشلانميشدى و يادىمىز هئچ نە دوشموردو. هر گون، هر آن آتش، قان-قادا ايچيندە ايدىك. كماندولارين آزاد ائلدىكلرى پستلاردا محكملمەك امرى آلميشديق. قوشونلاريمىز ايريلديكجه، آزاد اولونان اراضيلريمىز گئنىشلنديكجه يئريمىز ديشديريليردى، لازيم گلندە

پستون اراضیسی ده بۇيوك ایدی. بیز اورادا تمیزلمه ایشلری آپارندا پستا یاخین کنده ائلورو ووردولار، آلدیغی یارادان شهید اولماسی هامیمیزی سارسیتدی. اورادا گیزلن دشمن قوهلرینی محو ائلمک اوچون کنده گیردیک. بوشالمیش دشمن ائولرینده آختاریش آپارندا اونلارین ائولرین آلتیندا قوردوقلاری استحکاملاری گۆردوک.

کندهه آراییر اطرافا سپلنمیش عسگرلریمیزه آتش آچیلدیغینی ائشیدیردیک. اونا گۆره ده احتیاطلا یئریردیک. دینجلمه لی اولدوق. کندیدیک، اولوقدا اوزانمیشدیق. بیز سامانلیغین ایچینده گۆرومه قارالتی گۆروندو. یاخینلاشدیق، سامانی داغیتدیم، بیز ده گۆردوم بورا یئرالتی تونلیدی. عسگرلری اورادا ساخلایب گیردیم تونله. ایچی دولو سويدو، احتیاطلا یئریردیم. سلاحین ایشیغیندا خیلی یئریدیم. بیز-ایکی دفعه آتش ده آچیب گئری دؤندوم. عسگر یولداشیمدان بیز ال خمپاره سی آلیب آتدیم تونله. تارالاردا سونرا بیز نچه ائله تونلره راست گلدیک، شرفسیزلر دئمک بیزدن بئله قورخورلارمیش کی، ایستدیکلری تارالاردا دا اؤزلرینه ساغ قالماق اوچون گۆستبک کیمی یئر ائلمیشدیلر. بورالاردا کندهه بئله یئرلرده گیزلن ارمنیلر بیزه همین تونلر اولان یئردن هجوم اندیردیلر. آرتیق بیز نچه بئله تونلر گۆردوک و اونلارین هامسینی محو ائلدیک.

دشمن اؤلولرینی بئله قویوب قاچمیشدی. قورد باسمیش جسدلری گۆرنده ایرنیردیک. کندی یاخینداکی دوزنلینده مئشهیه آچیلان یولون اوستونده دشمنین آچدیغی آتش نتیجه سینده من یارالاندیم، بیزی اورادان چیخیب احاطهیه آلدیلار، آر پی جی آرخاسیندان دورمادیم، ووروشدوق. جعفراف اسلام قلهبدن شهید اولدو. شهیدیمیزین اولماسی اوشاقلاری دلی ائلمیشدی، دشمنه قان اوددوروردولار. نهایت، قوهلر هر طرفدن بیرلشیب اورادا قالان دشمن قالیقارینی محو ائلدیک. ایکی گون سونرا او اراضینی ترک ائدیپ یوخاری وئسللییه قالماق امرینی آلدیق. اورا دوغرو قالخندا آر پی جی قویماغی، یونگول سلاح گۆتورمیی مصلحت بیلدیلر. من یئنه ده او آر پی جینی الیمدن قویمادیم، اؤزومله چکیب آپاردیم، اورا قالدیردیم. تزهجه یئرلشمیشدیک کی، دشمن گۆزلیلمه دن هجوما کئچدی، ائله گرگین وضعیت یاراندی کی، محاصره ده قالدیق. اوچ گون اورادا گۆتوردویوم او آر پی جی ایله محافظه اولوندوق.

ییغاندا او قدر دشمن جسدلری گۆردوک کی، پارچالانمیش، باشی بیر طرفده، بدن ی بیر طرفده... یوخاریدا اولدوغوموزدان گئدن قانلی دؤیوشلرین دشمنه نجهه آغیر یارا ووردوغوموزو گۆزلیلمه گۆروردوک. اورادا یارالیلاریمیزدان بیر ی آرخایا کۆچورولرکن پوتینین چیخاریب زورلا آیدینا گئیندیردی.

—سن کی بئله دؤیوشه گنده جکسن، منیم پوتینیمی گۆتور — دئییب، اونا یاغیندان چیخارماغی امر ائلدی. حظی آدلی همین عسگریمیزین باشینی قلهپه داغیتمیشدی، بیز گۆزو تامام توتولموشدو، قولونون بیر ی سینمیشدی... آیدینین ایسه یاغینا دین قلهپه یاراسی آغیر اولسا دا، طب ایشچیسی اونون بۇيوك اوره یینه، جسارتینه حیرانلیغینی گیزلتمه دی و اوندان آیریلما یاغینا سۆز وئردی.

بیز آرخادان گۆندریلن کماندانلیغین ترکیبینه قاتیلدیق و زنگیلان استقامتینده حرکت اندیردیک. خصوصی تعیناتلیلارین آلدیغی اراضیلرده بیزیم کماندانلیقلا گلن تابورلار یئرلشدیریلیردی، بیزیم دسته میز ده اورادان بئش کیلومتر ایرلیده اولان ارمنی پستوندا — او اراضیده موقعی محکمندیرمک اوچون یولا دوشدوک. فرمانده گئندییمیز استقامتده دؤیوشلرین داوام ائتدیینی، قارشیدا علاوه قوهلرین اولدوغونو، اونلارین ایرلی گئندجینی، بیزیم اونلارین یئرینده محکمکنجیمیزی بیلدیردی. بیز امری یئرینه یئتیرمک اوچون سرعتله گئدیردیک، مۇقیه چاتماغا چالیشیردیک. بیزیم اولاجاغیمیز مۇقیه یاخین دیگر یوکسکلیکدن دشمن مسلسل ایله آتش آچیردی، یئریمهیه امکان وئرمیردی. بیز او آتش آلتیندا چوخ چتینلیکله ده اولسا او زیروهیه قالخدیق. قالخندا، او بیر ی طرفه باخندا گۆزلیرمیزه اینامادیق. بوتون ارمنی حربی تخنیکاسیلا دولو اراضینی گۆردوک. او یوکسکلیین قورونماسی اوچون الیمیزدن گلنی اندیردیک. پیاده قالخدیغیمیز، خصوصی تعیناتلیلارین بۇيوك فداکارلیقلا گۆتوردویو او پستلارین قورونماسی، الیمیزده قالماسی بیزیم حربی وظیفه بورجوموز ایدی.

عهده مده اولان عسگرلر دؤیوشه — ایرلییه گئتمهیه جان آتیردیلار. بیزیم آرتیق یئرینجه دؤیوش تجروبه میز واردی. اما امر امر ایدی. حتی اوردان ایرلییه گئتمک، دشمندن تورپاقلاریمیزی آلماق ایستهینده طلب ائلدیلر کی، تاپشیریلان پستو قورویاق.

تعلیماتیچى اولاردى. طالیبىن او بیرى بۇلویون بهیارلارى شهید اولدوغوندان ایشى آغیرلاشمیشدی. هر آن یارالى، قانى کسمک، اینه وورماق، اولارین حیاتینى قورتارماق... شهید اولان عزیزلریمیزین یوخلوغونون سارسینتیسى دا بیزیم کیمی اونون دا ایچینی داغیدیردی. اوزون مدت طالیب بیزیمله اولدو. گردانیمیزدا بیر-بیریمیزه او قدر باغلانمیشدیق کى، هر کسین ایتکیسی ساغ قالانلار اوچون روحی جهتدن آغیر ایدی.

جبراییلدا جعلمنمیشدیک، فرماندهین امرینی گۆزلییردیک. آز کئچمه‌دی خبر توتدوق کى، اوزریمیزه خیلی دشمن حربی تکنیکاسى، جانلی قوه گلیر. دؤیوش اوچون ائله بیر یثردیدیک کى، دشمن بیزی آچیق-آیدین گۆروردو. باشیمیزی سوخماغا یئر یوخ ایدی. آز کئچمیش ۲۵۰-۱ یاخین دشمن اوستوموزه گلدی. آتیلان توپلار، خمپاره لر اوشاقلاریمیزی پارچا-پارچا ائدیردی، الی، آياقلاری قوپوب دوشنلر اولوردو، قان آپارانلارین یاراسینی ساغالتماق، اینه وورماق بوینوندا اولان طالیب تک میداندا شیر کیمی ووروشوردو. یارالیلارین یاراسینی سارییر، لازیم گلنده اونون سلاحینی گۆتوروب آتش آچیردی.

عباس آدلی عسگریمیزین اونورغاسینا گلوله گیرمیشدی. آغریدان دهشتلی صورتده قیوریلیب-آچیلیردی. طالیب اونا مورفینی احتیاطلا وورمالی اولسا دا، ندنسه اونون یاتاجاغیندان قورخوردو، ایننی وورمادی. کمکه گلن قوه‌لرین گروهلارداکی حکیم قاناخمالارین داخیلی، خارجی احتیاطلانمیش، یارالیا ایننی وورمامیش طالیبی آلقیشلادی. یارالیلار یاردیم ائتمکله یاناشی عسگرلریمیز ایرلی یثردیکجه دشمنین عهدینی کسیردی.

اورادا - او دهشتلی دؤیوشده آرا بیر آز ساکتلشدی. همین آن آنجاق یارالیلار یاردیم ائدیردیک. طالیب ساغ طرفه، حکیم سول طرفه استقامتلیردی.

بیز کنده گیرمیشدیک، هجومو داوام ائتدیریب ایرلییه گئدیردیک، خیال آدلی عسگریمیزی یاخینداکی داغینیق بینانین یانیندا یارالی گۆردوم. ارمنی همین او بینانین یانینداکی بینادا سلاحی قویوموش. او پنکه سیستمینی سلاحدان چیخاردیغیندان دوشنده سسینی ائشیتمدیک. من ده آياغیندان یارالانمیش خیالین یاراسینی سارییردیم کى، پارتلایش باش وئردی، داغیلان بینادان قوپان داش

سلاح-مهماتیمیز توکنیردی، تسلیم اولموردوق، هر بیریمیز اۆزوموز اوچون بیر نارنجک ساخلامیشدیق. دشمنی قورخوتماق اوچون آرایبر آتش آچیردیم کى، بیزی ساحلی بیلسین، دوشونسون هله ساحیمیز وار، آر پی جی یئرینی تئز-تئز دییشیب اولناری آلداتماغا چالیشیردیق. دشمن دوشونسون کى، بورادا اوچ-دۆرد آر پی جی وار. یاواش-یاواش هر شئی توکنیردی، داغا قالمیش اولساق دا سنگردن چیخاممیردیق، سحره کیمی سنگرده گۆزلمه‌لی اولوردوق.

اوزانلب گۆزلییردیک. سحر هاوا ایشیقلااندا بۇیرومده دشمن جسدینی گۆردوم. ارمنیلر بیزی محاصره‌یه آلسا دا، بیزیم اولدوغوموز طرفدن ایکی یولداشیملار برابر دشمنی سنگره گیرمه‌یه قویمامیشدیق. دشمنین قتیتلی هجومونو گۆروب گروها یول آچیب مئشه طرفدن کنار-آرخایا چکدیک کى، هئچ کس محاصره‌ده قالماسین.

دشمن دواملی هجوم کئچمیشدی، دشمنین آتدیغی گلوله باشیمداکی کاسکایا دییب منی یارالادی، دؤیوش یولداشلاریم چکیب منی اورادان چیخاردی. یارالانساق دا، شهید وئرسک ده گۆروردوم کى، تورپاقلاریمیز اوچون قانیمیزدان، جانیمیزدان قورخموردو. بیزیم دشمنله اوزبه اوز اولان استقامتده توپخانامیز اولناری ووردو. دؤیوش تاکتیکاسینا اویغون اولراق کمکه گلن قوه‌لرله بیرلیشيب آزاد اولونان اراضیده محکم‌لندیک. دشمن خیلی ایتکی وئرمیشدی، قالانلار ایسه قاچمیشدی. دوزلر، مئشلر ارمنی جمده‌کلی ایله دولو ایدی. اۆز اۆلورینه بئله صاحب چیخمایان بو وحشیلرین عملرینی گۆردوکجه غضبیمیز جوشوب-داشیردی. یارالییدیم، هم ده قولاغیمین دیییندن آخان قانى کسمک اولموردو.

تابورداکی بهیار یارامی ساریدی. بابازاده طالیب دا حربی تعلیملردن سونرا سېتامبرین ۲۷-دن دؤیوشه قاتیلیمیشدی. بوتون یارالیلار هر جور کمک گۆستریردی. بیر دقیقه نفسینی درمه‌دن الیندن گلنی ائدیردی. قلپه قولاغیمین دییینی یارمیشدی، اونون قانینی کسه بیلدیک.

او گون صبح تئزدن آغیر یارالیلاریمیزی آرخایا گۆندریب فضولی استقامتینده دؤیوشه گیردیک. اکتبرین ۲۵-نه کیمی دؤیوشلرده اشتراک ائدن بهیار-تعلیماتیچى طالیبی هر کس سؤیردی. هم یارالیلار ایلک طبی یاردیم گۆستریر، یئری گلنده ده دؤیوشوردو. هر گروهدا بیر بهیار

اونلارین محاصره سیندن قورتارمیشدی. علی اف کنعان آدلی تانکچی حقینده، اونون قهرمانلیغی حقینده اوردا عسگرلردن چوخ شئی اؤیرندیک. اونون سایه سینده دشمنین بئلینی قیرمیشدیق.

بیز اورا گلنده هله ده دؤیوشلر گئیدردی. یارا-لیلاریمیزی اوردان قورتاریردیق. هجوم سنگیندن بیر سوتکا سونرا دشمن یئیندن هجوم کئچدی. آلدیغیمیز اراضینین استراتژی جهتدن الوثریشلی اولدوغونو بیلدییمیزدن آییق-ساییق اولساق دا، خیلی جانلی قوه و تئکنیکا ایله هجوم ائدن دشمنله دؤیوشده ایتکیلریمیز اولدو. من

وئیسلیده گئدن دؤیوشده بیزی محاصره دن چیخاران فرماندهین خرکده آپاریلدیغینی، اونون شهید اولدوغونو گۆردوکده ایچیمی آلوو قارسیدی. گیزیر مختار شهید اولدو. فضولیده گئدن قانلی دؤیوشلرده مختارین گۆستریدی ایگیدلیک، جسارت گۆزومون اؤنوندن گئتمیر.

دشمن تک تیراندازلارینین آلتیندان یارالیلاریمیزی، دؤیوشچولریمیزی گۆتوروردو، قورخو-هورکو بیلیمیردی. جبرایل استقامتینده اوستونه دوشن خمپاره نتیجه سینده واحد ده شهید اولدو.

عالم بیر-بیرینه قاریشمیشدی. بیز آز قالا محاصره یه آلیناجاقدیق. آرخادان گلن قوه لر هجوم کئچن کیمی اورادان چیخدیق، چونکی دشمن آرتیق یئریمیزی بیلیب آتیردی. بیز تپه لیکده یئرلشمیلیک، او یئر ی قانیمیز باهاسینا آلمیشدیق و اوردا محکملمه لی ایدیک. دشمنی ایرلی بوراخا بیلیمزدیک. قانلی دؤیوش آلتی ساعت یاخین داوام ائتدی. نهایت، دشمنی محو ائلدیک، اونلارین ساغ قالانلاری دلی کیمی باشینی گۆتوروب قاچیردی. او قانلی دؤیوشده سککیز شهیدیمیز اولدو، و آصف یارالاندی، من یارالاندیم، دوستوم عارفی دمیرین آلتیندان گوج-بلا ایله چیخاردیق، قولو تامام پارچا-پارچایدی، ایلکین طبی یاردیمدان سونرا اونلاری آرخایا گۆندردیک.

بو دؤیوشده دفعه لرله یارالاندیم، اونلارلا قلیه قیریلارینی هله ده جانیمدا گزدیریرم. منی یارالایان آنجاق وئردیمیز شهیدلر، ساغلاملیغینی ایتیرن قاضی دوستلاریمین صحتیدیر... غلبه، ظفر بایراغیمیزین او آزاد ائدیلمیش تورپاقلاریمیزدا دالغانماسی منه قلیه آغریلارینی اونوتدورور.

قولومون اوستونه دوشدو. پارتلایش سسینه دؤیوشچولریمیزدن کمکه گلن اولدو، حکیم ده تئز گلدی، اؤزومه آغریکسیجی ووردوم. یارالی حالدا ایشیمیزی گۆروردوک. اوشاقلاردان بیر ایینه ووراندا قولوم ایشلمه سه ده اونون کمکینه یئتدیک. هر طرفدن تکجه طالب، رستم حکیم دئییل، کمک ایسته یین یارالیلارین سسینه - هایینا اؤزوموز ده چاتیردیق...

آغیر دؤیوش گئیدردی. دؤیوش واختی آتیلان توپون سسینی ائشیدیب اؤزوموزه مۇقع توتدوق، آتیلان توپون تئمپینی توتوردوق، اونا گۆره ده حرکت ائدیردیک. دؤیوش تئمپینی توتان آییق اولوردو، اؤزونو ده قورویا بیلیردی. محاربده دؤیوشمک باشقا، دؤیوشده یارالانلار یارديم چوخ فرقلی ایدی. هر کسین حیاتدا قالماسی اوچون، دشمنی محو ائتمه سی اوچون گوجوندن، بیلیندن آرتیق نسه ائلمه یه چالیشیردی. بیز او دؤیوشده ده آز-چوخ ایتکیلر وئرهرک دشمنین مقاومتینی قیردیق. اراضیدن قاچان ارمینیلرین آرخاسینجا دوشن اوردو قوه لریمیز اونلارین لئشلیرینی چۆلرده چاققاللار یئم ائدیردی. انتقام حسی ایچیمیزی ائله قارسیمیشدی کی، گۆزوموز هئچ نه گۆرموردو. بیز حق یولوندا ووروشوردوق، آتا-بابا یوردلاریمیزی آزاد ائدیردیک. او قوزغونلاری قووماق، اونلارین جانین بئله آلماق بیزیم حق ایشیمیز ایدی. اوتوز ایل بو تورپاقلاری خرابه قویان او شرفسیزلی ائله بو خرابه قویدوقلاری یوردلاریمیزدا لئشینی آتیردیق...

اوچ گونه همین اراضینی ترمیز ائدیب، جبراییلدا ارمینیلرین تأمیناتینین قارشیسینی آلماق اوچون یوللاندىق. بیزیم یئرلشدیمیز مۇقعلرده آغیر دؤیوشلر گئتمیشدی. دشمن بیزی محاصره یه آلسا دا، آرخادان کمک گلیب بیزی

اويون جاقلارينين ايچينه پارتلايىچى ماددهلر قويوب
بادامگۆزلو، كورئىالى، ويتناملى كۆرپه لره طياره دن
"هديه" كيمى اتاركن نئجه رحم سيز دؤولت اولدوغونا
شاهيد اولموش دو. بشر تاريخين ده ايلك دفعه اتوم
بومبالاريني ياپونىيانين هيروشيما و ناكاساكي
شهرلرينه محض آبش اتميش دى ...

بیر نئچه گون دن سونرا - ايولون ۴-ده آمريكانين
۲۴۹ ياشى تامام اولاجاق! ياراندیغى گون دن برى
تقريباً ايرىلى-خيردالى ۲۲۰-يه ياخين محاربه آپاران
آمريكا (اثل جه ده آمريكانين ۵۱-جى ايشتاتى
«سايلان» اسراييل) اينسان قانى تۆكمه يه ايله نجه
كيمى باخير. ديلين ده سوله، دئموكراتيا شوعارى،
عملين ده هئنگئمونجولوق، قوجولوق، جاهانگيرليك
ادعاسى وار آمريكانين... "موطلق گوجون سيموولو"
اولان اسكيناسلارين - دللارين اوستون ده "اين گود
وى تروست" - "بيز الله اينا نيريق" يازديرسا دا، آغ
اٲوين سؤزده ملك، ايشده كلک صاحبلىرين چوخو
شيطانا قوللوق ائديبلر. كيمى دوللارين اوزرين ده
ماسون لوژاسينين، كيمى ايسه ساتانيزمين
سيمووللارينين هكك اولوندوغونو دئير. ناتو، دنيا
بانكى، بين الخالق واليوتا فونديو، حتى عموم دنيا
ساغلاملىق تشكىلاتى و س. قوروملار كيمى، بمت
(بيرلشميش ملتler تشكىلاتى) - ده آبش (آمريكا)-
اين ديكتهسى ايله فعاليت گؤسترير... هولليوودون

سؤزده الله، عمل ده شيطانا قوللوق SÖZDƏ ALLAH ; A ƏMƏLDƏ ŞEYTANA QULLUQ

NURƏDDİN ƏDİL OĞLU

برگردان : على محمدنيا

ايران دا آذربايجان و فارس ديللرين ده نشر اولونان
«خدا فرين» درگى سينين باش رئاكتورو
حسين شرقى دره جك سويتوركه

حؤرم تلى حسين بى !

اورك آغريسى ايله يازيرسان كى، اسراييل اوردوسو
تبريزده ايكي آزيشلى اوشاغى اؤلدوردو. ۷ ياشلى -
طاها بهروزى و عليشان جبارى... سنين آغرين منيم
آغريم دير قارداش! ۱ ايل ۸ آى عرضين ده اسراييلين
داواملى هاوا هوجوملارين نتيجه سين ده غزه زولاغين دا
۱۷,۰۰۰- (ايندى ۶۷ مين نفر) ياخين اوشاق اؤلوب.
اما بيرلشميش ميللتلرين گؤزو كور، قولاغى كاردير...
اللهين بير آهنگ اوستون ده كؤكلىدى بو دونيانين
ياشام ريتمىنى بندنين كؤك دن سالماسى، اؤزون دن
ضعيفلرين لياقتىنى تاپ دالاماسى، نهايت هر خالقين
گلجى اولان اوشاقلارين قتله يئتريلمهسى بشرى
جينايدير .

سنين تبرينجه دئسم، اورتا دوغو اودلو-آلولو كلف
ايچين ده دير. موسلمان خالقلارينين چابالاماسينين
سسئارى مؤلفى اصلين ده آمريكا دير. عقلى باشين دا
اولان دؤولت (و اونون رهبرى) دينين دن، ديلين دن،
ميللتين دن آسيلي اولما يارق گونا ه سيز اينسانلارين
قانىنى تؤكمز!.. واختيله دنيا آبش-اين اوشاق

، روسیادا پوتینه قارشى اعتراضلار دالغالارى وار. فقط، محاربهنى قیزیش دیران، معصوم اوشاقلارين قتله يئتيريلمه سینه لاقئید قالان بو سياست آداملارينين دامارلارين دا اينسان قانى يوخ، ايبيليس قانى آخير ...

آخى بير گولون تيكانينى يوخ اندركهن، كولونو كؤكوندن چيخارماق تكجه طبيعتين دئييل، جمعيتين ده نيزامينى پوزور. والللاه، بير آهنگ اوستونده اللهين كؤكلىدى بو دونيانين ياشام ريتمينى بندنين كؤكدن سالماسى، اؤزوندن ضعيفلرين لياقتينى تاپدالاماسى، نهايت هر خالقين گلجى اولان

اوشاقلارين قتله يئتيريلمه سى بشرى جينايتهدير. بو محاربهده گؤيه قالخان آه-ناله لر نهجه دؤزمك اولار؟ الله سيزى و بوتون گونئى آذربايجاندا ياشايان سويداشلاريميزى قوروسون. قوى بو آغير، هيهجانلى گونلر تنز باشا چاتسين! آمين .

۲۴ ايون - توركلوك گونونوز مبارك اولسون!

آدينيزا و سوي آدينا حؤرمته،

نورالدين عديل اوغلو.

ساواش فيلملري بئله اؤز مضمونونو آغ ائوين سياستيندن گؤتورور ...

آبش يئگانه دؤولتدير كي، قاراباغدا آذربايجانين تاريخى و دينى عابدهلرينى دارماداغين ائدن قوندارما "داغليق قاراباغ رئسپوبليكاسى" نا ۳۰ ايله ياخين مالييه دسته يى گؤستردى... آذربايجانا مالييه و حربى يارديملا قاداغا قويان «آزادليغا دستك آكتينا» عدالت سيزجه ۹۰۷-جى دوزليشى ائتدى...

«когда армянин родился, еврей заплакал». دونيادا مثلى ده تصادفى يارناماييب.

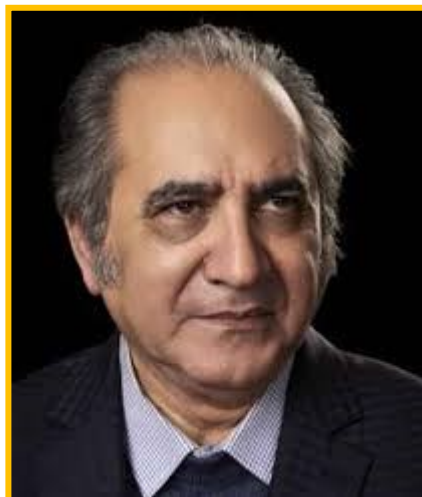
سون حادثه لر گؤستير كي، ايسراييل «آغلاشما يولو ايله» آمريكانى ايستدي «اويونا» جلب ائتدى. آبش-اين دمير يومروغو دايم داموكل قيلنجى كيمى شرقده موسلمانلارين باشينين اوستده آسيليپ... تجاوزكار اسراييله دستك وئرمكله آبش بو گون ايشغالچى روسيا اوچون ياشيل ايشيق يانديردى. آبش-اين سحرلى ديريزور جوبوغو ايله قملى ماتم مارشلارى تكجه شرقده دئييل، اوكرانادا دا چالينير. قاقچينلارين ساىي ميليونلارى اؤتور. واختيله روزوئلت، چؤرچيل و ايستالين بير آرايا گليب دونيانى بورويه فاشيزم تاونونون قارشى سيني آلديلار. ايندى اونالرين واريلىرى فاشيزمين ال-قول آچماسينا

يارديم ائديرلر. بشريتтин باغرى مينبير يئردن چات وئير... دونيانين حرب و سوله آجارى تكجه آغ ائوين عليندهدير... ايراقدا كيميوى، ايراندا نووه سلاحي مسئلهسى آبش-اين الينده بهانهدير .

فيللسطين، افغانىستان، ايراق، مصر، ليوييا، يمهن، سوريا، بو گون ايران، صباح سا باشقا بير موسلمان دؤولتينى هدفه آلاجاك... بلى، مداين خرابه لرينه بنزيير مسلمان دونياسينين بؤيوك شهرلري، قرينه لر بويو تيكيله ن مدنى عابده لر بير-بير محو ائديلير. حاضردا آبش-دا ترامپا، ايسرايلده نتانياهو حاكميتينه،

ایران دا حکایه یازما تاریخی

علیرضا ذیحق

ایران حکایه ژانری نین و مدرن اوسلوب لارلا یارادیلماسی، میرزا فتحعلی آخوندزاده (۱۱۹۱-۱۲۵۷ هـ.ش) نین آذربایجان تورکجه سیندن فارسجا یا ترجمه اولان حکایه لری ایله درین بیر باغلی لیقی واردیر. اونون «آلدانمیش کواکب» و «یوسف شان حکایتی» آدلی قیساجا رومان لاری ۱۲۵۳-نجی گونش ایلینده میرزا جعفر قراجه داغی طرفیندن ترجمه اولونور و ایران ادبی یارادیلجیقینی اؤز تأثیری آلتینا آلیر. او اثر محتوا و فورم باخیمیندا، ایران ادبیات تاریخی نین نثر ساحه سینی یئنی بیر باشلانیش لا اوز به اوز ائدیر و الهام قاینای اولاراق حاج زین العابدین مراغه ای (۱۲۹۰-۱۲۱۸ هـ.ش) و عبدالرحیم طابوف (۱۲۸۹-۱۲۱۳ هـ.ش) کیمی قاباقجیل یازارلار یئتیشدیریر. حاج زین العابدین مراغه ای «سیاحتنامه ابراهیم بیگ» آدلی کیتابینی ۱۲۷۴-نجی ایله چاپ ائده رک آردیندا عبدالرحیم طابوف «مسالک المحسنین» و «کتاب احمد یا سفینه طالبی» کیتابلاری ایله ایران حکایه یازما تاریخی نین یئنی تمیلرینی قورورلار. تکنیک باخیمیندا یئنی لیک داش یان بو حکایه اثرلری مشروطه چی لیک ایده آل لارینا صادق قالاراق بیر سیرا تاریخی رومان لارین یارادیلما سینا میدان آچیرکی اؤز انکشافیندا اجتماعی رومان لارین یازیلما سینا سبب اولور.

اجتماعی رومان لار کی ۱۳۰۰-نجی ایلدن باشلاناراق یازیچی لار طرفیندن یازیلماغا باشلانیر مشروطه ایل لریندن سونراکی اومود سولوق، عدالت سیز لیک و امنیت سیز لیگی گؤستره رک ایرانین سیاسی و اداری قورولوشوندا اولان فسادی گؤز اؤنونه سریر. آنجاق چوخ مدت لره جان رومان لارین اوخوجو یا تانیان پرسوناژلاری عمومیت له یا فاحشه لر دیلر یا دا دؤولت مأمورلاری.

۱۳۰۰-نجی ایله چاغداش ایران ادبیاتی یئنی بیر ادبی حادثه ایله قارشیلانیر اودا محمدعلی جمالزاده نین «یکی بود و یکی نبود / بیر وارمیش بیر یوخموش» آدلی قیسا حکایه لر توپلوسونون نشری دیر. جمالزاده نین بو حکایه لری کی ۱۲۹۳-نجی ایلدن باشلاناراق ۱۳۰۰-نجی ایله جان یازیلماش دیر ایران رئالیزم ادبیاتی نین ایلک تملی کیمی ده یرله نیر.

جمالزاده ساده و شیرین بیر نثر ایله توپلوم داکی چئشیدلی تیپلری جانلاندیرماق لا فانتازیمه و کؤهنه اوصوللارا قارشى چیخیر. اجتماعدا اولان چاتیشمازلیق و خسته لیکلری ساتیریک دولو بیر غم له وصف ائتمه یه چالیشیر.

جمالزاده دن سونرا حکایه ژانری نین آن آدلیم و دنیا شهرتلی بؤیوک یازاری صادق هدایت (۱۳۳۰-۱۲۸۱ هـ.ش) ۱۳۰۹-نجی ایله ایلک اثری «زنده بگور/ دیری کن گوردا» لا ائله بیر ایشه امضا آتیرکی مترقی چاغداش حکایه تاریخی نین آن مدرن اؤرنک لرینی یاراتماقلا گله جک ادبی نسیل لره بیر ائتگی لی میراث باغیشلا ییر.

صادق هدایت «حاجی مراد» و «داش آکل» کیمی حکایه لرله استبداد و خرافات چنبرینده یاشایان جامعه نین چیرکین اوزونو افشا ائتمک له گرچک لری اولدوغو کیمی قلمه آلیر. او حکایه لرینده ازیلمیش کوتله لرین نه تهر اجتماعدا قوربان اولماق لارین دان سؤزا آچارکن حاکمیت قووه لرین بیر پارا ادعالارینی کی جمعیتی خوشبخت بیلیب اجتماعی سیاسی قورولوشدا هئج بیر عیب اولماما غی تبلیغ ائدیر، یالانلا ییر و بئله لیک له متعهد بیر ادبیاتین دوغولوشوکی ائده بیلر دوزگون و درین هنری جؤهری اولارکن، بشری ایده آل لاردا صادق اولان انکشافا دوغرو یول گئدیر.

۱۳۰۰ دن ۱۳۲۰-نجی ایله لر جان کی ایران دا پهلوی دیکتاتورلوقی قارا حؤکمونو سورور، مترقی حکایه ژانری

سۆز آچاندا بزرگ علوی دن آد آپاریلیرکی یارادیجیلیقی ۱۳۲۰-نجی ایلدن قاباق باشلانمیشدیر.

بو ایللرده صادق چوبک (۱۲۹۵ دوغومی) ایلک حکایه‌لری ایله چیخیش ائدیپ باشا بیلیرکی اؤز عصری نین اؤزهل لیک‌لرینی اثرلرینده انعکاس ائتدیرسین. صادق چوبک، حکایه‌لرینده ائله بیر قورخونج فضا یارادیرکی یاراتدیقى دونیادا، عشقه و محبته هئچ یئر اولماییر. کیمسه کیمسه‌یه اینانماییر و تکجه قورخو، چیرکین لیک، پیس‌لیک، کثافت و اؤلوم دورکی همیشه واقعیته واردیر. اونون «خیمه شب بازی» کیتابی ۱۳۲۴-نجی ایلده چاپ اولورسادا گله‌جک ایل‌لرده ایسه یارادیجیلیقی دوام تاپیر و ۱۳۴۵-نجی ایلده چاپ اولان «سنگ صبور/ صبیرداری» رومانی کی ماجرالری ۱۳۱۳-نجی ایلین حدودلاریندا کئچیر اونون لاپ مشهور اثری اولور. بو رومان او عصرین بولاندیریق و قورخودوجو یاشام طرزینی آیناسی اولوب و رضا شاه زمانی نین باشی داشا ده‌میش و اومود سوزلوقا قاپانمیش آیدین اینسانلاری نین گرچک حیاتیندان سۆز آچیر.

بو ایل‌لرده اجتماعی رومان‌دا عصرین تأثیرلی حکایه‌طرزی اولور و محمد مسعود کی «مرد امروز» آدلی گونده‌لیک درگی نین باش مدیری ایدی ۱۳۲۲-نجی ایلده آن چوخ اوخونموش اثری «گل‌هایی که در جهنم می‌رویند/ جهنم ده چیخان گول‌لر» ایله ائله‌یه بیلیر رضاشاه سلطنتی نین سون ایل‌لریندن سۆز آچماقلا بوتون گیزلی و آجی گرچکلری کی رشوت، آج‌لیق، فحشا و ظول‌ایلده دولو ایدی بیان ائده. محمد مسعود حقیقتی افشا ائتمک‌له، جانینی آلدن وئریپ ترورا قوربان گئدیر. بو دؤورون اجتماعی رومانین دان سۆز آچدیقا بیر باشقا سیما، عمار عصار یاع. راصع (۱۲۷۶-۱۳۳۶ ه. ش) دیرکی ۱۳۲۵-نجی ایلده «با شرفها / شرفلی‌لر» آدلی کتیبایی‌له چوخلی شهرت قازانیر.

آنجا قید ائتمک‌کی هر عصرده اولدوغو کیمی، او عصرده ایسه ایکینجی درجه‌لی ادبیات دا کی اونداهئچ بیر یئنی‌لیک یوخدور و هونری جؤهردن اوزاق دیر، اؤز یاشامینا دوام وئریپ و عشق‌ایلده جنایت دن سۆز آچماقلا یالانچی هیجانلار یارادیپ کتاب شکلینده و یادا مختلف ژورنال لاردا آریدیجیل اولاراق چاپ اولورلارکی سوز اوزونده‌کی کۆپوک‌لر کیمی زامانلا اونودولورلار.

کوچه‌یه و خالقاساری بیر پنجره آچیرکی اونداهئچ لوق دویغولاری دالغالارکن حکایه ژانری کوچه‌یه و خالقاساری بیر پنجره آچیرکی اونداهئچ لوق دویغولاری دالغالارکن حکایه اثرلری اینسانلارین یاشاییشیندان ائتگی‌لنیر و حوزون‌لو و آجی بیر داد آلیپ. اوقدر آجی کی حتی بعضی یازیچی لاردا اؤز روحی وارلیق‌لارینی پوچ‌لوق جانیاغیندا اسیر گؤرورلر و انتحار، سون یول کیمی حیاتلارینی نوقطه‌له‌بیر.

استبداد و سنت قوربانلی اولان بیر جامعه‌ده، ضیالی‌لر اؤزلرینی قارقیش لانمیش بیلپب ایچری دونیالارینا جومورلار و توپلوم‌داکی چوروک لوکلر له بیرلیکده اؤزلرینی لعنت‌لن میش و چوروموش بیلیرلر. اوراجان کی صادق هدایت «داش آکل» حکایه‌سینده، ایران یاشامیندان اومود سوزلوق لارلا دولو جانلی بیر تصویر وئیر. عشق مقوله‌سیندن صؤحبت ائله‌رکن، حکایه‌نین قهرمانی عشقینه نه‌قدر یاخین‌لاشدیقجا بدبخت چی‌لیک لر ده اونو اوقدر آرتیق باسیر و اؤلوم‌وسون سئچیم کیمی قارشیندا گؤرور.

صادق هدایت‌ین آردیندان بزرگ علوی (۱۳۷۵-۱۲۸۲ هـ. ش) «چمدان» آدلی حکایه‌لر توپلوسو ایله ۱۳۱۳-نجی ایلده حکایه‌سماسی‌نی ایشیق‌لاندریر و سونرالار «چشم‌هایش/ اونون گؤزلی» (۱۳۳۱) رومانی‌نان بؤیوک بیرشاه اثرین یارادیجی‌سی اولور. بویالترین (۱۳۲۰-۱۳۰۰ هـ. ش) آن تأثیرلی اثری صادق هدایت‌ین «بوف کور- کوربايقوش» (۱۳۱۵) رومانی دیرکی دنیا سویه سینده یاشار بیر اثر کیمی کلاسیک له‌شیب دی.

۱۳۰۰-نجی ایلین شهریورینده کی رضاشاهین دیکتاتورلوقی سوناییتیر ایران ائده‌بیلیر آزجا دا اولسا راحت‌لیق لا بیر نفس چکسین. ۱۳۲۰ دن ۱۳۳۲-نجی ایللره جان ایران‌دا گئدهن کوتله‌وی اعتراض‌لار، سیاسی حزب‌لرین قورولماسی، ضیالی‌لرین چئشیدلی دسته‌لرده توپلانماسی، نظامی حکومت‌لرین و وجودا گلمه‌سی و چاغداش نسلی اعدام‌لار او زیندان‌لارا سوروین وضعیت‌لر، اوایللره ده‌ییشیک بیرسیما باغشیلاییر. معاصر تاریخین بو بؤلومونده جلال آل احمد، به آذین، صادق چوبک و ابراهیم گلستان کیمی حکایه‌یازارلاری یئتیشیلیر کی قاباقجیل ادبیاتین گؤرکمی نماینده‌لری اولوب اجتماع‌دا و کولتورده کئچن گرگین لیک‌لر اونلارین اثرینه یول تاپیر. آنجا قی خاطر لاتماق کی بو دؤورون لاپ پارلاق حکایه یازاریندان

۱۳۴۳-نجی ایله «عزاداران بیل/ بیل عزالی لاری» آدلی کیتابینی چاپا وئرمکله دونیانین آن بویوک حکایه اثرلرینین بیرینه امضا آتسین. بیر اثرکی اونون گۆزل لیک لری و ادبی- بدیعی سئحیرلی چئشیدلیگی، آذربایجان دا کئچن کند حیاتینا اختصاص تاپسادا، دونیانین آن آدلیم حکایه اثری کیمی تنقیدچی لر طرفیندن قیمتله نیب دیر. (۱۳۴۰ - ۱۳۳۲) ایل لری یئنی بیر دؤنم کیمی ایران حکایه یازما تاریخینی آیری بیر بؤلومه آیییر. ۱۳۳۲-نجی ایله ۲۸ مردادین کودتاسیندان سونرا محمدرضا پهلوی حوکومه قایدیر و ایکینجی درجه لی ادبیاتدا مطرح اولان موضوعلاردا پوچلوق، هوس و اوپوشدوروجو جوانلارین قبله گاهی اولور و گنج لر بو اثرلرده عصیان فیکیرلش مه دن تکجه لذت چکمه یه و اؤز لرینی اونوماقا جهد گؤستریرلر.

بو دؤوره ده بهرام صادقی (۱۳۶۳- ۱۳۱۵ هـ. ش) قیسا حکایه لری ایله عصرین آجیماسیز لیقیندان سؤز آچارکن باشایشین آغری وئرن جهت لرینی ساتیریک بیر باخیش لا عکس ائتدیریر. بهرام صادقی آن بدیعی اثرلرینی (۴۱- ۱۳۳۲) نجی ایللر فاصله سینده یارادیرکی سونرالار حکایه لر نولوسو «سنگر و قمقمه های خالی/ سنگر و بوش قومقومالار» ۱۳۴۹-نجی ایله درگی لردن گؤتورله نرکن کیتاب شکلینده چاپ اولور.

بو دؤوره جلال آل احمد ایسه چوخ آلقیش لانان اثری «مدیر مدرسه / مکتب مودیری» (۱۳۳۷) کیتابینی چاپا وئیر و جمال میرصادقی (۱۳۱۲ دوغومی) یازدیقی حکایه لری له اؤزونه آد قازانیر.

۱۳۴۰-نجی ایل دن ۱۳۵۷-نجی ایله قدر ایران حکایه یازما تاریخینده ائله دهیرلی و بدیع اثرلر یارانیر کی دنیا مقیاسیندا شهرت آلدی ائتمکله چوخلی یازارلارین اثری مختلف دیل لره ترجمه اولونور. غلامحسین ساعدی (گوهر مراد)، صمد بهرنگی، محمود دولت آبادی، سیمین دانشور، هوشنگ گلشیری و احمد محمود اوعصرین آن یاخشی و گوجلو یازارلاریندان اولراق، معاصر ایران ادبیاتی نی دونیا تانیتدیرماقدا بویوک رول لاری اولور.

غلامحسین ساعدی (۱۳۱۴-۶۴ هـ. ش) او عصرین بیرینجی بویوک یازاری دیرکی اونون حاققیندا جلال آل احمد بئله دیئیر: «اگر قلم عالمینده خیرقه باغیشلاماق رسم اولسایدی و اگر منیم بئله بیر ایشه لیاقتیم و حاققیم

بو ایل لرده زیندان ادبیاتی دا ایلک دفعه اولراق اؤزونه بیر ژانرکیمی تانییر و بوساحده محمد جعفر پیشه ورینین «یادداشت های زندان» آدلی اثری بیر باشلانیش کیمی قیمت لن مه لی دیر. پیشه ورینین بو اثری «آزیر» درگی سینده (۱۳۲۰-۱۳۲۳) مقاله شکلینده چیخسدا خا طیره لرله دولو اولدوغو ایچون، سونرا ایران دا یازیلان زیندان حکایه لرینین اؤرنه یی اولور. پیشه وری نین آردیندان بزرگ علوی ده «پنجاه و سه نفر» (۱۳۲۱) کیتابی ایله چیخیش ائدیر. حکایه طرزینده گلدیک ده ایلک زیندان حکایه سینی بزرگ علوی یازیر و سونرالار آل احمد «از رنجی که می بریم/ چکدیگیمیز اذیت لردن» (۱۳۲۶) کیتابیندا و ابراهیم گلستان «آذر، ماه آخر پاییز/ آذر، پاییزین سون آیی» کیتابیندا زیندان حاققیندا حکایه لر یازیرلار.

جلال آل احمد (۱۳۴۸- ۱۳۰۲ هـ. ش) ایلک حکایه سینی ۱۳۲۴-نجی ایل ده «زیارت» آدی ایله «سخن» درگی سینده چاپ ائتمک له ایران حکایه تاریخینده یئنی بیر یازار دوغولورکی گله جک نسیل لرده بویا باشا چاتان یازچی لارا درین تأثیر قویور.

جلال آل احمد دیندار بیر عائله دن چیخدیقی ایچون اوشاقلیق دا، دینی اعتقادلاردان سون درجه ائتگی لن مه سینی و یاشادیقی او حیات یولونو حکایه لرینده عکس ائتدیر مه یی، بیر پارا یئنی لیک لرله دولوایدی کی اوندان اول، کیمسه او مقوله لره گیرمه میشدی.

به آذین «محمود اعتمادزاده» ده بو عصرین (۱۳۳۲- ۱۳۲۰) یارادیچی یازارلاریندان دیرکی آن چوخ به یه نیلن اثری «دختر رعیت/ رعیت قیزی» بو دؤوره کند یاشامینا حصر اولونموش کیتاب دیر.

بونو دئمک کی ایران دا کند حیاتی نی ترسیم ائدن ایلک حکایه اثری «ملانصرالدین» ژورنالی نین باش مدیری «جلیل محمد قلیزاده» نین «تسبیح خان / خانین تسبیحی» حکایه سی دیرکی ۱۳۰۹-نجی ایله چاپ اولارکن ایران یازارلارینی اؤز ائتگی سی آلتینا آلیر. جلیل محمد قلیزاده بو حکایه ده آذربایجان کندلی لرینی خان ظولموندن جانا دویوقلاریندان و خرافات لی بیر حیات سورمه لریندن سؤز آچیر. ائله بیر مضمون کی ایللر بویو یازارلار طرفیندن استقبال اولونور و اؤز انکشافیندا باعث اولورکی آذربایجانین بیر باشقا ائولادی غلامحسین ساعدی

دوغومی) نی آد آپارماقلا دئمک کی بهرنگی نین ایشیلتی لی یارادیجیلغی آل چاتماز بیر زیروه دیرکی فتح اولونمازلیق سویه سینی عصیرلر بویو قورو یاجاق دیر.

۱۳۴۸- نجی ایلده سیمین دانشور، «سووشون» آدلی رومانی ایلده یئنی بیر فصیل آچاراق، شاعیرانه، محکم و دقت لی بیر نثر ایلله، اکینجی دونیا محاربه سی ایللرینده ایرانین فارس منطقه سینده کئچن کئشمه کئش لری تصویره چکیر. سیمین دانشور او زمانه دن دانشسادا معاصر سیاسی- اجتماعی مناسبت لره ده بدیعی اشاره لری اولور. بو اونون ایلک اثری دئییلدی بلکه آن دهیرلی و گؤرکملی سی ایدی. سیمین دانشور، جلال آل احمدین حیات یولداشی اولاراق اونون مبارز روحونو و عصیان چی لیک دوغولارینی گیزلی اولسادا رومان داکی قهرمانین سیماسیندا جالاندیرماغا چالیشیر.

محمود دولت آبادی (۱۳۱۹ دوغومی) ایسه «لایه های بیابانی» (۱۳۴۷) و آو سنه بابا سبحان / بابا سبحان حکایه سی» (۱۳۴۹) کیتابلاری لا بو دؤورون حکایه سماسینا آفاق قویور و گلهجه یین سایلان یازارلاریندان اولور. اونون «کلیدر» و «جای خالی سلوچ / سولوچون بوش ئیری» رومانلاری ایران حکایه سی نین پارلاق اثرلریندن دیر.

بو عصرین داها بؤیوک ایسمی هوشنگ گلشیری دیرکی «شازده احتجاب» رومانی له شهرت تاپیر و تکنیک جهتیندن چاغداش ادبیات دایئنی لیکلره سبب اولور.

۱۳۵۳- نجی ایلده ایران ادبیات سماسیندا یئنی بیر اولدوز دوغور اودا احمد محمودون «همسایه ها / قونشولار» رومانی دیر. بو رومان ادبی بدیعی گؤزل لیکلره مالیک اولان بیر اثر ایدی کی شبهه سیز اولمز بیر میراث کیمی عصیرلره داشیناجاق دیر. «همسایه ها» چاغداش اجتماعی سیاسی درووما توخونارکن هونر جوهری اودا دالغالانیردی و هئچ بیر شوعار وئرمه دن صمد بهرنگی نین اثرلری کیمی اعتراض بایراقی داشی یان و کوتله لری عصیان چاغیران بدیعی بیر شاه اثر ایدی.

چوخلی حکایه اثرلری کیمی سانسورا معروض قالان بو اثر ایسه، بیر دفعه چاپ اولسادا آز بیر مدتده یاساقلانیر. بو دؤورون اوخومالی رومانلاریندان بییری ده «دایی جان ناپلئون» ایدی کی ایرج پزشکزداد (۱۳۰۶ دوغومی) اونو ۱۳۵۱- نجی ایل ده چاپ ائدیر.

اولسایدی، اؤز خیرقه می دکتر غلامحسین ساعدی نین چیی نینه سالاردیم.»

غلامحسین ساعدی نین حکایه دونیاسی کدرلی بیر دونیا دیرکی او دونیانین اؤنونو حاقسیزلیق، یوخسول لوق، خرافات، دلی لیک، قورخو، دهشت و اولوم قارا بیر پرده کیم توتوب دور. تورپاق لاریندان آل اوزموش اکینجی لر، دیدرگین کندلی لر، شبهه لی و اینام سیز آیدین لار، دینچی لر، سرسری لر و اجتماع دا هئچ حاققی اولمایان آواره لر، اونون حکایه لهرینده ایناندیرچی شکیلده جانلنماقلا، پیرتلاشیق و قورخاق بیر توپلومو گؤز اونونه گیتیریلر.

جامعه ده کی یئر آلتی دونیالاری نین خشونت و آجیماسیزلی غینی عکس ائندیره ن بر اثرلر طبقاتی تضاد دان دانیشارکن اؤز عصری نین فلاکت لی معاصر یاشاییشینی عجیب لیک و حیران لیق لا بویانان قورخونج بیر باخیش لا تصویره چکیر. اونون اثرلری اینسانین اینسالیقی نا قارشى اولان اجتماعی قورولوشا و حاکمیت ته قارشى یوکسک اعتراض سسی اولاراق حکایه ده کی شخصیت لری، روحی خسته لیک لرله چیر پیشان دیدرگین اینسانلاردیلار. اونلارین اطرافیندا کئچن هر بیر واقعیت، اونلاری دوشوندوره رکن پیس لیک لره هئچ واخت، عادت ائله میرلر. غلامحسین ساعدی نین «واهمه های بی نشان / آدسیز سان سیز قورخولار»، «گور و گهواره / گور و بئشیک» و «ترس و لرز / تیره ییش و قورخو» کیمی کیتابلاری سئحیرلی وقورخولو بیر فضا یاراتماقلا یاشار اثرلر دیر کی اونلارین تأثیر گوجو چاغداش ایران ادبیاتی نین انکشافیندا اونودولماز دیر.

بوعصرده غلامحسین ساعدی دن سونرا اکینجی بؤیوک آد باشقابیر آذربایجانلی یازار صمد بهرنگی (۱۳۴۷- ۱۳۱۸) یه عایید دیرکی اونون «ماهی سیاه کوچولو / بالاجا قارا بالیق» آدلی حکایه سی دونیا کلاسیکلرینه قاریشان بیر اثر دیر. صمد بهرنگی ایران اوشاق ادبیاتی نین بانی سی اولاراق حکایه لری بوتون گنجلر و یاشلی لار طرفیندن ده آلقیشلانیر و اثرلری ایرانین آن چوخ ساتیلان کیتابلاری سیراسیندا پارلاق بیر یئر آلیر.

صمد بهرنگی نین یازی طرزیندن استقبال ائده ن چوخلی یازارلار اولورلارکی بو آرادا علی اشرف درویشیان (۱۳۲۰ دوغومی)، بهروز تبریزی (دهقانی) و منصور یاقوتی (۱۳۲۷

انقلاب‌دان سونرا آن چوخ
تأثیرلی حکایه یازارلاریندان رضا
براهنی (۱۳۱۴ دوغومی) دیرکی
«بعد از عروسی چه گذشت/ توی دان
سونرا نه کنچدی» (۱۳۶۱)، «چاه به
چاه / قویودان قویویا» (۱۳۶۲) و
«آواز کشتگان / اولولرین ماهنی‌سی»
و «رازهای سرزمین من/ یوردومون
سیرلاری» کیتابلاری له اؤزیرینی
ایران حکایه یازما تاریخینده ابدی‌لش
دیریر. براهنی‌نین آذربایجانلی
اولدوغو ایچون، یازدیقی رومان‌لاردا
آذربایجانین اجتماعی یاشامینا و

آذربایجان لی‌لارین ملی دوغولاریندان و استبدادا قارشی
آپاردیقی مبارزه‌لردن سوز آچیلیر. انون «آزاده خانم و
نویسنده‌اش/ آزاده خانیم و یازاری» (۱۳۶۷) رومانی فورم
جهتیندن یئنی‌لیک لرله دولو بدیعی بیر اثر دیر.

عزاله علیزاده (۱۳۷۵-۱۳۲۷)، منیرو روانی‌پور (۱۳۳۳
دوغومی)، عباس معروفی (۱۳۳۶ دوغومی) و محسن
مخلمباف انقلاب‌دان سونراکی آن تانیمنیش و قاباقجیل
حکایه یازارلاریدیلار کی محتوا و فورم باخیمیندان
گؤرکملی یارادیجیلقلاری اولوبدور. مسعود کیمیایی‌نین
«جسد‌های شیشه‌ای/ شوشه جسدلر» آدلی ۸۱۲
صحیفه‌لیلک رومان اثری آن سون حادثه اولاراق ایران
حکایه ادبیاتینی ۱۳۸۰-نجی ایلده نقطه‌له‌ییر.

بوردا غلامحسین ساعدی‌نین بیر سؤزونو خاطیرلاتماق
ایسته‌ییرم کی دئییر: «دوزدورکی هنرساحه سینده
اکثریت، ظاهرده صنعتکارا بنزهر آداملار ایلهدی آما
گرچک گوج او قالیجی هنرده دیرکی خلقین دوزگون
هنرمندلری آلی‌له یارانیر و بوتون نسیل‌لره میراث قالییر.»

۱۳۸۳-خوی

قاینقلار:

- ۱- میرعابدینی، حسن: صد سال داستان‌نویسی
ایران، ۳ جلد، نشر چشمه، ۱۳۷۷
- ۲- آری‌پور، یحیی: از صبا تا نیما، دوجلد، کتاب
های جیبی، ۱۳۵۰
- ۳- آل احمد، جلال: هفت مقاله، رواق، ۱۳۵۷
- ۴- مؤذن، ناصر، ده شب: انتشارات امیرکبیر،
۱۳۵۷.

قاباقجیل ادبیاتا و وورغون لوق گؤستره سینما و تلویزیادا
بیر پارا حکایه اثرلرینی فیلمه آلیرکی اونلاری قید ائتمک
گرکلی‌دیر. غلامحسین ساعدی‌نین یازی‌لاریندان «گاو /
اینک» و «دایره مینا» آدلی سینما فیلم‌لری دوزه‌لیرکی
ایکی سی‌نین ده یؤنه تمه‌نی داریوش مهرجویی اولور.
صادق چوبک‌ین «تنگسیر» رومانی کی امیر نادری یؤنه‌لدیر
و «خاک/ تورپاق» فیلمی کی محمود دولت‌آبادی‌نین
«اوسنه بابا سبحان» اثری اساسیندا مسعود کیمیایی
طرفیندن یؤنه لدیریلیر. ها بئله «شازده احتجاب» کی
بهمن فرمان‌آرا فیلمه چئویریر و «دایی جان ناپلئون» کی
ناصر تقوایی طرفیندن آردیجیل دیزی کیمی تلویزیایچون
دوزه‌لیر.

زمانه‌نین باشقا آدلیم حکایه یازارلاریندان ائلی یه بیل
لیک ناصر تقوایی، نادر ابراهیمی، اسماعیل فصیح، مهشید
امیرشاهی (۱۳۱۹ دوغومی) میهن بهرامی (۱۳۲۴
دوغومی)، محمود گلابدره‌ای و شهر نوش پرسی پوری‌آد
آپاراق.

۱۳۵۷ نجی ایلده هله ایران اسلام انقلابی ظفرچالمادان
بیرنچه آیین ایچینده ۱۳۰ میلیون نسخه کیتاب ایران‌دا
چاپ اولوب ییلماقلا بوتون مترقی یازارلارین اثرلری کی
سانسور نتیجه‌سینده چاپ ایذین لری یوخ ایدی و یا تکجه
بیر کره گون اوزو گؤروب یاساقلانمیشدی‌لار، یئنی‌دن
یاییلماغا باشلاییر و کیتاب اوخوماغا خلق ایچره او قدر
هوس و علاقه یارانیر کی ایران تاریخینده هئچ واخت
سابقه‌سی یوخ‌ایدی.

آيرىلىق
Ayrılıq
KIRMAN RÜSTƏMLİ
 كيرمان روستملى

اللىرینه الیم چاتمیر، آمان دیر،
 بو آیریلیق ندن بئله یامان دیر.
 سئومک اؤزو بشر اوچون ایمان دیر،
 بیتیره جک بیزی بیر آن آیریلیق،
 اؤزون بیزه دوشمەن سانان آیریلیق....

بو زولمتی یارانمادیق هئج زامان،
 بوغ دو بیزی بیر اجینه، بیر شامان.
 باشا دوشر بونو قانا هر اینسان.
 چؤکوب اوزه بنیز-بنیز ساریلیق،
 چؤزولمیییر ایچده یانان آیریلیق.
 دار گونون ده هارای سالدین دونیا،
 هارایینا دؤزه نمه دی نه داش، نه قایا.
 گلنمدیم، اف ائت، منی، او تیا،
 گؤز یاشیمی آراز یودو بیر آنلیق،
 لعنت سنه، آدین پیس دیر، آیریلیق....

بیز، چوخ گئج قووشدوق، باغلار قیریلدی،
 باغلی بیلک مین بیر یئردن سییریلدی.
 تاباغیمیز دلیک، دئشیک ییرتیلدی،
 دادانمادیق شیرین تیکه، آیریلیق،
 کیم گله جک سنی سؤکه، آیریلیق؟

BİLİR MİSİNİZ?
گولسوم گولمئز
Gülsüm GÜLMEZ
 بیلیر میسینیز؟

یاستیغینا دوشن او، ایکی تئل ساچا
 ساریلیپ آغلامای، بیلیر میسینیز؟
 سانا اییی گئلن، گیتتیکتن سونرا
 اؤزلئیپ آغلامای، بیلیر میسینیز؟

کاهکاهانین یئرینی، آلیرکتن حوزون
 رسیملرده شیمدی، او سولقون یوزوم
 دووارلاردا سئسین، آینادا یوزون
 حایاليله اؤلمه یی، بیلیر میسینیز؟

اسئرکتن دنیزدن، مئلتملی روزگارلار
 باهاری تاشیرکتن، کاناتلارین دا مارتیلار
 چارپارکتن گؤغسومدی، گوردوغوم حایاللر
 یاشامادان اؤلمه یی، بیلیر میسینیز؟

آچاردی گوللئریم، موحابیت باغین دا
 بومبوش کالینجا شیمدی، سوفرایلا سופا
 حوزون بیر یانیم دا، اؤلوم بیر یان دا
 یاشارکتن اؤلمه یی، بیلیر میسینیز؟

طبیعت بومبوز اولور
بومبا دوشن شهرده.

کۆرپه لر دعا بیلیر،
دعالار یول دا اۆلور،
اۆلو قوشلار تۆکولور
بومبا دوشن شهرده.

آغاج یانیر، باغ یانیر،
کۆکسو ویران داغ یانیر،
نئچه عۆمور دوغرانیر
بومبا دوشن شهرده.

فلک موسیبت تۆکور،
اوچولوب ائولر چۆکور،
درد وار دردینه شوکور،
بومبا دوشن شهرده.

تاریخدن ایزلر یانیر،
کیتابلار، سۆزلر یانیر،
یئر، گۆی، دنیز اوتانیر
بومبا دوشن شهرده.

دونیا لال دی، دونیا کار،
هره گودور بیر چیخار .
قیامت گلیب آشکار
بومبا دوشن شهرده.

۰۶،۲۰۲۵ .۲۲

شاه بابامییز ظلمه بویون ایমে دی،
مرد اینسانا آمان وئریب ، دیمه دی.
ظفرین ده اصلا اؤزون اؤیمه دی،
ندن دوش دو شاه بابادان آیریریلیق،
نور چیله یین بیر صاباح دان، آیرییلیق.

بو آی نس دیر، گلن آیی گۆزلیک،
گۆروش اوچون بدن -نوما اوزلیک.
هر گون یئنی -یئنی خبر ایزلیک،
بلکه بیتر، هیجران بیظه ، آیرییلیق،
سئوینج پارلار هر بیر گۆزده، آیرییلیق.

۲۵،۰۶،۲۰۲۴

ترانه توران رحیملی TƏRANƏ TURAN RƏHİMLİ

BOMBA DÜŞƏN ŞƏHƏRDƏ بومبا دوشن شهرده

۱. قۇراڭىز "تۇرانا" نى رەڭلىكتۈرۈپ، سەمىيەت نەزەرىيەسىنىڭ تۈركىيەدە
بۇرۇن "داھا ئىشەنچلىك" بولغان "بومبا دۈشۈرۈش" دىگەن تىلدا
ھېچ بىر سۆز تاپالمايمەن.

تورپاق ياغیر، داش ياغیر،
بولوددان قان -ياش ياغیر،
گۆیدن آباق ، باش ياغیر،
بومبا دوشن شهرده.

حيات، نۆوراق پوزولور،
آرزو، اومید توز اولور،

ترانه توران رحیملی
TƏRANƏ TURAN RƏHİMLİ
آنالار
ANALAR

گۆزلىرى چكديى يولدا
دوشوب قالماقدى آنالىق.
اؤولادى گلن ليमानا
لؤوبر سالماقدى آنالىق.

اورىي دايم تلاشدا،
سيمورق تىك اوددا يانماقدا.
بالاسينين آرخاسيندا
اؤزونو بير داغ سانماقدا.

چينى هر يوكون آلتيندا،
حيات جنگين ده پهلوان.
اؤولاديني قوروماقچون
فله يه ده توتار ديوان.

گؤزون ده كۆرپه دير دئييه
اوستون ده اسيب تيتيرير.
يولونا قورد-قوش چيخاندا
او، آسلان اولوب كوكيرير.

قورويار سوبوقدان، قاردان،
بير عؤمور يورولماق بيلمز.
اؤولادى گون گؤرسون دئييه
آنالار گون اوزو گؤرمز.

ترانه توران رحیملی
TƏRANƏ TURAN RƏHİMLİ
عمرو بادا وئرمديم
ÖMÜR BADA VERMƏDİM

آيريلديم محوريمن دن،
سييريلديم محشرين دن،
جين-شيطان چميرين دن
سنى ذكر ائتديم، الله.

صبريمله داشا دؤندوم،
يازيمي قيشا گؤمدوم،
ديريلديم، بير ده اؤلدوم،
يئننه شوكر ائتديم، الله.

خيردن زيرئه گئتديم،
هر آدديم شره ديديم،
تكجه حاقا باش ايديم،
حاق يولو گئتديم، الله.

منى اثركن سئچدى درد،
اكديم اوميد، بيجديم درد.
اوردوسويلا كئچدى درد،
مين كره بيتديم، الله.

قم داشيديم كؤچومده،
هر بوى دا، هر بيجيمده.
اود آلووون ايچين دن
منزيله يئتديم، الله.

ديوارا سؤز دئمديم،
كيمسه دن سؤز يئمديم،
عمرو بادا وئرمديم،
سؤزه يوكسلتديم، الله.

ترانه توران رحیملی

TƏRANƏ TURAN RƏHİMLİ
UŞAQLAR ÖLMƏSİN
اوشاقلار اۆلمه سین، اۆلدورولمه سین!

دایان سین ساواشلار، سوسسون بومبالار،
بیر ائو داغیلما سین، اوجاق سؤنمه سین.
دونیا دان خبر سیز اوشاق دونیاسی
اود-آلوو ایچین ده کوله دؤنمه سین.

آلیشما سین آنالارین اوری،
یخیلما سین عؤمورلرین دیری،
ایگیدلرین یئر گۆرمه سین کوری،
گونه سیز کۆرپه لر بیر ده اۆلمه سین.

دالغان سین گۆی سمادا آغ بایراق،
قوپما سین بوداق دان بیر تزه یارپاق.
قانا بویانما سین بیر داها تورپاق،
سۆزوموزو آتش سسی بۆلمه سین.

گیزلنمه سین کۆرپه لر زیرزه میده،
دیک سینمه سین گۆیدن یاغان مرمیدن،
ساری سونبول کول اولما سین زمیده،
ساواشلارلا آجلیق، قیتلیق گلمه سین.

بو دنیا نه قدر قان-قادا گۆردو،
او آباد شهرلر کابوسا دؤن دو،
اینسانلیق اۆزونو تاریخه گۆم دو،
یئتر، بونجا ظلم، محشر گلمه سین،
اوشاقلار اۆلمه سین، اۆلدورولمه سین!

ترانه توران رحیملی

TƏRANƏ TURAN RƏHİMLİ
من او قیز دئییلیم، آنا
MƏN O QIZ DEYİLƏM ANA

بو نه یئردی گلیب دوشدوم،
اوجاغین دا یانیب بیشدیم،
تنگنفس هارا یئتیشدیم،
من او قیز دئییلیم، آنا.

دوست سئیرلیدی ایلدن ایله،
یاخشیی نه وار وئردیک یئله،
کیم دییشدی منی بئله،
من او قیز دئییلیم، آنا.

اومیدلری می چال دیلار،
خیاللاریمی آلدیلار،
مین بیر شوبه یه سالدیلار،
من او قیز دئییلیم، آنا.

هانی او صاف، عصوم اوشاق،
آرزولاری قوجاق-قوجاق...
منی بوردا کیم توتاجاق،
من او قیز دئییلیم، آنا.

هامی اوزاق اونوم یئتمیر،
دنیز اودور، سسیم گئتمیر،
عذاب وار چکدیکجه بیتیمیر،
من او قیز دئییلیم، آنا.

بیر ده گلرمی کی، او یاز،
چیچکلری بیاز-بیاز،
قلمی آل، بیر اومید یاز،
من او قیز دئییلیم، آنا.

جانیم دا خسته لیک، بوغازیم قهر،
دوניה، قایتار من دن آلدیقلارینی.

ایم دن آلدیغین مورتی قایتار،
عشقی، هیاجانی، ریقتی قایتار،
ایتی باخیشیمی، دقتی قایتار،
دوניה، قایتار من دن آلدیقلارینی.

بیلیمیرم، گیلئین ایندی یئریمی؟
دوروب آغلاماق می، یوخسا کیریمی؟
قایتار اوزوم ده کی گولوشلریمی،
دوניה، قایتار من دن آلدیقلارینی.

قایغیسیز، کدرسیز دونومو قایتار،
اوشاق لیق چاغیمی، گونومو قایتار،
گنج لیک دؤوروم ده کی اونومو قایتار،
دوניה، قایتار من دن آلدیقلارینی.

ELSEVƏR BƏYDƏMİR TƏBRİZİMİ SƏN QORU

تبریزی سن قورو
ائلسور بی دمیر

منه نکی کیم کیمینله هویراتدی،
سیاستده کیم نه آلدی، نه ساتدی،
کۆرپه لری بومبا سسی اویاتدی -
آمان الله، تبریزی می سن قورو!

ELSEVƏR BƏYDƏMİR DÜNYA QAYTAR MƏNDƏN ALDIQLARINI

دوניה، قایتار من دن آلدیقلارینی
ائلسور بی دمیر

آلمیسان ایم دن شاهلیق تاختیمی،
سالدین یوخوشلارا ایندی باختیمی.
اوشاق لیق دؤورومو، معصوم و اختیمی،
دوניה، قایتار من دن آلدیقلارینی.

مندیم بیر وخت ائللین دلیقان لیس،
کندین قایغیکئشی، قوهومجان لیس،
گنجلرین ایچنین هیه جان لیس،
دوניה، قایتار من دن آلدیقلارینی.

درده درد جالادین، اوستومو کسب،
بیر قیزا وورولدوم، منه موناسیب،
ایلک محبتیم دی، اولمادی نصیب،
دوניה، قایتار من دن آلدیقلارینی.

بیر-بیر من دن آلدین عزیزلریمی،
ایندی قوجاقلارام بو دیزلریمی،
کۆچون آرخاسینا سال گۆزلریمی،
دوניה، قایتار من دن آلدیقلارینی.

ائیش لی-یوخوش لو گلدیک بیر تهر،
داها اوریم ده قالما ییب تیر.

خسرو سرتیپی

منه سئوینجدن دانیش!

آی آشیق نئینیرم هیجرانی، غمی؟!
منه سئوینجدن، ووصالدان دانیش!
نئینیرم حسرتی، نئینیرم بمی?!
هارای چک، زیل اوخو، کامالدان دانیش!

سؤیله بو دونیانین نئچه دیر یاشی؟
سؤیله بو ازویون نئچه دیر قاشی؟
سؤیله خومار گؤزدن آخماسین یاشی!
او داغلار گؤزلی، مارالدان دانیش!

حیات یاشاماقدی، اولمکدن دئمه!
کول اولوب کؤز اولوب سؤنمکدن دئمه!
عهدینی باغلایب دؤنمکدن دئمه!
عشقندن، سئوگیدن، خیالدا دانیش!

منه خزلدن یوخ، چیچکدن اوخو!
آرخامدا حاقّ آدلی کؤمکدن اوخو!
آنام بیشیردیگی چؤرکدن اوخو!
آتامین قازانجی حالالدان دانیش!

منی کئچمیشیمه قایتاران آشیق!
منه بابالاردان پای قالان آشیق!
اوتوروب ذیروده ساز چالان آشیق!
سن ائلدن، اوبادان، ماحالدان دانیش!

سنه سوز وئرمیشم، آی گوزل صنم!
ظنّ ائتمه سوز وئریب سوزومدن دؤنم
شاعیرلر ایچینده «خسرو خان» منم
دوداقدان، یاناقدان، جامالدان دانیش.

دوشمه‌ن آمان سیزدی، دوشمن یاغیدی،
کدر وئرمه، ذاتاً دردیم آغیدی،
وطن‌دن اوزاق‌دا بیر گؤز داغیدی-
آمان الله، تبریزی می سن قورو!

تبریز منیم کئچمیش ده کی آهیم‌دی،
آیریلیغا باش ای ن گوناھیم‌دی،
تبریز منیم آغاران صاباحیم‌دی-
آمان الله، تبریزی می سن قورو!

گؤزللرین رنگی سولماسین داها،
گؤزلره غم یاشی دولماسین داها،
آنالار ساجینی یولماسین داها-
آمان الله، تبریزی می سن قورو!

تبریز منیم بوغازیم‌دا قهریم،
حسرتین‌دن جانا دویوب کدریم،
تاریخلردن همت آلان شهریم-
آمان الله، تبریزی می سن قورو!

اذانلاری قولقلاردا چینله یهن،
یوز ایللردی آیریلیق دان اینله یهن،
تبریز دویار اورییمی دینله یهن-
آمان الله، تبریزی می سن قورو!

قانا بویانماسین بیللور سولاری،
پوزولماسین سهندینین ووقاری،
پوچ اولماسین سئوہ‌نلرین ایلقاری-
آمان الله، تبریزی می سن قورو!

Xudafərin

Türkcə - Farsca

Sentyabr (eylül) 2025 İL 22 - SAY 240- ELMİ-ƏDƏBİ-KÜLTÜRƏL DƏRGİ

<http://www.khudafarin.ir>

<https://t.me/xudaferindargisi>

DAHİ TÜRKLER

